

T.C.

DOĞUŞ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**ÖĞRETMEN VELİ İLETİŞİMİNDE
ANLIK MESAJLAŞMA ARACI OLARAK WHATSAPP
KULLANIMI**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan

İLVE KUMBASAR

İstanbul, 2025

T.C.

DOĞUŞ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**ÖĞRETMEN VELİ İLETİŞİMİNDE
ANLIK MESAJLAŞMA ARACI OLARAK WHATSAPP
KULLANIMI**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan

İLVE KUMBASAR

202191040006

0009-0000-9746-3447

Danışman

Doç. Dr. İlknur DOĞU ÖZTÜRK

İstanbul, 2025

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Projesi / Tezi - Doktora Tezi olarak sunduğum “ Öğretmen Veli İletişiminde Anlık Mesajlaşma Aracı Olarak WhatsApp Kullanımı ” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

İlve Kumbasar

13/02/2025

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Doküman No	FR.1.26
Yürürlük Tarihi	1.11.2017
Revizyon Tarihi	4.12.2020
Revizyon No	2
Sayfa	1 / 1

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Tarih : 13/02/2025

Anabilim/Anasanat Dalı : İletişim Bilimleri

Öğrencinin Adı Soyadı : İlker Kumbasar

Öğrenci No : 20191040006

Tez Danışmanının Adı Soyadı : İlker Doğan Özkök

İkinci Tez Danışmanının Adı Soyadı : -

Tezin Başlığı : Öğretmenlerin İletişiminde Anlık Mesajların Aracı Olarak Kullanımı

Doğuş Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin 32.Maddesi uyarınca yapılan değerlendirmeler sonunda;

☒ tezin kabul edilmesine

☐ tezte düzeltme verilmesine

☐ tezin reddedilmesine

oy birliği / oy çokluğu ile karar verilmiştir. Gereği için arz olunur.

Danışman Üye

Üye

Üye

Üye

Üye

Anabilim/Anasanat Dalı Başkanı Onayı:

Doğuş Üniversitesi ("Üniversite") olarak kişisel verilerinizin güvenliği hakkında azami hassasiyet göstermekteyiz. Üniversite olarak, Üniversite ile ilişkili tüm şahıslara ait her türlü kişisel verinin 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ("KVKK")'na uygun olarak işlenmesine ve gizliliğinin sağlanmasına büyük önem vermekteyiz. Anayasa m.20/3 ile tanıyan "kişisel verilerinizin korunmasını isteme" hakkınızın bilinciyle olarak, KVKK kapsamında tanımlı "Veri Sorumlusu" sıfatıyla, kişisel verilerinizi mevzuata uygun şekilde işleme yetkisi. Daha geniş açıklamalar için Doğuş Üniversitesi <https://www.dogus.edu.tr/hakkimizda/kisisel-verilerin-korunmasi>

As Doğuş University ("University"), we show maximum sensitivity about the security of your personal data. As a university, we attach great importance to the processing and confidentiality of all personal data of all individuals associated with the University in accordance with the Law No. 6698 on Protection of Personal Data ("KVKK"). Being aware of your right to "ask for the protection of your personal data" recognized by the constitution article 20/3, as "Data Controller" defined within the scope of KVKK, we process your personal data in accordance with the legislation. For a broader explanation you can visit <https://www.dogus.edu.tr/hakkimizda/kisisel-verilerin-korunmasi>

hakkımızda: about us kişisel-verilerin-korunmasi: protection of personal data

(Form No: FR-001, Revizyon Tarihi:30.09.2016, Revizyon No:00)

Adı ve Soyadı: İlve Kumbasar

Danışmanı: Doç. Dr. İlknur DOĞU ÖZTÜRK

Türü ve Tarihi: Yüksek Lisans Tezi- 14.02.2025

Alanı: İletişim Bilimleri

Anahtar Kelimeler: İletişim, Sosyal Medya, Anlık Mesajlaşma, WhatsApp

ÖZET

ÖĞRETMEN VELİ İLETİŞİMİNDE ANLIK MESAJLAŞMA ARACI OLARAK WHATSAPP KULLANIMI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

İletişim, bireylerin duygu ve düşüncelerini paylaştığı bir süreçtir. Bireylerin davranışlarını şekillendirerek toplumsal, yönetsel, örgütsel pek çok alanda düzenli bir işleyiş sağlamaktadır. İnternet teknolojisi ile yaşanan gelişmeler dijitalleşmeyi beraberinde getirmiştir. Dijitalleşme ile ortaya çıkan Web 2.0, 3.0 ve 4.0 araçları, iletişimi çift yönlü işleyen bir sürece dönüştürmüştür. Dijitalleşen dünyada eğitimde bu durumdan payına düşeni almıştır. Öğrencilerin eğitim öğretim faaliyetlerinden faydalanması ve istendik davranış kazanması yanında okul ile aileler arasındaki iletişimin kuvvetlenmesi de önem arz etmektedir. Dijital iletişim araçları, kişilerarası ve toplumsal iletişimi kolaylaştırdığı gibi okul, öğretmen ve veliler arasında da iletişimi kolaylaştırmaktadır. Böylece öğrencilerin gelişimi için okul ve velilerin iletişime geçmesi ve iş birliği içinde olmasını sağlamaktadır. WhatsApp uygulaması da öğretmen ve veliler arasında iletişime imkân sağlayan dijital bir araçtır.

Çalışmada, öğretmen ve veliler arasında anlık mesajlaşma aracı olarak kullanılan WhatsApp uygulamasının kullanım durumunu, sağladığı olanakları ve engelleri tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla öğretmen ve velilerin WhatsApp kullanım deneyimleri hakkında inceleme yapılmıştır. Nitel yöntemin alta kategorisi olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile veri toplanmıştır. Elde edilen veriler, içerik analizi tekniği ile kodlanarak analiz edilmiş böylece öğretmen ve velilerin WhatsApp uygulamasının kullanımına ilişkin görüşleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Name and Surname: İlve Kumbasar

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. İlknur DOĞU ÖZTÜRK

Degree and Date: Master's Thesis - 14.02.2025

Major: Communication Sciences

Key Words: Communication, Social Media, Instant Messaging, WhatsApp

ABSTRACT

A STUDY ON THE USE OF WHATSAPP AS AN INSTANT MESSAGING TOOL IN TEACHER-PARENT COMMUNICATION

Communication is a process in which individuals share their feelings and thoughts. It ensures an orderly functioning in many social, managerial and organizational areas by shaping the behavior of individuals. Developments with internet technology have brought digitalization with them. Developments in communication with internet technology have brought about digitalization. Web 2.0, 3.0 and 4.0 tools that emerged with digitalization have transformed communication into a two-way process. In the digitalizing world, education has also had its share of this situation. In addition to students benefiting from educational activities and gaining desired behavior, it is also important to strengthen communication between the school and families. Digital communication tools not only facilitate interpersonal and social communication, but also facilitate communication between schools, teachers and parents. Thus, it ensures that schools and parents communicate and cooperate for the development of students. WhatsApp application is also a digital tool that allows communication between teachers and parents.

The study aimed to determine the usage status, opportunities and obstacles of the WhatsApp application, which is used as an instant messaging tool between teachers and parents. For this purpose, an analysis was made about the WhatsApp usage experiences of teachers and parents. For this purpose, an analysis was made about the WhatsApp usage experiences of teachers and parents. Data was collected with the semi-structured interview technique, which is the subcategory of the qualitative method. The data obtained was coded and analyzed, thus trying to explain the opinions of teachers and parents regarding the use of WhatsApp application.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ	v
------------------------	---

ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
------------------------	----

GİRİŞ	1
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ İLE İLETİŞİM

1.1. İletişim Kavramı, Tanımı ve Önemi	5
--	---

1.2 İletişimin Temel İlkeleri	9
-------------------------------------	---

1.3 İletişimin Temel Öğeleri	10
------------------------------------	----

1.3.1 Kaynak	11
--------------------	----

1.3.2 Hedef (Alıcı)	12
---------------------------	----

1.3.3 Mesaj	14
-------------------	----

1.3.4 Kanal	15
-------------------	----

1.3.5 Gürültü	16
---------------------	----

1.3.6 Kodlama ve Kod Açma	17
---------------------------------	----

1.3.7 Geri Bildirim/Besleme	18
-----------------------------------	----

1.3.8 Niyet	19
-------------------	----

1.3.9 Bağlam	19
--------------------	----

1.4 İletişim Düzeyleri	20
------------------------------	----

1.4.1 Kişi-İçi İletişim	20
-------------------------------	----

1.4.2 Kişilerarası İletişim	21
-----------------------------------	----

1.4.3. Grup İletişimi	24
-----------------------------	----

1.4.5 Kurumsal İletişim	26
-------------------------------	----

1.5 Simge Kullanımına Göre İletişim Türleri	29
---	----

1.5.1 Sözlü İletişim	29
----------------------------	----

1.5.2 Sözsüz İletişim	30
1.5.3 Yazılı İletişim.....	32
1.5.4 Görsel İletişim.....	32
1.6 İletişimin İşlevleri	33

İKİNCİ BÖLÜM

EĞİTİM FAALİYETLERİ KAPSAMINDA İLETİŞİM

2.1 Eğitimin Tanımı	36
2.2 Eğitimin Genel İlkeleri	37
2.3 Eğitimin Türleri	38
2.4 Eğitimin İşlevleri	40
2.5 Eğitimin Unsurları	41
2.5.1 Öğretmen.....	42
2.5.2 Öğrenci.....	44
2.5.3 Aile.....	46
2.5.4 Okul.....	48
2.5.5 Okul Aile İş birliği	49
2.6 Eğitim Unsurları Çerçevesinde İletişim.....	51
2.7 Öğretmen -Veli İletişimi Önemi ve Faydaları	51
2.8 Eğitim Unsurlarının İletişim Kurmasında Yararlanılan İletişim Araçları	59
2.8.1 Eğitim Unsurlarının İletişim Kurmasında Yararlanılan Yüz Yüze Araçları.....	59
2.8.1.1 Ebeveynlerle Yapılan İlk Görüşmeler.....	60
2.8.1.2 Tanışma Toplantıları	60
2.8.1.3 Aile Toplantıları.....	60
2.8.1.4 Bireysel Görüşmeler	61
2.8.1.5 Ev Ziyaretleri	62
2.8.1.6 Geziler	64
2.8.1.7 Konferanslar	64
2.8.1.8 Kermesler	64

2.8.2 Eğitim Unsurlarının İletişim Kurmasında Yararlanılan Geleneksel Araçlar.....	65
2.8.2.1 Kitapçıklar.....	65
2.8.2.2 Telefon Görüşmeleri	66
2.8.2.3 Bülten ve Bülten Tahtası.....	66
2.8.2.4 Haber Mektupları	67
2.8.2.5 Afişler.....	69
2.8.2.6 Toplu Dosyalar.....	71
2.8.2.7 Fotoğraflar, Ses ve Görüntü Kayıtları.....	71
2.8.2.8 Dilek Kutuları	72
2.8.2.9 Sergi ve Gösteriler	72
2.8.3 Eğitim Unsurlarının İletişim Kurmasında Yararlanılan Dijital İletişim Araçları.....	73
2.8.3.1 Web Siteleri.....	74
2.8.3.2 Kısa Mesaj (SMS).....	75
2.8.3.3 Elektronik Posta (e-posta).....	76
2.8.3.4 Sosyal Medya.....	77
2.8.3.5 Facebook	81
2.8.3.6 Youtube.....	82
2.8.3.7 X Platformu.....	83
2.8.3.8 Instagram.....	84
2.8.4 Eğitim Unsurlarının İletişim Kurmasında Yararlanılan Anlık Mesajlaşma Uygulamaları.....	85
2.8.4.1 Facebook Messenger.....	88
2.8.4.2 Telegram	89
2.8.4.3 Line	89
2.8.4.4 Viber.....	90

2.8.4.5 Skype.....	90
2.8.4.6 WhatsApp.....	91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖĞRETMEN VELİ İLETİŞİMİNDE ANLIK MESAJLAŞMA ARACI OLARAK WHATSAPP KULLANIMI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

3.1 Öğretmen Veli İletişiminde Anlık Mesajlaşma Aracı Olarak WhatsApp Kullanımı İncelemesi	92
3.2 Konu, Amaç ve Sınırlılıklar.....	94
3.3 Metodoloji.....	97
3.4 Bulgular	104
3.1.4.1. Demografik Veriye İlişkin Bulgular	105
3.1.4.2. WhatsApp Kullanımı İle İlgili Bulgular	106
3.1.4. 3. WhatsApp Kullanımının Eğitim Unsurlarının İletişime Yansıması İle İlgili Bulgular	117
SONUÇ	130
KAYNAKÇA.....	134

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1. Eğitimin İşlevleri	41
Tablo 2. Katılımcı Öğretmenlere Sorulan Görüşme Soruları	96
Tablo 3. Katılımcı Velilere Sorulan Görüşme Soruları	97
Tablo 5. İçerik Analizden Elde Edilen Demografik Bulgular	105
Tablo 6. İçerik Analizden Elde Edilen Kullanım Durumu Bulguları	106
Tablo 7. İçerik Analizden Elde Edilen WhatsApp Etki Durumu Bulguları.	117

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 1. Eğitimin Genel İlkeleri	38
Şekil 2. Bülten.....	67
Şekil 3. Haber Mektubu	68
Şekil 4. Afiş.....	70

GİRİŞ

İletişim, kişiler ya da gruplar arasında bilgi aktarımı sağlayan bir süreçtir. İletişim yoluyla kişiler ve gruplar birbirleri ile duygu, düşünce ve bilgi paylaşımında bulunurlar. Böylece iletişim kişi ve gruplar arasında birlik, beraberlik, anlaşma gibi faydalar sağlar (Şimşek, 1999, s.183).

İçinde bulunduğumuz çağda teknoloji çok hızlı bir şekilde gelişme göstermiştir. Bu sayede iletişim alanında da pek çok gelişme yaşanmıştır. İletişimde internet teknolojisi üzerine hızlanan dijitalleşmeyle birlikte ortaya çıkan Web 2.0, 3.0 ve şimdi kullanabildiğimiz 4.0 araçları, iletişimi çift yönlü işleyen bir süreçle dönüştürmüştür. Bunun sonucunda iletişim alanında yeni medya kavramı ortaya çıkmıştır. Bu yeni medyanın geleneksel iletişim araçları ile birlikte en sık kullanılan araçları ise X, Instagram, Facebook, Tik Tok gibi sosyal ağlar ve Viber, Telegram, WhatsApp gibi anlık mesajlaşma uygulamaları olmuştur.

İnternet teknolojisi sayesinde iletişim, birey, grup ve kitle düzeylerinde karşılıklı ve anlık olarak ve etkileşim kurularak gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu olanağı sağlayan sosyal ağların kullanımı hızla benimsenmiştir. Sosyal medya uygulamaları ile birlikte kişi ve grup düzeyinde iletişime imkân veren anlık mesajlaşma uygulamaları da yaygınlaşmaya başlamıştır. Anlık mesajlaşma uygulamalarından en sık ise WhatsApp'dır. WhatsApp'ın kişiler arası iletişim noktasında yaygın bir kullanım alanı bulunmaktadır. Uygulamanın akıllı telefonlar aracılığıyla kullanılabilmesi ve ücretsiz kullanım hizmeti sunması gibi özellikleri, uygulamaya ulaşılabilirliği ve kullanımı arttırmıştır.

İletişim; toplumsal, yönetsel, örgütsel, sistemsel pek çok alanda düzenli bir işleyiş sağlayan bir araç ve bireylerin davranışlarını şekillendiren bir tekniktir (Gürgen, 1997). Eğitim alanında da kişilerin birbirleriyle ve kurumlarla düzenli bir işleyiş içinde bulunmaları için iletişim sağlamak oldukça önemlidir. Eğitimde iletişim konusu tarihi gelişimi ile ilgili literatür tarandığında velilerle iletişim sağlamak için her dönem o dönemin popüler ve kullanışlı iletişim araçlarından faydalandığı tespit edilmiştir. Literatür taramasında öğretmen ve veliler arasındaki iletişimi konu alan çalışmalar incelenmiştir. Çalışmalarda öğretmen ve veliler arasında gerçekleşen iletişimde dönemin koşullarında var olan iletişim araçlarının araştırıldığı görülmüştür.

Mektup, e-posta, telefon gibi iletişim aracı toplumda kullanılmaya başlandığında öğretmenler de veliler ile iletişim sağlarken bu araçlardan faydalanmıştır. Günümüzde ise kullanımı benimsenen dijital iletişim uygulamalarından eğitim alanında yararlanılmaya başlanmıştır. Okullarda dijital ve anlık iletişim araçları özellikle veliler ile iletişime geçme noktasında kolay, hızlı, pratik ve ekonomik avantajlar sağladığı için tercih edilmektedir. WhatsApp uygulaması öğretmenler tarafından veliler ile iletişim sağlamak için bu sebeplerle kullanılmaktadır.

WhatsApp uygulamasının özelliklerinden biri telefon numaralarını ekleyerek grup kurulması özelliğidir. Bu özellik sayesinde kurulan gruplara yazılı, sesli, görsel mesajlar göndermek de mümkündür. Uygulamanın bu özellikleri günümüzde öğretmenler ve veliler arasında pratik bir şekilde grup iletişiminin gerçekleşmesini sağlamaktadır. WhatsApp grupları sayesinde iletişim anlık ve kolay bir şekilde kurulmaktadır. Alan yazını incelendiğinde öğretmenler ve veliler arasında oluşturulan WhatsApp gruplarının işlevi, kullanım biçimi ve sorunlarının neler olduğunun yeterince incelenmediği ve alanda bu konuda eksiklikler bulunduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma ile yapılan tespitlerin eğitim iletişimi alanına katkı sunması hedeflenmektedir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde iletişim ve eğitim kavramları açıklanarak tanımlanmıştır. İletişim ve eğitimin özellikleri literatür taraması yapılarak kuramsal olarak incelenmiştir. İletişim kavramsal anlamı, temel ilkeleri, özellikleri, ilkeleri başlıklarına yer verilerek açıklanmıştır.

İkinci bölümde üzerinde durulan bir diğer kavram da eğitimin de kavramsal anlamı, ilkeleri, türleri, işlevleri, unsurları başlıklarına yer verilerek açıklandıktan sonra iletişim ve eğitim arasındaki ilişki açıklanmıştır. Bu bölümde ayrıca dijital, anlık ve sosyal medya araçlarının tarihsel gelişimi ve eğitimdeki yeri literatür taraması yapılarak kuramsal olarak incelenmiştir. Öğretmen, veli ve öğrencilerin birbirleri ile iletişim halinde olmasının öneminden bahsedilmiştir. Eğitim alanında geçmişten günümüze kullanılan geleneksel ve modern iletişim araçları başlıklar halinde ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Anlık mesajlaşma uygulamasının kullanıcılarından elde edilen veriler analiz edilmiştir. Verilerin analizi sırasında içerik analizi tekniğinden yararlanılarak bulgular ortaya koyulmuştur. Öğretmenler ve veliler arasında anlık mesajlaşma aracı olarak kullanılan WhatsApp uygulamasının kullanım sebepleri, avantajları ve dezavantajlarının saptanması için öğretmen ve veliler ile yüz yüze görüşülerek sorulan 11 adet yarı yapılandırılmış soru analiz edilmiştir. Öğretmen ve veliler belirlenirken kartopu tekniğinden faydalanılmıştır. Bu tekniğe uygun olarak konu ile ilgili verilere ulaşılabilecek alanda bilgi sahibi, devlet okullarının ortaokul kademesinde öğretmenlik yapan, sınıf rehberliği bulunan ve WhatsApp uygulaması kullanan öğretmenler belirlenmiştir. Görüşme yapılan ilk öğretmen araştırmacının görev yaptığı İstanbul ili Sancaktepe ilçesinde, araştırmacının birlikte çalıştığı bir öğretmen olmuştur. Her bir öğretmen ile yapılan görüşme sonunda katılımcı öğretmenden konu ile ilgili görüşme yapılabilecek başka bir öğretmen ismi istenmiş ve bir sonraki görüşme tavsiye edilen öğretmen ile yapılmıştır. Öğretmenler tavsiye edilerek belirlendiği için İstanbul ili içerisinde Sancaktepe, Ümraniye, Çekmeköy ilçelerinde görev yapan öğretmenler ile görüşmeler yapılmıştır. Çalışma için belirlenen öğretmen sayısı tamamlanıncaya kadar bu teknik uygulanmaya devam edilmiştir. Veriler için de teknik bu şekilde uygulanmıştır. Görüşme yapılan ilk veli araştırmacının görev yaptığı İstanbul ili Sancaktepe ilçesindeki ortaokul velileri arasından tesadüfi olarak seçilmiştir. Sınıf WhatsApp grubunda üye olan velilerden görüşmeyi ilk kabul eden veli başka veliler için referans olmuştur. Çalışma için belirlenen veli sayısı tamamlanıncaya kadar bu teknik uygulanmaya devam edilmiştir. İçerik analizi tekniği ile sorular deşifre edildikten sonra kodlama cetveli oluşturulmuş elde edilen veriler tablo haline getirilmiş ve bulgular değerlendirilmiştir. Öğretmen ve velilerin sorulara verdiği cevaplarına göre elde edilen bulgular belirlenen alt temalara göre yorumlanmıştır. Hem öğretmen hem de velilere aynı sorular sorulmuş, öğretmenler ve veliler tarafından sorulara verilen cevaplar karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Bu çalışma kapsamında temel kuram Katz, Blumler ve Gurevitch tarafından ortaya konulan kullanımlar ve doyumlar kuramıdır. Kuramın çıkış noktası bireylerin belli şeylere ihtiyaç duymaları ve bu ihtiyaçları tatmin etme isteklerine dayanmaktadır.

Bu kurama göre bireyler iletişimi belli ihtiyaçlarını gidermek için kullanmaktadır. Bilgi edinmek, eğlenmek, sosyal uyum sağlamak, kimlik kazanmak ve gdlenmek iletişim kurmak için gereken beş temel ihtiyaçtır. Bir iletişim aracı olan WhatsApp uygulamasının kullanımı da ğretmen ve velilerin iletişim alanındaki bu ihtiyaçlarını doıurmaya hizmet etmektedir. Bu çalışmada anlık mesajlaşma aracı olan WhatsApp uygulamasının eğitim alanında nasıl kullanıldığı, sağladığı avantaj ve dezavantajların neler olduğu incelenmiştir. Öğretmen ve veliler ile yapılan yüz yüze görüşmeler sayesinde uygulamanın kullanılması ile ilgili bilgiler her iki kullanıcı grup açısından da araştırılmıştır. Literatür taramasında WhatsApp uygulaması ile ilgili yapılan çalışmalarda sadece ğretmen ya da sadece veliler ile tek yönlü çalışmalar yapıldığı tespit edilmiştir. Çalışma hem ğretmen hem de veliler ile yapılan görüşmeler sonucunda uygulamayı karşılıklı kullanan tarafların bakış açılarının karşılaştırılması bakımından önem taşımaktadır. Bu yönü ile çalışma literatüre katkı sunmayı amaçlamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ İLE İLETİŞİM

Sosyal bir varlık olan insan diğer insanlar ile etkileşimde bulunma ihtiyacı duymaktadır. Bu etkileşim dilimizde iletişim adıyla kavramsallaştırılmıştır. İletişim yoluyla duygu, düşünce veya bilgiler akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılabilir. İnsanlar birbirini fark ettiği andan itibaren iletişim başlar. Bu fark edikten sonra gelişen iletişim ise çok kanallı bir süreçtir (Cüceloğlu, 2020, s.55). İletişim, insanlık tarihi kadar eskidir ve insanlar için vazgeçilmez bir gereksinimdir (Aziz, 2016, s.27).

1.1. İletişim Kavramı, Tanımı ve Önemi

İletişim kavramının kökeni Latinceye dayanmaktadır. Latince “communis” kelimesi iletişim kelimesine karşılık gelmektedir. Batı dillerindeki communication kelimesi de aynı kökene dayanmaktadır (Oskay, 2017, s.9). Sözlük anlamı olarak incelendiğinde iletişimin tanımı telefon, telgraf, televizyon, radyo vb. araçlardan yararlanarak yürütülen bilgi alışverişi şeklinde yapılmaktadır (Sozluk, 2023). Alan yazını incelendiğinde iletişimin farklı tanımları karşımıza çıkmaktadır. Bu tanımlamalar şu şekildedir:

- İletişim, iki veya daha fazla insanla diğer canlılar veya farklı olgular arasındaki etkileşimdir. İki birim arasında gerçekleşen ve birbirine dair mesaj alışverişidir. İki veya daha fazla kişinin paylaşımda bulunduğu toplumsal ve insana özgü iletişim sürecinde mesaj gönderen ve alan iki tarafın olması gerekmektedir. Taraflar ise iletişim sözlü şekilde olacaksa konuşmacı ve dinleyici, yazılı şekilde olacaksa yazar ve okuyucu, görsel şekilde olacaksa yapımcı ve izleyici olarak tanımlanır (Çalışır, 2019; Nazlı, 2020).
- Yaman (2016) iletişimin “İnsanların duygu ve düşüncelerini diğer insanlarla paylaşma süreci” olduğuna dikkat çekerken iletişimin hem bilgilendirme hem de bilgi aktarma anlamına geldiğini ve bu sebeple hayatın devamı için zorunlu bir ihtiyaç olduğunu da vurgulamaktadır. Benzer

şekilde Işık (2018) da iletişim kavramını “insanlar arasındaki her türlü bilgi, duygu ve düşünce alışverişi” olarak tanımlamaktadır. Dilmen (2012) iletişimin, kişinin kültürel çevresine göre değişen ve insanı da geliştiren bir süreç olduğuna dikkat çekerken Dağıtmaç (2015), iletişimin duygu ve düşünceleri karşı tarafa aktarırken akla gelebilecek tüm yolları kullandığı noktasına vurgu yapmaktadır.

- İletişimin öğelerine dikkat çeken bir diğer tanımlama iletilmek istenen mesajın hedef kitle tarafından anlaşılabilmesi için metin, ses ve görsel nitelik taşıyan araçlardan biri ya da bunlardan birkaçının beraber kullanılması ile iletilmesi, alınması ve geribildirimde bulunulmasıdır şeklindedir (Silliars, 1997, s.1). Yani iletişim bireylerin yaşantıları sonucu edindikleri izlenimleri çeşitli araçlar ile ifade etmesidir. Bireylerin algılama şekli ve kapasitesinin birbirinden farklı olması iletişimin de çeşitlenmesini sağlamaktadır.
- İnsanlar ile bir arada yaşayan ve yaşamını anlamı bir şekilde devam ettirebilmek için onlarla sürekli irtibat halinde olan insan bu yönü ile sosyal bir varlıktır. İnsanların birbiri ile etkileşim sağlayabilmesi için iletişim kurması gerekmektedir. İletişim insanların olduğu gibi hayvanların da kullandığı bir etkileşim aracıdır (Erbaşlı, 2020, s.8).
- Sabuncuoğlu ve Gümüş (2008) iletişimi fikirlerin, duyguların ve değerlerin bir taraftan diğer tarafa taşınmasıyla bireylerce, gruplarca veya örgütlerce paylaşımıdır şeklinde ifade etmektedir. Ergin (1995, s.27) ise iletişimin bir süreç olduğunu vurgularken bu süreçte kelimelerin, resimlerin, sembollerin, simgelerin vb. kullanılarak bilgi, düşünce, duygu ve becerilerin kaynaktan hedefe iletildiğine de dikkat çeker. İletişim, bireyler arasında kurulduğu gibi kurumlar arasında da iletişim ilişkisi kurulmaktadır. Kurumlar da anlaşma ve uzmanlaşma sağlamak, bilgi, düşünce, veri ve duygu alış-verisi sağlamak için birbirleriyle iletişim kurmak durumundadırlar (Bakan ve Büyükbese, 2004, s.2).

İletişimin pek çok farklı tanımı olmakla birlikte iletişim denilince yaygın şekilde kabul gören kanı bireyler arasında gerçekleşendir (Ceyhun, 2021, s.6).

Aktarılan tanımlar birlikte değerlendirildiğinde iletişimin kaynak ve hedef arasında iletilmesi gereken her türlü mesajın farklı yollarla karşı tarafa aktarıldığı bir süreç olduğu söylenebilmektedir.

İletişimin temel amacına bakıldığında bireylerin kendilerini güçlü hissetmek, çevrelerini etkilemek ve yönlendirmek gibi nedenlerle diğer bireyler ile iletişim kurduklarını ifade etmek mümkündür. Bireyler bunu yaparken temelde diğer bireyler ile ortak paydada buluşmayı, anlaşmayı ve uzlaşmayı hedeflemektedir (Zıllıoğlu, 2003, s.68). İletişim kurmanın en temel ve en büyük amacı, düzensiz ve kopuk şekilde gerçekleşen etkileşimin belli bir düzen içinde ilerlemesinin sağlamaktır. İletişim sayesinde toplum ve bireyler etkileşime girerek bütünleşirler. "Bu birleştirici özelliği sayesinde iletişim 'toplumsal yapının çimentosu' ya da bir canlı varlığın kan damarlarına benzetilebilir" (Sabuncuoğlu ve Tüz, 1998, s.52). Yani iletişim kavramı hayatımıza insanların anlam arayışı ve bu arayış sonucunda elde edilenlerin diğer insanlara aktarılma ihtiyacından dolayı girmiştir.

İletişim kişiler arasında kendini ifade etme gereksiniminden doğan bir anlam iletilmesi sürecidir ve kişiler, toplumsal ve kurumlar için yaşamsal bir öneme sahiptir. Günlük davranışlarımızın her biri hatta susmak bile bir mesajdır. İnsanlar arasındaki bu anlam aktarım süreci kaynak ve hedef arasında gerçekleşir ve bu duruma kişilerarası iletişim denir. Bu süreçte birbirleriyle iletişim halinde olan bireyler karşı tarafa vermek istedikleri mesajları göndererek iletişimi devam ettirirler (Tutar ve Yılmaz, 2003, s.43; Tekmen, 2019, s.4; Dökmen, 2004, s.7).

Pek çok bilimsel alanı ilgilendiren bir kavram olduğundan iletişim kavramsal olarak farklı terminolojilerde yer almaktadır. Bunun için de içeriği çok çeşitlidir. Niteliğinin ne olduğuna bakılmaksızın iletişim kavramının "sosyal iletişim" hali ile değerlendirilmesi gerekmektedir. Bireyin içinde yaşadığı toplum ve küreselleşen dünyada uluslararası etkiler iletişimi etkilemektedir. Bu sebeptendir ki iletişimi kişisel değil kişiler arası hatta toplumlar arası şekilde değerlendirmek de gerekmektedir (Önür, 2002, s.1).

Çevresi ile sürekli etkileşimde bulunan insanlar ortak amaç ve hedefler doğrultusunda gruplar oluşur. Gruplar iletişim kurmadan yani anlam aktarmadan var olamazlar. İnsanlar ancak iletişim kurarak kendilerini anlatma imkânı bulurlar (Bakan

ve Büyükbese, 2004, s.348). İletişimin toplumsal boyutunu incelendiğinde toplumda iletişimin seyrinin nasıl olacağına o toplumun yapısının şekil verdiği görülür. Üye olunan gruplar, faaliyeti yapılan meslekler, eğitim ve kültür gibi unsurlar iletişim davranışlarını etkiler. Aynı zamanda toplumsal iletişim aracılığı ile bireyler kendilerinden farklı davranış, tutum, değer ve inanca sahip kişi ve gruplar ile nasıl iletişime geçeceklerini de öğrenirler (Zıllıoğlu, 2003, s.9). İletişim toplumsal hayatın temelini oluşturur. İnsanlar arasında doğuştan gelen bir iletişim ağı vardır. Böylece insanlar birbirleriyle iletişim başlatır ve sürdürürler. İnsanlar aralarındaki duygu, düşünce ve bakış açılarını değiş- tokuş ederek ilişkilerini düzenlerler. İletişim sayesinde kişiler arasında yaşananlar başka yerlere, zamanlara taşınır ve yaygınlaşır (Çavdar, 2009, s.22-23). Bu bilgiler doğrultusunda iletişim sayesinde toplumların, medeniyetlerin hatta kıtalar ve çağlar arasında oluşan bir ağın varlığından söz etmek mümkündür. Böylece iletişim sayesinde farklı kültürler ve milletler arasında çeşitli bağlar oluşmaktadır.

İletişim insanlara yaşadıklarını, duygu ve düşüncelerini açıklama ve başkaları ile paylaşma imkânı vermektedir. Bu paylaşım sayesinde insanlar diğer insanlar ile etkileşime girmekte, diğer insanları etkilemekte veya onlardan etkilenmektedir. İnsanlar arasındaki etkileşimin devam etmesi de iletişim ile mümkün olmaktadır. Bunların yanında anlamak, anlatmak, öğrenmek ve öğretmek için de iletişim kurulmaktadır. Aynı zamanda beslenme, barınma, sağlıklı yaşama gibi günlük ihtiyaç ve gereksinimler de iletişim sayesinde giderilmektedir. Tüm bunlar bize insan ilişkilerinin temelinde iletişimin yer aldığını göstermektedir (Gürses, 2006, s. 28).

Kişiler arasında iletişimin gerçekleşmesi kadar nasıl gerçekleştiğinin de çok büyük bir önemi vardır. Doğan (2015), iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için şu unsurların önemli olduğunu ifade etmektedir:

- ✓ Öz değerinin farkında olmak,
- ✓ Kendini ve başkalarını koşulsuz kabul,
- ✓ Kendine güven,
- ✓ Olduğu gibi davranmak,
- ✓ Şeffaf davranmak,

- ✓ Tutarlı davranmak,
- ✓ Empatik anlayış.

İletişim sürecinde öz değerinin farkında olan bireyler herkesin kendini yansıtan şahsi özellikleri olduğunu, bu özellikleri ile kendilerinin değerli olduğunu bilmekte ve kendilerine güvenmektedir. İletişim sürecinde kendini kabul ve kendine güven kadar iletişim halinde olunan kişilerinde değerli olduğunu bilmek ve ona göre hareket etmek çok önemlidir. Ancak iletişim halinde oldukları kişileri koşulsuz kabul edenler sağlıklı bir iletişim kurabilirler. Bununla birlikte iletişim kurulan kişiye karşı şeffaf davranmak, kendini olduğu gibi göstermek, davranışlarında tutarlı olmak, empatik bir anlayışla yaklaşmak da iletişimin kurulması ve devamı için gereklidir. Bu tür olumlu davranışlar sonucunda sağlıklı bir iletişimin temeli atılmaktadır.

1.2. İletişimin Temel İlkeleri

Sosyal bir varlık olan insan diğer insanlar ile bir arada yaşama ihtiyacı duyar. İnsanların birbirleri ile etkileşime girebilmeleri için de iletişim kurmaları gerekir. İletişim en genel tanımı ile kaynak ve hedef arasındaki mesaj alışverişidir. Fakat iletişimi sadece bireylerin aralarında bir mesajın aktarılması olarak nitelendirmek yetersiz olacaktır. İletişim aynı zamanda ikna etmek, sosyalleşmek, haber vermek, eğlenmek ve ortak anlam alanı yaratmak yani paylaşmaktır. Mesajın içeriği, niteliği, kaynak tarafından amacına uygun şekilde iletilmesi, alıcının istenen şekilde mesajı alabilmesi, ortamın mesaj aktarılmasına uygun olması gibi unsurlar iletişim için oldukça önemlidir. İletişimin sağlıklı ve etkili bir şekilde gerçekleşebilmesi için bazı ilkeler mevcuttur.

İletişimin ilkeleri şu şekilde sıralanmaktadır (Gürses, 2006, s.29-30):

- **İletişim bireyde başlar:** İletişim önce kişinin kendi içinde kişi içi iletişim şeklinde başlar. Kişi içinde bulunduğu her türlü durum da kişiler arası iletişim şekline yansır.
- **İletişim kişiler arasındır:** Toplum içinde birlikte yaşadığımız kişilerden aldığımız mesajların tamamı kendimizi anlamlandırmada önemli bir rol oynarlar.

- **İletişim bir süreçtir:** İletişim, sınırları çizilemeyen ne zaman başlayacağı veya biteceği kestirilemeyen zamana yayılan bir süreçtir. İnsan iletişimi başlatan unsurdur ve insanın bulunduğu her yerde iletişim vardır. İletişim başlama ve bitiş noktası olan sınırları belirlenmiş bir olgu değil bir süreçtir (Işık, 2018).
- **İletişim bir bütündür:** İletişim sözlü, sözsüz ve yazılı şekillerde gerçekleşebilen ve her birinin beraber kullanılabileceği bir bütündür. İletişim kurarken sözlü iletişimi destekleyen beden dili, jest ve mimikler gibi sözsüz iletişim unsurlarını birbirinden ayırmak mümkün değildir.
- **İletişim amaçlı veya tesadüfidir:** İletişim sürecinde iletilmek istenen mesajlar bir plan dâhilinde ve istekli şekilde karşı tarafa iletebileceği gibi plansız bir şekilde de birtakım mesajlar iletebilmektedir. Kaynak veya hedef farkında olmadan da bir etkileşim içinde bulunabilmektedir.
- **İletişim bir süreçtir:** İletişim, başı ve son kestirilemeye, dinamik, nerede başlayacağı ve nerede biteceği öngörülemez bir süreçtir. Aynı zamanda kaynak ve hedef sürekli yer değiştirir vaziyettedir. Kaynak ve alıcının rolleri iletişim esnasında yer değiştirebilmektedir.
- **İletişim karmaşık bir süreçtir:** İletişim sürecinde kaynaktan iletilen mesajın içeriğini ve bize gerçekte ne anlatmak istediğini tam olarak anlayamayabilirsiniz. Bu da bize iletişimin aslında karmaşık bir süreç olabileceğini gösterir.
- **İletişimin niceliği, iletişimin niteliğini arttırmaz:** Ne kadar çok ve sık iletişime girdiğiniz iletişimin ne kadar çok etkili olduğu anlamına gelmez. Mesajın fazla olması karşı tarafı yorabilir veya mesaj yanlış bilgi içerebilir. Bu nedenle iletişim kurarken niteliğin ön planda tutulması önemlidir.

1.3. İletişimin Temel Öğeleri

İletişim sürecinin en temel öğeleri, kaynak (gönderici), ileti (mesaj), hedef (alıcı), kanal (araç, ortam), gürültü, kodlama, kod açma ve geri besleme (geri bildirim) şeklinde sıralanmaktadır.

1.3.1. Kaynak

Kaynak, iletişimde mesajı veren ve iletişimi başlatan ilk unsurdur. Kaynak, “mesajın çıkış noktasıdır” (Işık, 2018). Vermek istediği mesajı çeşitli yollar ile kodlayarak hedef kitleye ulaştıran kaynak, bir veya birden fazla kişi olabileceği gibi televizyon, gazete gibi bir araç da olabilir. Kaynak olmadan bir mesajın karşı tarafa iletilmesi olanaksızdır (Çavdar, 2009, s.27). Aristoteles ikna sanatında kaynaktan bahsederken kaynağı yani konuşmacıyı ethos olarak tanımlamaktadır. Ethos iletişimi etkileyen en önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Aristoteles’e göre ethos yani kaynağın kişisel özellikleri, karakteri, davranışları, amaçları iletişimin seyrini belirlemektedir. Buna göre ahlaklı olması gereken kaynak, toplum gözünde normlara ne kadar bağlı ise o kadar güvenilir kabul edilmektedir. Kaynağın ikna etme gücü de ne kadar güvenilir olduğuna bağlıdır (Aristoteles, 2018, s.38). Kaynak, yeteneklerini etkili bir biçimde kullandığında mesajın alıcısını etkileme ve ikna etme olasılığı yükselmektedir. Ethos, konusunda uzman olması, bilgi seviyesi yüksek, ahlaklı ve erdemli oluşu, samimiyeti gibi özellikleri alıcıyı ikna etme noktasında oldukça önem taşımaktadır. Bunların yanında kaynağın fiziki yapısı, boyu, kilosu, saç rengi ve tipi, giyim tarzı gibi özellikleri de ikna etmek için önemlidir (Yılmaz, 2015, s.163).

Kaynakta olması gereken özellikler ise şu şekildedir (Tutar, 2003):

- Kaynak konusu hakkında bilgili olmalıdır. Bilgi alıcıya verilecek olan mesajın nasıl kodlanacağını belirler. Kaynak, ne kadar bilgili ise hedefe o kadar fazla kod gönderebilir. Bu sebeple kaynak aktaracağı konuya hâkim olmalıdır. Kaynağın sahip olduğu bilgi mesajın içeriğini ve hedeften gelecek geri bildirimi de etkiler.
- Kaynak kodlama özelliğine sahip olmalıdır. Sahip olduğu bilgiyi karşı tarafa aktarırken nasıl kodlayacağı bilgisine de hâkim olmalıdır. Telaaffuzun, beden dilinin, söz ve işaretlerin ne anlama geldiğinin, seçilen kelimelerin gücü ve yeterliliğinin farkında olmalı ve kod oluştururken de bunlardan yeterince faydalanmalıdır. Aynı zamanda kaynak, yanlış ve yetersiz kodlama yapıldığında mesajın alıcıya gerektiği gibi iletilemediğinin ve bu durumda mesajın amacına ulaşmadığının farkında olmalıdır.

- Kaynak, anlatıcı olarak taşıdığı kimliğe yani role uygun şekilde davranmalıdır. Kaynağın statüsü iletmek istediği mesaja uygun olmalıdır. Aksi durumda iletilmek istenen mesaj yerini bulamaz. Alıcı mesajı anlamlandıramazsa da iletişim olumsuz etkilenmiş olur.
- Kaynak, hedef tarafından tanınır olmalıdır. Kaynak ne kadar tanınırsa mesaj hedefe o kadar çok etki eder. Alıcı mesajı ileten kaynağın özelliklerine göre mesajı değerlendirir. Aynı zamanda kaynağın olumlu bir şekilde tanınıyor olması gerekir aksi takdirde kaynağın hedef üzerinde hiçbir etkisi olmaz,
- Kaynak alıcı hakkında mümkün oldukça çok bilgi sahip olmalıdır. Böylece kaynak mesajı nasıl kodlayacağı, sembolleri nasıl belirleyeceği, hangi kanalı kullanacağı gibi konularda sağlıklı seçimler yapabilmektedir. Kaynak alıcının duygu durumu vb. hakkında bilgi sahibi olursa alıcıyı etkileme noktasında başarılı olması ve istediği mesajı alıcıya sağlıklı şekilde iletmesi mümkün olabilmektedir (Tutar, 2003, s.48; Zıllıoğlu, 2003, s.1).

1.3.2. Hedef (Alıcı)

İletişimin gerçekleşebilmesi için en az iki kişinin olması ve bu kişiler arasında da bir etkileşim söz konusu olması gerekmektedir. Mesajı alacak olan kişi veya kurum hedef olarak adlandırılmaktadır. Hedef ile kaynak aynı ortamda olabileceği gibi aralarında mesafe de bulunabilmektedir. Aynı ortamda bulunan kaynak ve hedef arasında aktif bir etkileşim söz konusudur. Arada mesafe bulunan kaynak ve hedef iletişiminde ise alıcı durumunda olan hedef pasif durumdadır.

Aristoteles ikna sanatında alıcıdan pathos olarak söz etmektedir. Pathos, ethos kavramı ile beraber iletişimi etkileyen bir diğer unsurdur ve ikna sanatı kapsamında dinleyicilerin duygu durumuna dikkat çekmektedir. Etkili iletişim esnasında alıcının duygu durumunun dikkate alınması gerektiğini gösterir. Bununla birlikte konuşmacının dinleyicilerin dikkatini çekecek şekilde davranması gerektiğini de ifade eder. Genel anlamda pathos kavramının duygu ve tutku ile ilişkisi bulunmaktadır (Yılmaz, 2015, s.163). İletişim sürecinin sağlıklı ve etkili olabilmesi için kaynak ve hedef arasında iletilmek istenen mesaj doğru algılanmalıdır. Birebir aynı şekilde algılanamasa da mesajın anlamsal olarak örtüşmesi çok önem taşımaktadır. İletişim sürecinin bir parçası olan hedef genel olarak dinleyici konumundadır. Verilmek

istenen mesajın doğru şekilde iletilmesi için hedefin tutumu önemli bir etkidir. Zira bu durum iletişimin akışını etkilemektedir (Yavuz, 2014, s.12).

İletişimde kaynak ve hedef öğeleri incelendiğinde ikisinin bir bütün olduğu görülmektedir. Adeta birinin varlığının sebebi diğeridir. Köksoy (2020)'a göre iletişim süreci, ikinci bir kişinin sürece katılımı ile sürdürülmesi çabasıdır. Yani iletişimi başlatan kaynak, hedef olacak ikinci bir kişiye ulaşmayı hedeflemektedir. Yaman (2016)'a göre "İletişim, karşılıklı etkileşim sürecidir. Doğal bir iletişim sürecinde en az iki taraf vardır". Hedef, kendisine mesaj iletmek isteyen kaynağı etkili bir şekilde dinlerse verilmek istenen mesajı tam olarak alabilmektedir. Hedef kaynağı dinlerken iletişimi engelleyici davranışlardan uzak durmalıdır. Kaynak ise vermek istediği mesajı hedefin anlamlandıracağı şekilde kodlamalıdır (Ceyhun, 2021. s.6).

Etkili bir iletişim sağlanabilmesi için mesajın alıcısında yani hedefte bulunması gereken bazı özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Erdoğan,1983 aktaran Yavuz, 2014, s.14):

- Alıcı mesajı anlayabilmelidir. Alıcı gönderilen mesajı gönderildiği şekli ile ve amacına uygun şekilde anlamlandırabilmelidir. İletişimin etkin şekilde gerçekleşebilmesi için alıcının iletişim kurmaya istekli olması gerekmektedir.
- Alıcı bilgili olmalı ve bir geri bildirim sistemine sahip olmalıdır. Alıcının bilgi birikimi yeterli ise mesaj daha kısa sürede ve etkili şekilde iletilir, bilgi birikimi yetersiz ise mesaj, daha uzun ve açıklamalı olmalıdır. Alıcı etkin şekilde geri bildirim sağlarsa mesajın amacına ulaşp ulaşmadığı çabuk anlaşılmaktadır.
- Alıcı seçici olmamalıdır. Alıcıların birbirinden farklı olabileceği için aynı mesaj farklı etkilere sebep olabilmektedir. Bu durumun önüne geçebilmek için mesajlar olabildiğince tüm alıcılara hitap etmelidir. Alıcılar da mesajlara ve hedefe karşı objektif olmalı ve seçici davranmaktan kaçınmalıdır.
- Alıcı kaynak olma özelliği taşımalıdır. İletişim sürecinde zaman zaman alıcı, kaynak; kaynak ise alıcı durumuna geçebilmektedir. Bundan dolayı alıcının kaynak olma özelliğini taşıması gerekmektedir.

Kaynak ile hedef arasında iletişimin gerçekleşmesinin temel amacı aslında verilmek istenen bir mesajın olmasıdır. Eğer verilmek istenen bir mesaj var ise kaynak ve hedef etkileşime girer ve aralarında sağlıklı bir etkileşim olursa mesaj olması

gerektiği gibi yerine ulaşabilmektedir. Kaynak ve hedef arasında çift yönlü bir iletişim sağlandığında hedef de yeri geldiğinde mesaj veren konumuna gecebilmektedir. İletişim esnasında kaynak ve hedef rol değiştirerek konu hakkında birbirlerine dönüt verdiği durumlarda daha güçlü ve etkili iletişim kurulabilmektedir.

1.3.3. Mesaj

Kaynak ve hedef arasında ulaştırılmak istenen ileti, mesajdır. Hisler, düşünceler, fikirler sembolleştirilerek hedef kitleye mesaj olarak gönderilmektedir. Mesaj; dil, yazı, beden dili, resim, müzik, afiş vb. yollar ile sembolleştirilmektedir. Kaynak ve hedef arasındaki semboller ne kadar benzerse mesaja yüklenen anlam da o kadar benzemektedir. Işık (2018), mesaj oluştururken ve sunarken bütüncül bir yaklaşımla bir plan dâhilinde sistemli şekilde çalışmak gerektiğini vurgulamaktadır.

Aristoteles ikna sanatında mesajı logos olarak adlandırır ve açıklar. Logos, bir duygu ya da düşünceyi konuşarak anlatma ve ikna etmenin temelini oluşturmaktadır. Logos bir durumda karar verebilmek için mantığın ve çeşitli delillerin devreye girdiği bir süreçtir. Gerçekleşen konuşmanın mantıklı ve kanıtlanabilir olup olmaması, alıcıyı ikna edebilir olması gibi mesaj kurguları ikna yani iletişim sürecinin başarılı olmasında önemli bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır (Yılmaz, 2015, s.172-174).

İletişim tek veya çift boyutlu olarak gerçekleşebilmektedir. Kaynaktan çıkan mesajın hedefe ulaştırıldığı iletişim tek boyutlu bir iletişim sürecidir. Bu iletişim şeklinde kaynak geri bildirim almadan mesajı hedef kitleye göndermektedir. Kaynak ile hedef arasında iletişim esnasında geri bildirim ve yer değiştirme gerçekleşiyorsa çift yönlü bir iletişim söz konusu olmaktadır. İnsan doğası gereği çevresi ile etkileşim ihtiyacı duyan bir varlıktır ve bu ihtiyacını karşılayabilmek için de her fırsatta çevresindeki kişilerden mesajlar almakta ve çevresindeki kişilere mesajlar iletmektedir (Tuna, 2014, s.2-3). Bu sırada duygu, düşünce, fikir, haber ya da deneyimler de semboller yardımıyla aktarılmaktadır.

Mesaj, iletişimin türünü belirleyen faktörler arasındadır. Mesajlar genel manada sözel ve sözel olmayan mesaj şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Her iki gruptaki mesajların sahip olması gereken özellikler şu şekildedir (Erdoğan, 1983 aktaran avdar, 2009, s.29):

- Mesaj anlaşılır olmalıdır. Anlaşılabilirlik, şekil ve içerik açısından her ikisini de kapsamalıdır. Mesajın anlaşılır olması hedef ve kaynağın sahip olduğu bilgiye, yeteneğe ve kültürel değerlere göre şekillenmektedir.
- Mesaj açık olmalıdır. Kaynağın gönderdiği mesaj hedeften ne bekliyor ve istiyorsa açık bir şekilde ortaya konulmalıdır.
- Mesaj doğru zamanda iletilmelidir. Mesajı doğru zamanda iletilirse tam manası ile anlaşılır.
- Mesaj uygun kanalı izlemelidir. Mesaj iletilirken hedefe ulaşacak en uygun kanalın izlenmesi mesajın pratik ve etkili şekilde hedefe ulaşması ve hedef tarafından anlamlandırılabilmesi noktasında önem taşımaktadır.

1.3.4. Kanal

Kaynağın gönderdiği mesajı hedefe iletmeyi sağlayan bir araç, medya, bağ veya ortamı kanal olarak adlandırılmaktadır. Kanallar çeşitli yollar ile mesajı taşıyan araçlardır. Kanal, sembolleştirilen mesajların hedefe gönderilmesini sağlayan, yol, geçit, fiziksel araç, ortam yöntem ve teknik olabilmektedir (Cüceloğlu, 1998, s.78).

İletişimin hangi yol ile yapıldığına göre mesajı taşıyan araç da değişmektedir. İletişim kanalları kişilerarası iletişim ve kitle iletişim olmak üzere iki başlıkta toplanabilmektedir. Aynı ortamda bulunan kaynak ve hedef, söz, yazı, resim, fotoğraf ya da hareket gibi kişilerarası kanallar ile birbirleri ile iletişime geçerler. Kitle iletişim kanalları ise mesajın televizyon, radyo, gazete, dergi, sosyal medya gibi kitlesel erişim sağlayan yollarla iletilmesi gereken durumlarda tercih edilmektedir. Sözlü iletişimde kullanılan kanal "hava" dır. Kitle iletişim aracı olan telefonlar kullanılarak gerçekleşen görüşmelerde kanal telefon hatlarıdır. Akıllı telefon, radyo ve televizyon ile iletişim gerçekleştiğinde ise kanal olarak radyo frekansları kullanılır. İnsanlar arasında gerçekleştirilen iletişimde ise duyu organları beyine giden iletişim kanalları görevini görmektedir (Yavuz, 2014, s.14).

Kanal ve araçların türleri ve kullanılma biçimleri, iletişimin planlanan şekilde gerçekleşmesi ve beklenen etkiyi oluşturabilmesi için önem taşımaktadır. Yani iletilmek istenen mesaja ve hedef kitlenin özelliklerine uygun olacak şekilde seçimler yapılarak iletinin uygun kanal ve araçlarla aktarılması gerekmektedir. Verilmek isten mesajın hedefi bir kişi mi yoksa geniş bir kitle mi? Kanal ile hedef aynı ortamda mı?

(Nazlı, 2020, s.107). Kanal bu sorulara cevap verir nitelikte olmalıdır. Örneğin hedef bir kişi ise ve karşı tarafa bir bilgi verilmek isteniyorsa WhatsApp mesajı gönderilebilir ya da telefon edilebilir. Fakat bir bilgi kitlelere ulaştırılmak isteniyorsa televizyon, radyo, X Platformu gibi mecralarda yayınlanabilmektedir. Ya da hedef ile kaynak aynı ortamda yer alıyorsa iletişim yüz yüze gerçekleşebilirken kişiler birbirinden uzakta ise mektup, telefon gibi araçlar tercih edilmektedir.

İletişim araçları modern teknolojilerin gelişmesi ve dijitalleşmesi ile çeşitlenmiştir. Dijitalleşme öncesinde televizyon, radyo, sinema, telefon, telgraf, mektup, dergi gibi araçlar kullanılırken internetin yaygınlaşması ve akıllı cihazların geliştirilmesin ile Sms, Facebook, Youtube, Viber, WhatsApp, Telegram gibi dijital platformlar mevcut iletişim kanallarına eklenmiş ve araçlar çeşitlenmiştir. Dijital iletişim kanalları da yaygın olarak kullanılmaktadır.

1.3.5. Gürültü

İletişim alanı ile ilgilenen C. E. Shannon ve W. Weaver 1949 yılında Laswell'in geliştirdiği iletişim modeline gürültü kaynağını eklemiştir. Shannon ve Weaver, gürültü kavramını ekledikleri bu çalışmalarına Matematiksel İletişim Kuramını ismini vermiştir. Gürültü, iletişim sürecini etkileyen çevresel bir faktördür. İletişimin en önemli kavramlarından biridir (Güz vd. 2002, s.161).

İletişim sürecinin herhangi bir aşamasında yaşanması istenmeyen durumların yaşanarak sağlıklı bir iletişim kurulmasını engelleyen her türlü duruma gürültü denilmektedir. Gürültü iletişim sürecinde kaynak, kanal, hedef veya mesajı olumsuz bir şekilde etkileyerek iletişim bozulmasına sebep olur (Özpolat, 2019, s.11).

İletişimin istenen şekilde sağlanması için iletişim kurulan mekânın özellikleri çok önemlidir. Mekânın boyutu, yalıtımı, kokusu, rengi, ısısı, ışığı iletişimin etkisini artırabilir veya azaltabilir (Yılmaz, 2015, s.19). Bir kontrol mekanizması olan gürültü (Yavuz, 2014), kaynaktan, kanaldan veya hedeften kaynaklanabilmektedir. Bir sözlü iletişim esnasında ortamda ağlayan bir çocuk varsa ve dinleyici yani hedef bundan dolayı anlatıcıyı dinleyemiyorsa burada fiziksel bir gürültü mevcuttur ve kanalla gelen mesaj yerine ulaşamamaktadır. Kulakları ağır işiten bir kişi bu durumundan dolayı anlatıcıyı dinleyemiyorsa burada alıcıdan kaynaklı bir gürültü söz konusudur. Bu durumda bir işitme bozukluğu olduğu için buradaki gürültü nörofizyolojik gürültü

olarak adlandırılmaktadır. Bir diğ er tür gürültü ise hedef yani alıcıdan kaynaklanan gürültü çeşididir. Burada hedefin inançları, tutumları veya o anda içinde bulunduğ  duygu durumu dikkate alınmaktadır. Hedef içinde bulunduğ  hale göre anlatıcının yani kaynağın ilettiklerini farklı şekillerde anlayabilmekte veya yorumlayabilmektedir. Bu durum da psikolojik gürültü olarak adlandırılmaktadır (C celoğ lu, 1998). İletişimin etkili bir şekilde gerçekleşmesi   n ndeki engellerden bazılarının gürültü kaynaklı olduğ  da anlaşılmaktadır.

1.3.6. Kodlama ve Kod Açma

İngiliz bilim insanı Stuart Hall tarafından literatüre kazandırılan kod açma mesajın alınılanması ile ilgilidir. Hall, genel olarak kitle iletişimi, kültür, ideoloji üzerine çalışmalar yapmıştır.  alışmaları ile ideolojik olarak kitle iletişim araçları tarafından kodlanmış kültürel biçimleri incelemiş ve izleyicilerin kod açmak için hangi stratejilere başvurduğ unu saptamaya çalışmıştır. Hall, kitle iletişim araçlarının kapital dünyanın ideolojik araçları olduğ unu savunmaktadır. Aynı zamanda kitle iletişim araçları toplumu bir arada tutan egemen kodların varlığı ve geliştirilmesi sayesinde çalışır. Hall'a göre kodlar, toplumsal ger ekliğın yansımasıdır ve sınırlı bir egemen s y lem tarafından oluşturulmaktadır ( alık, 2009, s.49-50).

İletişim sürecinde kaynaktan alıcıya iletmek istenen mesajlar işarete dönüştürülürken simgeler kullanılmaktadır. Simgeler arasındaki ilişkilerin düzenlenmiş haline de “kod” adı verilmektedir. Buna göre, iletişim esnasında araç olarak kullanılan dil de bir koddur. Bununla birlikte jest ve mimikler, konuşma üslubu, beden dili, ses tonu da kod türleridir ve mesajlar karşı tarafa bu kodlar ile aktarılmaktadır. Kod mesaj dilidir ve müzik, resim gibi sanatsal ürünler de mesajın ileticisi olan kodlardır. Kodlama ise mesajla anlatılmak istenenlerin kod simgelerine dönüştürülmesidir (C celoğ lu, 1998). İnsanlar kodladıkları mesajları iletmek için çeşitli araçlar ve mesajların karşı tarafa iletilip iletilmediğini gösteren dönüt sistemleri geliştirmişlerdir (Nazlı, 2020, s.102-103). Kod aynı zamanda toplumlara ait kültürlerin veya alt kültürlerin meydana getirdiğ  anlamsal sistemdir (Zillioğ lu, 2003, s.112). Toplamlar aralarında iletişimi sağlayabilmek için iletleri içeren kod sistemleri geliştirmişlerdir. Kod denilen kavram iletişimin ne kadar kültürel bir olgu olduğ unu anlamayı sağlamaktadır.

İletişimin başarısı hedef birimin, kaynak tarafından kod nasıl kodlanmış ise kodu o şekilde açmasına bağlıdır. Kod açmanın ilk koşulu iletişim sürecinde ortak bir iletişim dili oluşturulmasıdır (Yılmaz, 2015, s.22). Kod açma, mesajın hedef tarafından algılanarak mesajdaki işaretlerin anlamlı simgelere haline dönüştürmesi sürecidir (Yavuz, 2014, s.17). Bu süreç içerisinde kodlanmış bir mesaj anlamlandırılarak tekrar çözümlenmektedir ve alıcıya anlamsız gelen ses, işaret, görüntü gibi mesajlar anlamlı hale gelmektedir. Böylece kod açma amacına ulaşmaktadır.

1.3.7. Geri Bildirim/Besleme

İletişim sürecinde önemli bir diğer öge ise geribildirimdir. Geribildirim, kaynak tarafından gönderilen mesajın iletilip iletilmediğinin ve anlaşılıp anlaşılmadığının kontrol edildiği süreçtir. İşitsel olabildiği gibi jestler, mimikler ve davranışlar gibi sözsüz iletişim kanallarıyla da geri bildirim sağlanmaktadır (Şahin, 2007, s.22). İletişim süreci, geri bildirim olup olmasına göre tek veya çift yönlü iletişim olarak ikiye ayrılmaktadır. Tek yönlü iletişimde kaynak sadece hedefe mesajı göndermekle ilgilenmektedir. Bu durumda kaynak tarafından mesajın hedefi nasıl bir etkilediğine veya mesajın hedef tarafından nasıl algılandığına bakılmamaktadır. Çift yönlü iletişimde ise bunun tam tersi bir etkileşim söz konusudur. Yani kaynak mesajın iletilip iletilmemesi veya nasıl algılandığı ile ilgilenmektedir. Alıcı mesajı aldıktan sonra kendine göre yorumlamakta ve kaynağa geri bildirimde bulunmaktadır (Yavuz, 2014, s.17).

İletişim sürecinde sağlıklı bir şekilde geribildiriminin alınabilmesi için alıcının bazı noktalara dikkat etmesi gerekmektedir. Alıcı, kaynağı tam olarak dinlemeli ve mesajı anlamak için çaba harcamalıdır. Anlamlandırdığı mesajı kaynağa iletirken duygu ve düşüncelerini açık ve anlatmalı, kelimelerini seçerken de dikkat etmelidir. Ayrıca mesajın anlamlandırılması sırasında kodu açılan mesaj ile kodlanan mesaj arasındaki anlam bütünlüğü bozulmamalıdır. Geri bildirimde bulunulurken konunun özünü kaçırılmaması da önemlidir. İletişimi esnasında engel olacak, önyargı, etkili dinlememe gibi davranışlardan uzak durulmalıdır. Hedef, kaynağın duygularını anlamaya çalışarak gerektiğinde empati yapabilmelidir. Kaynak ile alıcı arasında fikir birliği sağlanamayan konularda alıcı kelimelerine ve beden diline dikkat etmeli,

iletişimi koparmadan etkin dinlemeli, anlamalı ve sağlıklı geri bildirim vermeye devam etmelidir (Baltas ve Baltas,1995'ten aktaran Gürses, 2006, s.45).

Geri bildirim, iletinin içeriğine göre ele alındığında olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Olumlu geri bildirim mesajın istenilen şekilde alındığını, yorumlandığını gösteren ve bir davranışı destekleyen ya da pekiştiren geri-besleme olarak tanımlanmaktadır. Olumlu geri bildirim; kaynağa yardımcı olmakta, gerekli zamanda yapılmakta, kaynağın anlayacağı şekilde net ve açık, yapıcı şekilde verilmekte ve kazanılmış davranış üzerinde durmaktadır. Olumsuz geri-bildirim ise mesajın amaçlandığı şekilde alınmaması, anlaşıl maması veya eksik kalması şeklinde tanımlanmaktadır. Olumsuz geri bildirim; mesajın vermek istediğı anlamı vermez, mesaja özgü değil geneldir, anlam ile doğrudan ilgisi yoktur, zamanında gerçekleşmez, karmaşıktır. Etkin bir iletişim de pozitif geri-bildirim ile kurulabilmektedir (Yavuz, 2014, s.19; Tutar, 2003, s.63–64).

1.3.8. Niyet

İletişimi başlatan kaynağın ilk olarak bir fikir üretmesi yani amacını ortaya koyması gerekmektedir. Böylece kaynak iletişim sürecindeki niyetini belirlemiş olmaktadır. Toplumsal hayatta tüm insanların iletişime ihtiyacı vardır çünkü iletişim insanların hayatlarını anlamlandırmada ve bunu diğer insanlara aktarmada bir köprü görevi görmektedir. Ancak bu tespite bakılarak iletişimin sadece kaynak ve hedef arasında bir mesaj iletme süreci olduğunu söylemek yetersiz kalacaktır. Çünkü kaynağın mesaj gönderirken bir amacı bulunmaktadır ve kaynak hedeften verdiği mesaj doğrultusunda bir geri bildirimde bulunmasını beklemektedir (Gürses, 2006, s.27). Kaynak ve hedef arasındaki iletişim sürecinin açık, net ve anlaşılır olmasını gerektirmektedir. Bu sebeple kaynak niyetini yanlış anlaşılmalara sebebiyet vermeyecek şekilde ortaya koymalıdır (Şahin, 2007, s.14). Kişilerarası iletişim özü niyete dayanmaktadır.

1.3.9. Bağlam

İletişimin gerçekleştiğı durum ya da koşullar önem taşımaktadır. İletişim sürecinde meydana gelen koşullar bağlam olarak adlandırılmaktadır. Bağlam, iletişimin gerçekleştiğı çevreyi kapsamaktadır. Çevre bir toplantı odası gibi mekânlar veya sanal ortam olabileceğı gibi bir örgütte örgüt kültürünün oluşturulması da

olabilmektedir (Şahin, 2007, s.23). Mevcut halde bağlam duruma çeşitli anlamlar kazandırmaktadır. Bu sebeple bağlam iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesinde ve iletilmek istenen mesajın tam bir şekilde alıcıya ulaşmasını noktasında çok önem taşımaktadır. Bağlam, kendi içinde dört boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; fiziksel, sosyal-psikolojik, zamansal ve kültürel boyuttur. Bu boyutlar aşağıdaki gibi açıklanmaktadır (Karaca, 2018, s.10-11):

- Fiziksel bağlam, iletişimin gerçekleştiği somut çevreyi, mekânı kapsamaktadır. İletmek istenilen mesajın hangi ortamda verildiği hedefe etki etmek noktasında farklılıklara sebep olabilmektedir.
- Sosyal-psikolojik bağlam, iletişim meydana geldiği toplumsal ve kültürel kuralları, statüleri, rolleri kapsamaktadır. İletmek istenilen mesaj farklı kültürlerde yaşayan bireylerin değer yargıları, konuları anlamlandırmaları farklılık gösterebileceği için farklı şekilde anlaşılmalara sebep olabilmektedir.
- Zamansal bağlam, iletişimin gerçekleştiği zamanı kapsamaktadır. Verilmek istenen mesajın etkisi, hangi çağda veya zamanda verilmek istendiğine göre değişebilmektedir.
- Kültürel bağlam, kültür ile ilgili her şeyi kapsamaktadır. Toplumların kuşaktan kuşağa aktardıkları kültürel değerler iletişimin maddi ve manevi özelliklerini oluşturmaktadır.

1.4. İletişim Düzeyleri

İletişimin öznesi olan insanın içinde bulunduğu ortamın yapısı ve insan sayısı düşünüldüğünde iletişim düzeylerini beş ana seviyede incelenmektedir. Beş ana iletişim düzeyi kişi-iç iletişim, kişilerarası iletişim, grup iletişimi, kitle iletişimi, kurumsal iletişim şeklindedir ve bu iletişim düzeyleri aşağıda açıklanmıştır.

1.4.1. Kişi-İç İletişim

İnsan düşünür, hayal eder, bilişsel becerilerini kullanarak bellekte tutar, bunların tümü insanın kendi ile etkileşim kurmasını gerektirmektedir. İnsanlar kaynak olup bilgi üretirken de hedef olup bilgileri yorumlarken de iç iletişim süreci işlemektedir. İç iletişimini sağlıklı bir şekilde gerçekleştiren bireyler etkin düşünür, özgüveni yüksektir, karar verme yeteneği gelişmiştir. Karşılarındaki kişiler ile daha sağlıklı bir iletişim kurmayı hedeflemektedir.

İnsanlar, kendi kendilerine mesajlar üretirler ve yine kendi kendilerine bu mesajları yorumlarlar. Bu durum kişi içi iletişim olarak adlandırılmaktadır (Demir, 2022, s.15). Kişinin düşünmesi, ihtiyaçlarının farkında olması, duygularını anlamlandırması kişi içi iletişim kapsamında değerlendirmektedir. Kişiler arası iletişim ile kişi içi iletişim temelde aynıdır ve kişi içi iletişim, kişinin iç dünyasında mesajlar üreterek ve bu mesajları yorumlayarak gerçekleşmektedir (Dökmen, 2004, s.21). Bu durum bir nevi kişinin kendisini hesaba çekmesidir. Kişinin kendi kendine düşünmesi, hayal kurması, duygulanması, iç gözlem yapması, kendine sorular sorarak, bunlara cevaplar araması kişi içi iletişime örnek teşkil etmektedir (Tutar, 2003, s.75).

İletişim sürecinde kaynak ve hedef unsurlarının ikisi de bulunmak durumundadır. Kişiler arası iletişimde ise, kişi hem kaynak hem de hedef konumundadır. Kişi içi iletişim kişiler arası iletişimden daha önemlidir çünkü ancak kendisi ile barışık olan birey diğer kişiler ile sağlıklı bir iletişim kurabilir (Gürses, 2006, s.51-52). Sağlıklı bir iletişim için bireylerin kendileri ile iç iletişimde olmaları tavsiye edilmektedir. Kendisi ile iç iletişim halinde olan bireyler olayları ve durumları kendi içlerinde derinlemesine düşünüp tartmaktadır. Böylece diğer kişiler ile yaşadıkları olaylara verecekleri tepkiler de daha sağlıklı olmaktadır.

1.4.2. Kişilerarası İletişim

İnsanın kaynaklık ettiği ve hedef olduğu karşılıklı etkileşim ve iletişim türü kişilerarası iletişim olarak tanımlanmaktadır. Kişilerarası iletişimin esas sebebi kişilerin başka kişiler ile etkileşimde bulunma isteği ve birbirlerini ikna etme çabası olmakla beraber temelde kişiler etkileşimde bulundukları diğer bireyler ile aralarında ortak bir bağ kurma isteği ve ihtiyacı duymaktadır (Üstün-Özçelik, 2023, s.4). Kişilerarası iletişim, sözel ve sözsüz şekilde kişilerin birbirlerine vermek istedikleri mesajları vermeleri yolu ile gerçekleşir. Sözlü iletişim dil, dil unsurları ve kelimelerin etkin kullanıldığı bir iletişim şeklidir. Sözlü iletişimde ne ifade edildiğinden çok nasıl ifade edildiği önemlidir. Mesajın aktarımı esnasında ses tonu ve vurgusu, konuşmanın hızlı ya da yavaş olması, ses seviyesinin yüksek ya da düşük olması gibi faktörler mesajın doğru bir şekilde aktarılmasını sağlayan unsurlardır. Sözsüz iletişimde ise mesajın aktarılması noktasında kelimeler yerine beden dili, jest ve mimikler devreye girer. (Dökmen, 2004, s.28).

Kişilerarası iletişim insanların en fazla kullandığı iletişim düzeyidir. Sokakta gerçekleşen konuşmalar, arkadaş muhabbetleri, kıraathane sohbetleri kişiler arası iletişime örnek verilebilmektedir (Gürses, 2006, s.52). Kişilerarası iletişim gerçekleştikten sonra ise kişilerin algılama, değerlendirme, yorumlama gibi eylemlerinde bazı değişiklikler meydana gelmektedir. Bu değişikliğin yönü ve miktarını kaynak ve hedef arasında gerçekleşen etkileşimin niteliği belirlemektedir (Üstün-Özçelik, 2023, s.4). Kişilerarası iletişim sürecinde, iletişim kurma şekillerinin ve iletişim süreçlerinin anlamlandırılmasına yönelik yaklaşımlar geliştirilmiştir. Her bir yaklaşım iletişim süreçleri ile ilgili farklı bakıl açıları ve önermeler sunmaktadır. Bu yaklaşımlar şu şekildedir (Üstün-Özçelik, 2023, s.21-25):

- **Durumsal Yaklaşım:** Bu yaklaşım kişilerarası iletişimi gerçekleştiği zamana ve duruma göre değerlendirmektedir. İletişim sürecinde iletişimde bulunan kişilerin sayısı, fiziki yakınlığı, kişilerarası iletişimin gerçekleştiği yer, zamana dair durumsal şartların değerlendirilmesinin önemine dikkat çekilmektedir. Durumsal yaklaşım, kişilerarası iletişim gerçekleşirken kişiler arasında ikili münasebetler olduğu savından yola çıkarak kişilerarası iletişimi iki kişi arasında yaşandığında gerçekleşen iletişim olarak nitelendirmektedir. Bu iki kişi ya da ikili olarak nitelendirilebilecek kişiler; ebeveyn- çocuk, karı- koca, işveren-çalışan, öğretmen- öğrenci olabilir. Bunun yanında durumsal iletişim yaklaşımına göre iki kişi arasındaki iletişimin kişilerarası iletişim olarak kabul edilmesi için duygusal yakınlığa gerek duyulmamaktadır. Fiziki yakınlığın bulunması yeterli görülmektedir. Yani tesadüfen birbiri ile karşılaşmış ve adres sormak için birbirleri ile iletişime geçmiş kişiler arasında gerçekleşen iletişim de kişilerarası iletişim olarak değerlendirilmektedir.
- **Gelişimsel Yaklaşım:** Bu yaklaşım kişilerin tanışmasıyla başlayan kişilerarası iletişim sürecinin sürekli değişen bir yapıya sahip olduğu varsayımından yola çıkmaktadır. Gelişimsel yaklaşım, kişilerarası iletişimin sadece iki kişinin bulunmasından ibaret bir süreç olmadığını savunmaktadır. Aynı zamanda kişiler yüz yüze de bulunmak zorunda değildir. Birbirine tanıyan kişiler gibi birbirini tanımayan kişiler de birbirleri ile kişilerarası iletişim kurabilmektedir.

Kişiler arasındaki iletişim değişkendir ve süreçte değişimlere uğrayabilmektedir. Bu faktörler şu şekildedir:

Psikolojik Bilgi: Kişiler birbirleri ile ilişki kurarken haklarında öğrendikleri psikolojik bilgilere göre hareket etmektedir. Karşısındaki kişi hakkında psikolojik bilgiye sahip olan kişiler sosyal ortamlarda birbirlerine daha samimi davranmaktadır. Bu durum kişiler arasındaki ilişkinin sınırlarını belirlemektedir. Aralarında kişisel ilişki olmayan kişiler sosyal roller çerçevesinde iletişim kurarken kişisel olarak yakın ilişkide olanlar daha çok psikolojik özellikleri merkeze almaktadır.

Açıklayıcı Bilgi: Kişilerarası ilişkilerin seyrini bilgi belirlemektedir. Kişiler birbiri hakkında bilgi edindikçe ve birbirlerini tanıdıkça ilişkileri daha da derinleşmektedir. Birbirlerini yakından tanıyan ve bilen kişilerin ilişkileri genellikle olumlu şekilde etkilenmekte ve bu kişiler birbirleri hakkında daha rahat bir şekilde çıkarımda bulunabilmektedirler. Birbirini tanıyan bireyler hal, hareket ve tavırları daha iyi anlamlandırabilmektedirler.

Kişilerin Oluşturdukları Kurallar: Kişiler arası iletişimde sosyal kurallar etkilidir. Kişilerarası olmayan ilişkilerde kişiler toplumsal normlara uygun şekilde davranmaktadır. Zaman geçtikçe kişiler arasındaki yakınlık ve psikolojik bilgiler çoğalmaktadır. Böylece kişiler kendi kurallarını meydana getirmektedir. Gelişimsel yaklaşıma göre kişisel olmayan ilişkiler zamanla yakın ilişkilere dönüştürebilmektedir.

- **Etkileşimsel Yaklaşım:** Bu yaklaşım kişilerarası iletişimin iki kişi arasında gerçekleştiğine ve değiş-tokuş yolu ile etkileşim sağlama özelliklerine dikkat çekmektedir. İletişim esnasında kişiler çok kısa sürede hem mesaj oluşturup göndermekte hem de mesaj almaktadır. İletişim sürecinde temelde önemli olan sadece mesajı göndermek değil mesajın alıcısının nasıl anlamlandırıdığı da önem taşımaktadır. Mesajların anlamlandırılması ise kişilerin tutumları, değer yargıları, inançları gibi faktörlere bağlı olarak şekillenmektedir. Bireylerin olayları anlamlandırma şekilleri farklı olduğu için verilmek istenen mesajları da kendi bakış açılarına göre yorumlanmaktadır. Aynı zamanda iletişimin meydana geldiği fiziksel ve psikolojik ortam da anlamlandırma sırasında önem taşımaktadır.

1.4.3. Grup İletişimi

Grup iletişimi en az üç ya da daha çok kişinin arasında gerçekleşen iletişimdir. Diğer iletişim türlerine göre daha resmi bir iletişim türüdür. Grup iletişiminde genellikle bir görevlendirme durumu vardır ve amaç grubun beklentilerini karşılamaktır. Grup, iletişime geçerek bir sorunu çözmekte ya grup için bir karar almaktadır. Okullarda öğrencilerin çalışma amaçlı kurduğu gruplar ve kurumlarda çalışmak için bir araya gelen ekiplerin faaliyetleri grup iletişimine örnek niteliği taşımaktadır (Gökdağ, 2021, s.41).

Belirli amaçla bir araya gelmiş bireylerden oluşan grup üyelerinin iletişimini etkileyen bazı faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler şunlardır (Tutar, 2003, s.80):

- Grup büyüklüğü ve statü ilişkileri: Grup ne kadar büyük ise grup içinde iletişimi sağlamak o kadar zor hale gelmektedir. Büyük gruplarda fiziksel olarak da uzaklık durumu olasıdır ve bu durum bir iletişim engeli oluşturmaktadır. Grup üyeleri arasındaki statü farkları, iletişimin tek taraflı olmasına sebep olmaktadır.
- Grup yapısı: Resmi olmayan gruplarda kişiler kendilerini daha rahat hissetmektedir ve bu davranışlarına da yansımaktadır. Resmi kurumlarda iletişim de daha resmi ve mesafelidir.
- Grup oluşumu: Grup üyelerinin çoğunluğu karakter olarak birbirlerine çok benziyorsa grup içinde çatışmalar yaşanması ya da çekingen davranılması söz konusudur.
- Grubun fiziksel çalışma ortamı: Grubun çalışma ortamında var olan düzen iletişimi engellemekte ya da önünü açmaktadır.

Belli bir amacı yerine getirmek için bir araya gelen gruplarda kişiler arasında resmi bir bağ bulunmaktadır. Grup üyeleri zorunlu olarak toplanarak kendilerinden beklenen görevleri yerine getirmektedir. Zorunlu olarak bir araya gelen gruplarda sağlıklı bir iletişim kurabilmek için grupta bulunan kişi sayısının sınırlandırılması, üyelerin kendilerini rahat hissedecekleri ortamlar sağlanması, kişilerarası ilişkilerde denge sağlayıcı unsurlara dikkat edilmesi önem taşımaktadır.

1.4.4. Kitle iletişimi

Kitle kelimesi yaygın olarak herhangi bir çaba sarf etmeden ve planlama yapmadan bir araya gelmiş kalabalıkları tanımlamak için kullanılmaktadır. Diğer bir tanımlamaya göre kitle, insan topluluğudur ve bu topluluk kimi yönleri ile birbirine benzemektedir. Toplum biliminde ise kitle kavramı, birbirleriyle ilişkisi bulunmadığı halde ilgi alanları benzer olan birçok kişinin bir araya gelmesiyle oluşan topluluk şeklinde tanımlanmaktadır. Kitle içinde bulunduğu toplumun ortak değerlerini taşımaktadırlar bu önü ile kitle üyeleri birbirlerinden kopuk ve bağımsız değillerdir. Kitleler çeşitli yakınlık ve benzerliklerinden dolayı bir araya gelseler de bu durumdan bağımsız bir şekilde bir arada bulunuyor olmaları kitle olarak adlandırılmalarını sağlamaktadır. İletişim ise kaynağın aktardığı mesajı bir kanal vasıtası ile hedefe ulaştırması ve sonucunda geri bildirim alması sürecini ifade etmektedir. Kitlelere aktarılması düşünülen her şey kitle iletişiminde ortam hazırlamaktadır. Aralarında organik bağlar olan kitleler birbirleri ile aynı ya da benzer davranışları sergilemektedir. Kitle iletişimi sosyal hayatta, toplumun çoğunluğuna ulaşarak bilgi aktarmaktadır. Böylece kitle iletişimi kişilerin duygu, düşünce ve davranışlarını doğrudan etkileyebilmektedir. Bu bağlamda toplum yapısını şekillendirmede ve bireylerin yaşanan olaylara karşı bakış açısı oluşturmada etkisi bulunmaktadır. Kitle iletişimi çerçevesinden bakıldığında iletişim kavramı kurumsallaşmış, örgütlü, yönetsel, düşünsel içeriği üretmeyi ve kitleye ulaştırmayı anlatmaktadır. Kitle iletişiminde topluma iletilmek istenen mesajın ne zaman, nerede ve nasıl hazırlanacağı, mesaj içeriğinin nasıl olması gerektiği gibi durumlara mesajı üretenler karar vermektedir. Kitle iletişimi örgütlü ve yönetsel bir iletişimdir ve işleyişi örgütün amaçlarını yerine getirmek üzerine kuruludur. Bu durum kitle iletişimini demokratik olması yönünden zayıf hale getirmektedir (Kuyumcu, 2017, s.7-9; Tutar ve Yılmaz, 2012; Eraslan, 1993, s.139).

Kitleye çeşitli iletişim araçları ile haber, bilgi, fikir aktarılmasına da kitle iletişimidir. Daha geniş tanımı ile bilgilerin kaynaklar aracılığı ile üretilip insan topluluklarına ulaştırılması ve insanların da bu bilgileri anlamlandırarak yorumlaması ve değerlendirmesi süreci kitle iletişimidir (Gürses, 2006, s.53). Bu süreçte kaynak ile hedefin iletişimini sağlamak için kullanılan kanallar ise kitle iletişim araçlarıdır (Özodaşık, 2012, s.11). Bu iletişim araçlarına radyo, televizyon, gazete, YouTube, X

Platformu vb. örnekler verilebilmektedir. Kitle iletişim araçları, toplumda geniş kitlelerce kabul görmüş değerleri esas alarak yayın politikası geliştirmekte ve topluma hizmet sunmaktadır (Yaylagül, 2006, s.101). Kitle iletişimin özellikleri aşağıdaki gibidir (Mutlu, 1998, s.209):

- Hedef kitlesi çoktur, geniş kitlelere hitap eder.
- Farklı kültürlerden gelen çok farklı kişilere hitap eder.
- Hitap edilen kitlenin kimlerden oluştuğu bilinmez.
- Kamusal bir düzeni vardır ve tüm bireylere açıktır.
- Hedef kitle çok farklı mekânlarda olabilir.
- Geribildirim bulunmaz.
- Hedef kitleye ulaşırken maliyeti çok düşüktür.
- İletişim profesyonel araçlar ile sağlanır.
- Hitap ettiği kitle birbirini tanımaz.

Kitle iletişimi, tüm bu özellikler çerçevesinde gerçekleşmektedir. Dünyada kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler ve bu araçlara ulaşmada yaşanan kolaylık kitle iletişimini oldukça popüler hale getirmiştir. Kitle iletişim araçlarına erişim oldukça ekonomiktir. Kitle iletişim toplumlar üzerinde toplu ve hızlı bilgi yayma gücüne sahiptir. Bu yönü ile çok güçlü bir iletişim sağlamaktadır. Devletler ve özel kurumlar kitle iletişim araçları ile geniş kitlelere kısa sürede ulaşabilmekte ve mesajlarını rahatça iletebilmektedir. Bu da toplumu bilgilendirme, inandırma, yön verme, manipüle etme, itibar yönetme, propaganda ve ikna gibi farklı amaçlarla kitle iletişimine başvurulmasının temel dayanağı olmaktadır.

1.4.5. Kurumsal İletişim

Kurum, insanların belli bir amaç doğrultusunda bir araya gelerek faaliyetler yürüttükleri sistemi ifade etmektedir (Kılıç, 2013, s.17). Kurum ayrıca belli bir amaç etrafında toplanmış ve faaliyetlerini gerçekleştirmeyi hedefleyen grubu da işaret eden bir kavramdır. Kurumu oluşturan grupların önceden belirlenmiş görev ve sorumlulukları ve bunları gerçekleştirecek davranış biçimleri vardır. Kurum, süreklilik arz eden bir yapılanma çeşididir. Kurumlar toplumsal, siyasal ve iktisadi alanlarda kişiler tarafından şekillendirilmekte ve kişiler arası ilişkilere yön vermektedir (Vural

ve Bat, 2013, s.16). Kurumlar ideolojik fikirlerini topluma aktarmaktadır (Güngör, 2013, s.299). Ancak kurum kültürüne sahip ve işini gerektiği gibi yapan çalışanlar kurumun ideolojisini de gerektiği şekilde yansıtabilmektedir. Bunun için de kurum çalışanların görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleri çok önemlidir.

Kurumlarda ve organizasyonlarda gerçekleşen iletişim kurumlar için hayati bir önem teşkil eden kurumsal iletişimdir. Kurumlarda iletişim, etkili liderlik ve yöneticilik, işleyişi planlama, kurumsal işleyişi organize etme ve kontrol etme, karar verme, yetiştirme vb. tüm faaliyetlerin temelinde bulunmaktadır. Kurumsal iletişimin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için gereklilik arz etmektedir (Wexley ve Yukl, 1984'ten aktaran Şahin, 2007, s.4). Kurumsal iletişim sürecinin etkili işleyebilmesi için kurum yöneticilerini iyi birer iletişimci olmaları gerekmektedir. Bir yönetici başarılı ise aynı zamanda başarılı da bir iletişimci olmalıdır (Tutar, 2003, s.267). Kurum yöneticileri elverişli bir çalışma ortamı oluşturmak istiyorsa çalışanlarına karşı baskıcı ve tehditkâr olmamaya dikkat etmelidir. Çalışanlar kendilerini ne kadar rahat ve değerli hissederler ise o kadar verimli çalışmaktadır (Güngör, 2018, s.205). Kurumsal bağlılığın temel unsurları arasında etkili iletişimin yer almaktadır.

Bir kurum, etkili iletişim olmadan ayakta kalamamaktadır. Kurum içindeki iletişim sağlıklı olduğunda örgütler daha çabuk gelişip ve büyümekte, örgütteki problemler insancıl şekilde çözülebilmektedir. Kurumun etkililiğini devam ettirebilmesi için kurum işleyişinde iletişim sisteminin etkin bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir (Özodaşık, 2012, s.11). Kurumların işleyişinde hiyerarşik bir düzen vardır. Bu düzen içinde yer alan bireylerin rolleri, üst ve astlar arasındaki işleyişin nasıl gerçekleşeceği örgütlerin şemaları çerçevesinde önceden belirlenmiştir ve sistem içindeki herkes rollerine uygun şekilde çalışmaktadır (Kılıç, 2013, s.17). İletişim sisteminin en büyük amacı; kurum içindeki ilişkilerde belirli bir düzen kurulmasını sağlamaktır. Böylece kurumun amaçları ile çalışanların amaçları arasında denge sağlanabilmektedir. Kurumlarda iletişim ne kadar sistemli, yapıcı ve etkin ise o kurum o derece başarılı sayılmaktadır. Kurum ortamında sağlanan düzenli iletişim ortamı kurumun işleyişinin de sağlıklı olduğunu göstermektedir (Sabuncuoğlu ve Tüz, 1998, s.111). Kurumlar aynı zamanda örgütün; amaç, hedef ve politikaları hakkında bilgilendirmeyi, sosyal ve ekonomik sorunları hakkında çalışanları aydınlatmayı, örgütsel amaçlarına yönelik motivasyonu sağlamayı amaçlamaktadır (Gürgen, 1997).

Kurumsal iletişimde temel amaç iç paydaş grubu olan kurum çalışanları motive etmek, çalışanların kendilerini kuruma ait hissederek kurumsal değerlere sahip çıkmalarını, kurumsal bir marka oluşturmayı ve kurumsal bir kültürün oluşmasını ve yerleşmesini sağlamaktır (Bat, 2012, s.110). Bu doğrultuda kurumsal iletişimin önemli işlevleri vardır. Bu işlevler şu şekildedir (Genç, 2005'ten aktaran Yılmaz, 2015, s.55):

1. Bilgi sağlama işlevi: Örgütün isleyişini sağlamak için çalışanlar işleri nasıl, nerede, ne zaman yapacaklarına dair bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Yöneticiler de etkili bir iletişim ve çalışma ortamı oluşturmak için çalışanların bilgi ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Bunun için yöneticiler çalışanları ile kurumun politikaları, hedefleri, işleyişi, sitemleri ve yöntemleri vb. bilgileri paylaşmalıdır.

2. İkna etme ve etkileme işlevi: Örgütler, alışma sistemleri ya da hedeflerine göre çalışanların da düşünce, tutum ve davranış değişikliği sağlamaya çalışmaktadır. Örgütler bu durumu çalışanlarını etkileyerek ve ikna ederek gerçekleştirebilirler. Çalışanların örgütün amaçları doğrultusunda etkin ve verimli bir şekilde hareket edebilmeleri için de örgütün hedeflerini benimsemiş ve örgüt ile özdeşleşmeleri çok önemlidir.

3. Emredici ve öğretici iletişim kurma işlevi: Kurum yöneticilerinin işleri sağlıklı yrtebilmeler için çalışanlarını neyi, nerde, ne zaman, nasıl yapacaklarına dair bildirmeleri ve onları yönlendirmeleri gerekmektedir. Aynı zamanda çalışanların örgütün amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için eğitim alanındaki gereksinimleri de kurum tarafından karşılanmalıdır.

4. Birleştirme ve eşgüdüm sağlama işlevi: Kurumlar sistemin içinde yer alan paydaşları birleştirmeli ve aralarında eşgüdüm sağlamalıdır. Toplumsal sistemin içinde yer alan bireyler kültürel manada birbirleri ile ilişkilerini ve bağlılıklarını devan ettirebilmelidirler. Bunun sağlanması için de kurumsal iletişimin etkili bir şekilde sürdürülmesi gerekmektedir. Bireyler sadece örgütsel amaçları gerçekleştirmek için bir araya gelmezler aynı zamanda çalışanların ruhsal bütünlük ve dengeleri de dikkate alınmalıdır.

1.5. Simge Kullanımına Göre İletişim Türleri

Simge, soyut bir kavramı somut hale getiren işarettir. Temelde görsel ve işitsel simgeler olarak ikiye ayrılmaktadır. Var olan tüm diğer simgeler bu iki simgeden doğmuştur. İşitsel simgeler sözlü iletişimi, görsel simgeler ise yazılı ve görsel iletişimi meydana getirmektedir (Nazize, 2018’den aktaran Hatipoğlu, 2021, s.7). Yaman (2016)’a göre etkileşim iki kişi arasında ise sözlü iletişim olarak adlandırılmaktadır. Ancak iletişim esnasında farklı kanallardan da yararlanılıyorsa iletişime sözsüz veya yazılı iletişim denilmektedir. Bu bölümde iletişim türleri simge sistemleri çerçevesinde ele alınmıştır.

1.5.1. Sözlü İletişim

“Dil; insanlar, hayvanlar ve makineler tarafından oluşturulan sözlü, sözsüz ya da yazılı iletişim biçimi olarak tanımlanmaktadır” (Marshall, 1999’dan aktaran Erbaşlı, 2020, s. 19). Kişilerin birbirini anlamalarını sağlayan konuşma dilini sesler, kelime ve dilbilgisi kuralları olarak adlandırılan anlamlı simgeler oluşturmaktadır. Semboller sistemi şeklinde de tanımlanan dil, kişilerin duygu, düşünce, istek ve şikâyet gibi ifadelerini anlatmak için de kullanılmaktadır (Kaplan, 2001).

Konuşma yolu ile iletişime geçme şekli olan sözlü iletişim, insanlığın kullandığı en eski ve en geleneksel iletişim yöntemidir. Kitle iletişim araçlarının olmadığı zamanlarda sözlü iletişim toplumların hayatında merkezi bir yer teşkil etmiştir (Gürses. 2006, s.47). İnsanlar dili kullanarak duygu, düşünce, istek ve bilgi paylaşımında bulunmaktadır. İnsanların sahip oldukları dil aracılığı ile kendileri ve etrafları ile ilgili anlamlandırmaları diğer insanlar ile paylaşımları onlarla anlaşma imkânını da beraberinde getirmiştir. Dil ve dilin sahip olduğu özellikler hislerin ve düşüncelerin istenilen şekli ile karşı taraf ile paylaşılmasına imkân tanımaktadır (Erbaşlı, 2020, s.11).

Sözlü iletişim, insanların dil ve sözcükler aracılığı ile konuşarak gerçekleştirdiği birbirlerine sözlü şekilde mesajlar aktardıkları iletişim türüdür. Sesli olarak gerçekleştirilen sözlü iletişim türünde kişilerin birbirlerine aktardıkları kelimelerin dışında ses tonları, ses hızları, şiddeti ya da vurgusu gibi sözel kodlar da önem taşımaktadır. Temelde konuşma dili olarak kabul edilen sözlü iletişim, yüz yüze görüşme, konferans, toplantı, telefon üzerinden yapılan konuşma vb. şekilde de

gerçekleşebilmektedir (Yaman, 2016; Işık, 2018; Dizdar, 2018; Erol, 2022; Tutar, 2003). Bu ifadeler doğrultusunda kaynak ve alıcı arasında sözcükler aracılığı ile dil ve ses kullanılarak gerçekleştirilen iletişimi sözlü iletişim olarak tanımlamak mümkündür. Kelimelerin seçimi ve ses tonu da sözlü iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için oldukça önemlidir.

Kişilerarasındaki iletişimi sadece kişilerin aralarında geçen sözlü iletişim olarak düşünmek yetersiz olacaktır. Beden dilimiz de sözsüz iletişimin önemli bir parçasıdır. Birbirlerini gördükleri halde selamlaşmaktan kaçınan iki kişi arasında da bir iletişim söz konusudur. Nihayetinde bu kişiler davranışları ile birbirlerine diyalog kurmak istemedikleri mesajını vermektedir. Bu da bize kişiler arasında gerçekleşen her mesaj alıverişinin bir tür iletişim olduğunu kanıtlar. Yani iletişim sürecinde bireylerin söylediği, söylemediği, yaptığı veya yapmadığı her şeyin bir anlamı bulunmaktadır (Cüceloğlu, 2004, s.45–46).

1.5.2. Sözsüz İletişim

Sözle söylenmeden anlatılanları ifade eden her şey sözsüz iletişim kapsamındadır. Kişiler arasında sözlü iletişim kadar etkili bir diğer iletişim türü olan sözsüz iletişim beden dilinin ortak ifadesidir. Sözsüz iletişim, beden dili ile gerçekleşir ve sözsüz iletişimde kişilerin ne söylediğinden çok nasıl ifade ettiği önemli arz etmektedir (Yavuz, 2014, s.21). Mesajın gönderilmesinde veya alınmasında kelimelerin yetersiz kaldığı durumlarda bakışlar, jest ve mimikler, duruş, aksesuar, saç, makyaj ve kılık kıyafet gibi sözsüz araçlar iletişimin tamamlayıcısı niteliğindedir. Sözsüz iletişim unsurları sözlü bir iletişimde verilmek istenen mesajı daha etkili hale getirecek şekilde katkı sunmaktadır.

Dizdar (2018, s.8) susarak sessiz bir şekilde gerçekleşen bu iletişim ile hedefe aynı anda birden fazla mesaj iletilebildiğini vurgulamaktadır. Hatta bazı durumlarda karşı tarafa duygu, düşünce ve hisleri beden dilimiz ile iletmenin sözlü olarak iletmekten daha etkili olduğunu savunmaktadır. Vücudun hareketleri, yüzdeki ifadeler, sesin özellikleri gibi görsel unsurlar sözlü iletişimi pekiştirmektedir ve sözlü iletişimin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Sözsüz iletişimde beş duyu organı olan görme, tatma, koku alma, dokunma kullanılmaktadır. Birden çok duyguya da hitap edebilen sözsüz iletişimde tepkiler de daha çok duygusal şekilde olmaktadır (Kaypakoğlu,

2008, s.93). Sözsüz iletişim ile birden çok duyu organına hitap edildiği için verilen mesajın kalıcılığı da sağlanmaktadır.

Kişiler arası iletişim sürecinde yazılı veya sözlü iletişim ile birlikte duygu ve heyecanlarımızı anlatan sözsüz iletişim önemli görevler üstlenmektedir. Beden dili, hareketler, jest ve mimikler, konuşma üslubu, ses tonu karşındaki insana beslenen duyguları yansıtmaktadır. Bu durum dikkate alındığında söz ile söylenenlerin dışında sözsüz şekilde de karşı tarafa özellikle duygular hakkında güçlü mesajlar verilmektedir (Cüceloğlu, 1998, s.272).

Sözsüz iletişimin pek çok olumlu özelliğinin yanında bazı olumsuz yanları da mevcuttur. Sözsüz iletişim yanlış anlamalara oldukça müsait bir iletişim türüdür. Bu iletişim türünde kişilerin kullandığı ses tonu, jest ve mimikler, beden hareketleri gibi araçlar zaman zaman hedef tarafından ifade edilmek istenen durumdan farklı anlaşılmasına, algılanmasına veya yorumlanmasına sebep olabilmektedir. Bu durumdan sözsüz iletişimde süreç kadar içeriğin de çok büyük bir önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Sözsüz iletişim esnasında kullanılan yüz ifadesi, dış görünüş, kullanılan dil, duruş, hareket ve tutum benzeri etkenler, kişilerin birbirleri ile etkileşiminin seviyesini belirleyen unsurlardır (Tekmen, 2019, s.12- 22).

Bu tespitler bir bütün olarak değerlendirildiğinde sözsüz iletişim, kişilerin konuşma olmadan iletişime geçmesini tarif etmektedir. İletilmek istenen bilgi veya duygular kelimeler kullanılmadan karşı tarafa aktarılmaktadır. Kişiler sözsüz iletişim kurarken kelimelerin yerine jest ve mimiklerinden yararlanmaktadır. Sözsüz iletişimin beden dili, jestler, mimikler, fiziki görünüm, ses, mekân, zaman gibi unsurları alınan ve verilen mesajı güçlendirmektedir. Örneğin, kaşlarını çatan bir kişinin kızgın bir ruh halinde olduğu, karşısında konuşan biri varken kafasını tersi bir yöne çeviren kişinin o kişiyi dikkatli dinlemediği, bir kişi ortama girdiğinde ayağa kalkan kişinin gelen kişiyi sevip saydığı çıkarımlarında bulunmak mümkündür. Bedenin duruşu ile birlikte kılık-kıyafet gibi unsurlar da sözsüz iletişimin birer parçasıdır. Bireyler iletişim halinde bulundukları kişilerin giyim tarzı, dövmeleleri, saç kesimleri, makyajları, kullandığı aksesuar veya takılar gibi durumlarına bakarak da karşı taraftan bir mesaj almaktadır. Dil kullanılmadan alınan bu tür mesajlar da karşı taraf ile iletişime geçildiğini göstermektedir.

1.5.3. Yazılı İletişim

Mesajın yazı, resim ya da şekillerle alıcıya iletilmesi yazılı iletişim olarak tanımlanmaktadır. Bu iletişim türü genellikle resmi kurum ve kuruluşlarda tercih edilmektedir. Kurum ve kuruluşlarda emirler, raporlar, dilek ve şikâyetler genellikle yazılı şekilde düzenlenmektedir (Gürses, 2006, s.46). Yazılı iletişim araçları içerisinde gazeteleri, broşürler, el kitapları, afisler, ilan tahtaları ve yazılı raporlar sayılmaktadır. Erdoğan (2005, s.185) el yazısı şeklinde kaleme alınan mektupları veya elektronik ortamda yazılan e-postaları da bu kapsama almaktadır.

Yazılı iletişimde mesajın hazırlanması gönderilmesi ve cevap alınması uzun sürdüğü için iletişim kurma süreci sözlü iletişime oranla daha yavaş gerçekleşmektedir (Özpolat, 2019, s.17). Kırtasiyecilik bakımından külfetli olması, yazılı geribildirim geç olabilmesi, mesajı alan kişinin metni anlayıp yorumlamakta güçlük çekmesi gibi dezavantajları bulunan bir iletişim türüdür (Gürses, 2006, s.47). Tüm bunların yanında sözlü iletişim gerçekleşirken yaşanabilecek yanlış anlaşılma, unutulma, fark edilmeme gibi pek çok sıkıntının yaşanmasının önüne geçilmesini sağlamaktadır (Özpolat, 2019, s.18). Yazılı iletişimin ayrıca kalıcı, kanıtlanabilir, delil olarak kullanılabilir olması, mesajların geniş kitlelere ulaştırılabilmesi gibi faydaları bulunmaktadır (Gürses, 2006, s.47). Yazılı iletişim ile mesajlar detaylı bir şekilde düzenlenebilmekte böylece net bir şekilde anlatılabilmektedir. Kayıt altına alınabilen yazılı mesajlar bu özelliği ile ispatlanabilir bir nitelik de taşımaktadır. Etkili bir yazılı iletişim için kullanılan ifadelerin anlaşılır olması ve tam olarak ifade edilmesi gerekmektedir. Yazılı mesajlar alıcının düzeyine de uygun olmalıdır.

1.5.4. Görsel İletişim

Görsel iletişim, iletmek istenen mesajı zaman zaman soyutlayarak, zaman zaman da herhangi bir sembolle ifade ederek en basit şekliyle ve bir o kadar da derin anlamlar katarak aktarılmasıdır. İletmek isteneni, duygu ve düşüncüyü en uygun, en etkili bir biçimde anlatacak görselleri seçerek, hedeflenen kitle üzerinde etkili olmak, görsel iletişim yolu ile gerçekleşir (Altın, 2018, s.9).

Görseli iletişim göz ile görülebilen alana hitap eden görsel iletişimin başlangıcı, insanların mağara duvarlarına resimler çizdiği ilk çağlara kadar giden dayanmaktadır. Mağara duvarlarına, taşların ve tahtaların üzerine çizilen resimler ve

figürler alfabelere ilham kaynağı olmuş, görsel iletişim, yazılı iletişimin de temelini oluşturmuştur. Resim, karikatür, heykel gibi görsel sanatları da kapsayan görsel iletişim renklerin ve şekillerin kullanımı, mekânların, eşyaların, ulaşım araçlarının tasarlanması gibi yollarla her çağda yaşamın merkezinde yer almıştır. Bunları dışında insan bedeni de görsel iletişimin malzemesi konumundadır. Özellikle kadın bedenini göze hitap eder halde göstermek için makyaj ürünleri, saç kesim modelleri, boyalar, kıyafetler, aksesuarlar görsel iletişim aracı olarak kabul edilmektedir (Hatipoğlu, 2021, s.9). Günümüzde insanlar sosyal yaşamda güç ve saygınlık kazanmak, değer görmek için kendilerine görsel anlamda yatırım yaparak estetik operasyonlar geçirmekte, spor merkezlerine üye olmakta, güzellik merkezlerinin olanaklarından faydalanmaktadırlar (Güngör, 2018). Tüm bunlar görsel iletişim dilinin hayatımızı ne kadar etkilediğini göstermektedir. Bunların dışında teknoloji alanında yaşanan gelişmeler sonucunda fotoğraf makinesi, kamera gibi görselliği kaydeden cihazların icat edilmesi ile görsel iletişim alanı da gelişmiş ve hatta günümüzde dijitalleşme bu konuda etkili olmuştur.

1.6. İletişimin İşlevleri

Doğaları gereği doğdukları andan itibaren toplu şekilde yaşamaya ihtiyaç duyan insanlar arasında kurulan iletişim, kişiler arasındaki etkileşimin temelini oluşturmaktadır. Topluluk halinde yaşarken de bireyler toplumun diğer fertleri ile iletişimde bulunarak ilişkilerini geliştirmektedir. Bireyler, iletişim sayesinde birbirlerini, kendilerini ve dış dünyayı tanımakta, birlikte zaman geçirmekte ve paylaşımda bulunmakta böylece etkili ilişkiler geliştirmeleri mümkün olmaktadır.

İletişimin temel işlevleri incelendiğinde bilgilendirme, yöneltme, düzenleme, uyumlanma, sosyalleşme, etkileme, karar verme, uzlaşma, ikna etme, problem çözme, kültürün devamı, demokratikleşme, eğitim-öğretim gibi pek çok işlev karşımıza çıkmaktadır (Özpolat, 2019). Bunlar ile birlikte iletişimin en önemli işlevlerinden biri de kültürü oluşturmaya katkı sunmak ile birlikte kültürün dünden bugüne taşınmasını sağlamaktır (Gürses, 2006, s.32). İletişim, duyguları ifade etme, başkalarının onaylanıp onaylanmadığını gösterme, haber ve bilgi sağlama, sosyalleştirme, motivasyon sağlama, tartışma ortamı yaratma, kültürün gelişmesine katkı sunma, eğlendirme, bütünleştirme, bilgi yayma, öğretme, anlama ve anlatma, eğitim görme ile

gereksinimleri giderme işlevlerini gerçekleştirmektedir (Eroğlu, 1996, s.235). İletişim, toplumun bir ihtiyacı olduğu gibi iktisadi yapıda bir güç, eğitimde bir örtük kuvvet, teknolojik gelişmelerde ise yeni hayallerin kaynakları olarak görülmektedir (Usluata, 1994'ten aktaran Özpolat, 2019, s.7-8). İnsanların iletişim kurduklarında bilgilenmek, yönetmek, eğlenmek, kültürlenmek gibi pek çok amaçları vardır. Bu amaçlardan bazıları çok kısa sürede gerçekleşirken bazıları da uzun vadede tamamlanmaktadır (Zıllıoğlu, 2003, s.26). Başlıca iletişim işlevleri aşağıdaki gibidir (Hatipoğlu, 2021, s14-15):

- İletişim, diğer insanlar hakkında bilgi toplamanızı sağlamaktadır. Toplanan bilgiler sayesinde karşınızdaki kişi hakkında bilgi sahibi olunmakta ve bu bilgiler doğrultusunda davranışlarımız şekillenmektedir. Bilgi toplarken sözel ve sözel olmayan unsurlar bize yardımcı olmaktadır. Edinilen bilgilere göre kiminle hangi konularda, nasıl bir üslup ile konuşulacağına dair çıkarımda bulunmaktadır.
- İletişim, kişilerarası ihtiyaçların giderilmesini sağlamaktadır. İnsanlar başkalarıyla iletişim ve etkileşimde bulunma ihtiyacı duymaktadır. İletişim sosyalleşmeyi sağlamaktadır. Başkaları ile iletişime geçmek kişinin sevgi, şefkat, merhamet, acıma gibi duyguları yaşamasını sağlamaktadır.
- İletişim kişisel kimlikler kurmaktadır. İletişim, kimliğinizi oluşturmada ve anlamlandırmada etkilidir. İletişimin temel işlevlerinden biri benlik duygusu edinilmesine yardımcı olmaktır. İletişim kurduğumuz kişilerin bizim kişiliğimiz üzerinde etki gücü vardır. Aynı şekilde bizler de iletişimde olduğumuz kişilerin kişilik ve karakterlerini etkilemekteyiz.
- İletişim başkalarını etkilemektedir. İletişim kurarken karşınızdaki kişilerin davranışlarına etki edecek sözel ve sözel olmayan mesajlar verilmekte bu mesajlar karşınızdaki kişiyi olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. Örneğin suratımızın asık olduğu bir gün bizi bir yerlere gitmek için davet etmeyi planlayan kişiye negatif bir mesaj gönderdiğimiz için bu fikrinden vazgeçebilmektedir.

Hem bireyin hem de toplumun gelişmesine katkı sağlayan iletişimin işlevleri incelendiğinde önemli işlevlerinden birinin de eğitim olduğu ortaya çıkmaktadır. İletişimin eğitim işlevi hem bireysel hem de sosyal işlevler arasında yer

almaktadır. Çünkü eğitim temelde bireyi geliştirmeye ve bireyde davranış değiştirmeye yönelik bir sistem olmakla beraber bireylerin oluşturduğu toplumu da değiştirmektedir. Bu yönüyle iletişimin işlevsel olarak katkı sağladığı eğitim kavramı ikinci bölümün konusunu oluşturmaktadır. Eğitimin tanımı, hangi ilkeler üzerine temellendiği, eğitim türleri, eğitim ile ilişkili unsurlar ve eğitim sistemi ile iletişim arasındaki ilişki, eğitim alanında yararlanılan iletişim araçları ikinci bölümde ayrıntılı şekilde anlatılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

EĞİTİM FAALİYETLERİ KAPSAMINDA İLETİŞİM

Eğitim, temelinde iletişimin de etkili olduğu bir süreçtir. Bu süreci başlatan kişiler ise eğitim planlayıcısı olan öğretmenlerdir. Öğretmenler, iletişime kaynaklık eden kişi olarak alıcı konumunda olan öğrencilere simgeler aracılığı ile gerekli bilgileri aktarmaktadır. Eğitim sürecini yöneten öğretmenler, kazanımlara uygun olacak şekilde sözlü, sözsüz, yazılı ve görsel iletişim türlerini kullanarak öğrencileriyle iletişim kurmaktadır (Tatar, 2004, s.27). Eğitim kurumlarının idarecilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin birbirleri ile etkileşim halinde bulunmaları bir iletişim faaliyetidir ve bu yönü ile esasında eğitim de bir iletişim etkinliğidir (Bolat, 1996, s.75).

2.1. Eğitimin Tanımı

Eğitim, bireylerin davranışlarında kendisinin yaparak ve yaşayarak sürece dâhil olması ve kasıtlı bir şekilde istendik davranış değiştirme sürecidir (Ertürk, 1974, s.12). Erden (2009, s.13) eğitimin bireylerin çevresi ile etkileşime girmesi sonucunda davranışlarında değişiklik gerçekleşmesi süreci olduğunu belirtmektedir. Eğitim, ilk olarak aile kurumunda verilmekte, okul çağına gelindiğinde ise bir plan ve program dâhilinde eğitim-öğretim kurumlarında yani okulda devam etmektedir. Çocuklar ailelerinden öğrendikleri bilgileri okulda öğrendikleri ile harmanlayarak kendilerini geliştirmekte ve bilgilerini sentezlemektedir (Demir, 2022, s.1). Aynı zamanda toplumsal bir olgu olan eğitim toplumun geleceğini şekillendirmek için planlanarak uygulanmaktadır. Eğitimin ne yönde ilerleyeceği de toplum beklenti ve istekleri belirlemektedir. Ayrıca her toplumun kendi iç dinamiklerine göre şekillenen ve kendine özgü bir eğitim sistemi bulunmaktadır (İlgar, 1996, s.105). Bireylere hayatları boyunca rehberlik ederek yol gösteren eğitim sayesinde insanlar bilgi, beceri, tecrübe gibi kazanımlar edinerek toplumda kendilerine yer edinerek etkin olma fırsatı yakalamaktadır (Ceyhun, 2021, s.6). Gültekin (2015)' e göre Eğitim bireylerin etkileşim içerisinde olduğu bir süreci ifade eder. Eğitimde açık sistem özelliği taşıyan örgütlerinin girdisi ve çıktısı insandır. Eğitim, özellikle tarih aracılığıyla kuşaklar arasındaki ortak iletişim becerisi geliştirmeye yönelik etkinlikler toplamıdır. Eğitimin ana nesnesi bireylerin öz yaşantısıdır. Bolat (1996)' göre ise eğitim temelde bir iletişim

etkinliğidir. Eğitim ile ilgili yapılan tanımlara bakıldığında bu tanımlamaların ortak yönleri olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi, eğitimin bireylerin yeteneklerini geliştirdiği ikincisi, eğitimin bireyde istendik yönde davranış değişikliği meydana getirdiği üçüncüsü ise eğitimin bir süreç olduğudur (Taymaz, 1997, s.2).

Bireylerde istenilen yönde davranış değiştirme süreci olan eğitim, sadece dört duvar arasında ve okul saatleri ile sınırlı gerçekleşmemektedir. Amacına ulaşabilmesi için aynı zamanda okul ile aile arasında da bir iş birliği ve iletişim kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Ailede başlayan eğitim, toplum hayatına uyum okul süreci ile devam etmektedir. Eğitim hayatı başladıktan sonra ailenin yanında çocukların akranları ve öğretmenleri de eğitim sürecine dâhil olmaktadır. Planlı bir süreç olan eğitim- öğretim faaliyetlerinin başarılı olabilmesi okul ve ailenin birlikte hareket etmesini gerekmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi için ailelerin eğitim- öğretimin amaçlarını gerçek anlamıyla kavrayarak okul ve öğretmenler ile sağlıklı bir iletişim sağlaması önem teşkil etmektedir (Koçak, 1991, s.130). Eğitimin amacı incelendiğinde ise bireylerin yaşadıkları toplumla uyumlanmasını sağlamak olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Parlayıcı, 2010, s.2). Bu bilgiler ışığında eğitimin öğrencilerin kapasitelerini geliştirici bir sistem bütünü olduğu anlaşılmaktadır. Ailede başlayan eğitimi okulun geliştirerek öğrencinin potansiyelini üst seviyelere taşımasına olanak sağladığını söylemek mümkündür. Bu süreçte ailelerin çocukları üzerindeki okul öncesi gözlem ve yönlendirmeleri de öğretmenlerin verdiği eğitim ile birlikte yadsınamaz bir öneme sahiptir. Bu çerçevede eğitim faaliyetleri temel ilkelere dayanmaktadır.

2.2. Eğitimin Genel İlkeleri

Ülkemizdeki eğitim sisteminin işleyişi 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu çerçevesinde yürütülmekte ve Türk Milli Eğitiminin Genel ilkeleri doğrultusunda şekillenmektedir. Kanuna göre ilkeler: Genellik ve Eşitlik, Ferdin ve Toplumun İhtiyaçları, Yöneltilme, Eğitim Hakkı, Fırsat ve İmkân Eşitliği, Süreklilik, Atatürk İnkılap ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği, Demokrasi Eğitimi, Laiklik, Bilimsellik, Planlılık, Karma Eğitim, Eğitim Kampüsleri ve Okul ile Ailenin İşbirliği, Her Yerde Eğitim şeklindedir.

Genellik ve eşitlik	Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktır.
Ferdin ve toplumun ihtiyaçları	Millî eğitim hizmeti, Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir.
Yöneltme	Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yönlendirilerek yetiştirilirler.
Eğitim hakkı	Temel eğitim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır. İlköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar.
Fırsat ve imkân eşitliği	Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır.
Süreklilik	Fertlerin genel ve mesleki eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi esastır.
Atatürk İnkılap ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği	Eğitim sistemimizin her derece ve türü ile ilgili ders programlarının hazırlanıp uygulanmasında ve her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk İnkılap ve İlkeleri ile Anayasada ifadesini bulmuş olan Atatürk milliyetçiliği temel alınır.
Demokrasi eğitimi	Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır.
Laiklik	Türk millî eğitiminde lâiklik esastır. Din kültürü ve ahlâk eğitimi, ilköğretim okulları ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.
Bilimsellik	Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmesinin sağlanması bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır.
Planlılık	Millî eğitimin gelişmesi iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitimi, insan gücü-istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde plânlanır ve gerçekleştirilir.
Karma eğitim	Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır.
Eğitim kampüsleri ve okul ile ailenin işbirliği	Eğitim kurumlarının amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için okul ile aile arasında işbirliği sağlanır.
Her yerde eğitim	Millî eğitimin amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır.

Şekil 1. Eğitimin Genel İlkeleri

Kaynak: (Mollacami, 2024).

2.3. Eğitimin Türleri

Eğitim verildiği ortama göre değerlendirildiğinde formal eğitim ve informal eğitim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Erden, 2009, s.13). İnfomal eğitim, kişilerin önceden hazırlık yapılmadan belirli bir günlük ya da yıllık planı ve çerçevesi olmayan

denetlenemeyen ve sınırları belirlenmiş bir alanı olmayan bir ortamda edindiği davranışlardır (Sağlam, 2008'den aktaran Yılmaz, 2015, s.45). Yani informal eğitim, herhangi bir mekân sınırı olmayan, belli bir müfredat vb. çerçevesi çizilmeyen tamamen bireyin ilgi ve isteklerine göre şekillenen eğitimi işaret etmektedir.

İnformal olarak gerçekleşen eğitim siteminde bireyler diğer bireyleri gözlemleyerek ve gözlemleri sonucunda taklit ederek davranış geliştirmekte ve değişmektedir. Bireylerin topluma uyum refleksleri onları toplumun beklentilerine uygun davranışta bulunma eğilimine yönlendirmektedir. Bireyler diğer bireyler ile etkileşimde bulundukça istem dışı ve plansız bir şekilde sürekli öğren. Özellikle sistemli bir eğitim – öğretim planlaması olmayan ilkel toplumlarda eğitim informal şekilde gerçekleşmektedir (Fidan, 1985'ten aktaran Yılmaz, 2015, s.45). Sosyal çevrede ve ailede kazanılan davranışlar da informal eğitim çerçevesinde değerlendirilmektedir. Fakat informal eğitimde yasal yaptırım gücü olan herhangi bir denetim mekanizması olmadığı için bireyler pek çok yanlış davranış da edinebilmektedir. Bağımlılık yapan madde alışkanlıkları, ahlaka ve yasalara uygun olmayan şiddet, küfür, hakaret, taciz gibi davranışlar informal yol ile kazanılabilmektedir.

Verildiği ortama göre diğer eğitim türü Formal Eğitimdir. Formel eğitim, belirli bir plan çerçevesinde zamanı ve mekânı belli olan eğitim sürecidir. Milli Eğitim Bakanlığı gibi resmi kurumların sınırlarını çizdiği amaç, plan ve program etrafında şekillenmektedir. Eğitim sürecinde ise bu çerçeveye bağlı olarak öğretmenler tarafından yürütülmektedir. Ülkemizde öğretmenler eğitim sürecini planlamakta, uygulamakta, izlemekte ve değerlendirmeyi gerçekleştirmektedir. Eğitim süreci başından sonuna kadar kontrollü bir şekilde Mili Eğitim Bakanlığı'nın kanun ve kurallarına uygun bir şekilde yürütülmektedir (Sağlam, 2008 ve Fidan, 1985'ten aktaran Yılmaz, 2015, s.46). Yani formal eğitim, sınırları belli bir mekânda alanında uzmanlaşmış eğitimcilerin uyguladığı bir çerçeve plana göre uygulanmaktadır. Sonucunda bir üst kuruma geçme veya belge almak ile sonuçlanan bir süreci tanımlamaktadır. Formal eğitim, kendi içinde örgün ve yaygın olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrım eğitimin belli bir yaş sınırı çizilerek düzenli bir şekilde devam edip etmediğine göre yapılmaktadır.

Bir formal eğitim türü olan örgün eğitim; belli yaş aralığındaki bireylerin önceden hazırlanmış bir çerçeve plan yani müfredat dâhilinde, devam zorunluluğu bulunan bir okul çatısı altında alanında uzaman eğiticiler liderliğinde gerçekleşen eğitim türüdür. Okul öncesi eğitimden başlamakta, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını da kapsamaktadır (Erden, 2009, s.13; Erdem, 2007, s.13). Bu kurumlardan herhangi birini tamamlamadan bir sonrakinden eğitim kurumuna devam edilememektedir (Yıldırım, 2008'den aktaran Yılmaz, 2015, s.46).

Bir diğer formal eğitim türü ise yaygın eğitimidir. Hangi yaşta olursa olsun ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda bireyleri geliştirmek amacıyla pek çok farklı alanda, sürede ve hayat boyu hizmet veren eğitim türüne denilmektedir. Kitle eğitimi, yetişkin eğitimi, toplum eğitimi, temel eğitim, sosyal eğitim, hizmet eğitimi vb. yaygın eğitim dâhilinde gerçekleşen eğitim türleridir. Yaygın eğitimin yaş seviyesine göre değerlendirildiğinde genel olarak yetişkinlere uygulandığı söylenebilmektedir (Parlayıcı, 2010, s.3). Örgün eğitimde hiçbir şekilde eğitim almamış, örgün eğitim kademelerinden herhangi birinden ayrılmış ya da hali hazırda örgün eğitim kurumlarından birinde eğitimine devam etmekte olan bireyleri kapsayan eğitim türüdür. Bu durumda eğitim öğretim çağındaki çocuklar, gençler ve 18 yaş üstü bireyler bu sistemin içerisinde yer almaktadır. Halk eğitim merkezleri, çıraklık merkezleri tarafından verilen eğitimler ile uzaktan eğitim sistemleri yaygın eğitim kapsamında değerlendirilmektedir (MEB, 2000).

2.4. Eğitimin İşlevleri

Eğitim kurumlarının ne kadar başarılı olduğu, kurumların işlevlerini tam olarak yerine getirip getirmediğine bağlı olarak değerlendirilmektedir (Gürses, 2006, s.15-16; Hoşgörür, 2018, s.290). Eğitim; bireylerin öğrenmesini ve gelişmesini sağlayan bir çatı görevi görmektedir. Eğitim sistemine dâhil olan bireyler bu çatı altında; bilgi ve beceri kazanma, sosyalleşme, rehabilite olma, statü kazanma, kültürlenme gibi pek çok kazanım elde etmektedirler. Eğitim sisteminin çıktısı olan bu kazanımlar bireylerin yaşamlarında onlara kolaylık sağlamaktadır. Eğitim İşlevleri sosyalleşmekten, siyasal bütünleşmeye, sosyal ve iş çevresini genişletmekten eğitim teknolojilerine kadar çok geniş bir perspektife yöneliktir. Tüm işlevler Tablo 1'de görülebilmektedir. Eğitimin işlevleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

Tablo 1. Eğitimin İşlevleri

Eğitim sisteminin merkez ve taşra örgütlerini, okulları yönetmek
Toplumsal sosyalleşmeyi sağlama
Kültürel mirası aktarma, zenginleştirme
Toplumsal siyasal bütünleşmeyi sağlama
Bireyin çevresini genişletme ve statü kazandırma
Erken yaşta çocuk çalıştırmayı engelleme
Politikalar ve amaçlar saptamak
Toplumu dönüştürme
Eğitim planları yapmak
Öğretim programları geliştirmek
Öğrenci, öğretmen ve personeli değerlendirmek,
Rehberlik ve danışma hizmetleri sunmak
Eğitim teknolojisi geliştirmek ve kullanmak
Beceri kazandırmak

2.5. Eğitimin Unsurları

Eğitim sisteminin temel bileşenleri Öğretmen ve öğrencidir. Eğitim sistemini var olabilmesi için bu iki unsurun, uyum ve işbirliği içinde olması gerekmektedir. Örgün ve yaygın eğitim de kapsayan formal eğitim süreci içinde bu unsurlara bir de veli unsuru eklenmektedir. Çepni (2021, s.24)'ye göre istendik düzeyde eğitim hizmeti verebilmek için aile, okul ve öğretmen unsurlarının arasındaki kuvvetli bağları anlamak gerekmektedir. Eğitim sistemi bu unsurları temel niteliğinde bir üçlü sacayağı olarak görmektedir (şahin ve Işıklı, 2022, s.2062).

Günümüzde öğrencilerin eğitim hayatında etkili olan ve öğrencilerin gelişimlerini sağlayan en önemli ilkelerden biri öğretmen, idareci ve velilerin iş birliği içinde olmasıdır. Eğitimin amaçlarından biri de öğrencilerin okulda öğrendikleri bilgilerin evde de desteklenerek pekiştirilmesi ve sağlamlaştırılmasıdır. Bunun için de okul ve ev arasında ortak şekilde hareket edilerek aileleri de eğitim sisteminde etkili bir unsur olarak var olmasını sağlamak gerekmektedir (Akkök, 2000, s. 257). Bu durum değerlendirildiğinde eğitimde sadece öğrenci ve öğretmene değil ailelere de çeşitli görev ve sorumluluklar yüklendiği anlaşılmaktadır. Okul yönetimleri ve öğretmenler, eğitim-öğretim faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için aileleri de eğitim sistemine katacak formüller geliştirmek ve aileler ile sürekli iletişim halinde bulunmak konularına eğilmektedir.

2.5.1. Öğretmen

Öğretmen, eğitim faaliyetlerine önderlik eden, eğitim-öğretim faaliyetlerini planlayan, uygulayıp değerlendiren kişidir. Bunların yanında eğitim öğretim müfredatının dışında öğrencilerin sosyal ve psikolojik alanda gelişimlerine katkı sağlamak için etkinliklere de öncülük ve rehberlik etmektedir. Öğretmenler kişilerarası iletişiminin gerçekleşmesinde odak noktasında yer almaktadır. Bu özellikleri ile öğretmenler, eğitim öğretim faaliyetlerinde iletişimin kaynağını durumundadır ve bu süreçte iletişimi başlatan kaynak rolünü üstlenmektedir.

Eğitim sürecinin istenen düzeyde gerçekleşmesinde öğretmen unsurunun iletişim becerileri oldukça büyük önem taşımaktadır. Çünkü iletişim noktasında yeterli donanıma sahip olan öğretmenler iletmek istedikleri mesajları ve öğretmekle yükümlü oldukları kazanımları öğrencilere aktarırken istedikleri hedefe kolayca ulaşabilmektedir. Yani öğretmenin iletişim alanındaki yeterliliği öğrenmeyi çok büyük bir oranda etkilemektedir (Çetinkaya, 2011, s.568).

Eğitime yön veren öğretmenlerin temel görevleri öğretmek ve öğrenmeyi sağlamaktır. Öğretmenlerden eğitim öğretim faaliyetlerini gerçekleştirirken planlama, öğretim, sınıf yönetimi, ölçme değerlendirme ve iletişim olmak üzere beş temel mesleki beceriye sahip olmaları beklenmektedir (Özer, 2010, s. 281'den aktaran Acar, s.17). Sürekli insanlar ile ilişki halinde olduğu için öğretmenlerin iletişim alanında donanımlı olmaları beklenmektedir. Öğretmenler, öğrencilerin akademik, ruhsal ve

toplumsal gelişimlerine yardımcı olarak toplumun şekillenmesine de önderlik etmektedir (Ceyhun, 2021, s.11). Yani öğretmenler, öğrenciler vasıtası ile toplumu da eğitmekte, topluma da şekil vermektedir.

Öğretmenler, okul ve veli arasında ilişkiler açısından bir köprü görevi görmektedir. Okul ile veli arasındaki iletişim ne kadar güçlü olursa öğrenciler akademik ve sosyal anlamda o kadar başarılı olmaktadır. Bundan dolayı öğretmenlerin velilerle güçlü iletişim bağları kurabilmeleri çok önemlidir. Bunu sağlayabilmek için öğretmenlerin iletişim dilini iyi kullanabilmeleri, karşı tarafın anlayabileceği şekilde net ve açık olmaları gerekmektedir (Öztürk, 2023, s.8). Ceyhun (2021, s.11)’a göre “Bir ülkenin eğitim sisteminin başarısı öğretmenin sahip olduğu niteliklerle doğrudan alakalıdır.” Bireyleri geleceğe donanımlı bir şekilde hazırlamak ve bunu yaparken de paydaşları ile iş birliği yapmak öğretmenlerin başlıca görevleri arasında bulunmaktadır.

Okul-veli iş birliği sayesinde eğitim öğretim faaliyetleri daha etkili hale gelmektedir. Öğretmen ve velinin sağlıklı bir iletişim kurması durumunda taraflar birbirlerini tanıma fırsatı bulmakta, herhangi bir sorun yaşandığında ortak hareket ederek kısa sürede çözebilmektedir. Herhangi bir plan yapılmak istendiğinde çabuk organize olabilmekte ve gerektiğinde sorumlulukları paylaşabilmektedir (Demir, 2022, s.10). Veliler ile öğretmenler hatta veliler ile okul arasında düzenli ve sağlıklı bir ilişkinin kurulabilmesi için öğretmenlerin iletişim becerileri ve meslekî yeterlilikleri önem teşkil etmektedir. Öğretmen ve veliler arasındaki iletişimin, saygı, güven ve iş birliği içinde gerçekleşebilmesi için öncelikle öğretmenlerin velilere yönelik olumlu tutum ve davranışlara sahip olması gerekmektedir (Nazlı, 2020, s.10). Celep (2005)’e göre öğretmenlerin yeterlilik göstermeleri beklenen konular şu şekildedir:

Planlama: Mili Eğitim Bakanlığına göre uzman olunan branşlarda, müfredata uygun olarak yıllık ve günlük plan yapabilme.

Öğretim süreci: Dersin hedeflerine ve sınıfın ihtiyaçlarına uygun yöntemler seçmek ve derslerini bu yöntemlere göre işlemek.

Sınıf yönetimi: Müfredatı uygularken ve kazanımları gerçekleştirirken gerekli sınıf iklimini oluşturmak ve korumaktır.

İletişim: Sınıf atmosferi, öğrenci hazırbulunuşluk vb. dikkate alarak öğrenciler ile iletişim kurmak ve iletişimin unsurlarına dikkat ederek etkileşimi sağlamak.

Ölçme ve değerlendirme: İşlenen dersin müfredatına uygun ölçme ve değerlendirme araçları ile değerlendirmeyi gerçekleştirebilme Öğretmen eğitim – öğretim faaliyetlerine kaynaklık ederken hedefinde öğrenci yer almaktadır.

Öğretmen eğitim –öğretim sürecinde tüm çalışmaları temelde öğrencide istendik davranış geliştirebilmek için gerçekleştirmektedir. Öğretmenin öğrencileri istendik yönde eğitebilmesi için psikoloji, gelişim, öğrenme, sınıf yönetimi, yöntem ve teknik alanlarında yeterli bilgiye sahip olması gerekmektedir. Bunlar, eğitim dışında öğrencilerle iyi ilişkiler geliştirilebilmek için de çok büyük önem taşımaktadır (Oktay, 1991, s.187). Öğretmenin öğrenci ile iletişiminin kuvvetli olması öğrencilerin derse yönelik olumlu tutum geliştirmesini ve motivasyonunun yüksek olmasını sağlamaktadır. Eğitim- öğretim sürecinde öğretmenin olaylara bakış açısının, tutumunun, tavırlarının ve üslubunun öğrencilerde güven uyandırması, öğretmenin öğrencilere iyi niyetli ve sevecen bir şekilde yaklaşması, öğrencilerin anlayacağı dilden konuşması gerekmektedir (Arslantaş, 1998’den aktaran Kılıç, 2013, s.3). Öğretmenin tüm eğitim süreci boyunca bir arada olduğu ve rehberlik ettiği öğrencileri ile arasında geliştireceği olumlu iletişim, eğitim- öğretim sürecinin öğrenci üzerinde daha etkili ve kalıcı olması için gereklidir.

2.5.2. Öğrenci

Yaygın olarak öğrenci kavramı, eğitim –öğretim faaliyetlerinden faydalanan bireyleri ifade etmektedir. Sözlük anlamıyla öğrenci, “bir bilim veya sanat yetkilisinin gözetimi ve yol göstericiliği altında belli bir konuda çalışan kimse” olarak tanımlanmaktadır (Sozluk, 2024). Ülkemizde öğrenciler, Türk milli eğitiminin genel esaslarını ve öğrencilerin nasıl bireyler olarak yetiştirilmesi gerektiğini belirleyen 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’na göre yetiştirilmektedir. Bu kanuna göre öğrenciler; Atatürk inkılap ve ilkelerine bağlı, Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen birer vatandaş olmakla yükümlüdür. Bunlarla beraber öğrenciler, özgür ve bilimsel

düşünme gücüne sahip olmalı, insan haklarına saygılı davranmalı ve topluma karşı da sorumluluk duymalıdır (MEB Mevzuat, 2015).

Eğitim sürecinin en önemli unsuru olan öğrenciler, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlarda birbirlerinden farklı özelliklere sahiptir. Bu durumda öğrencilerin ilgi, istek ve yeteneklerinde de farklılıklar olmaktadır. Eğitim sürecinde öğretmenlerin öğrenciler arasındaki farklılıkları dikkate alarak planlama yapması beklenmektedir (Ayaydın, 2014, s.40). Öğretmenlerin veliler ile iletişim halinde olmaları öğrencilerin mutlu, huzurlu, öğrenmeye istekli, motivasyonu yüksek bireyler olmalarına zemin hazırlamaktadır. Okul ve aile arasındaki iş birliği öğrencilerin okula olan güvenini arttırmakta ve öğrenciler okulda kendilerini daha rahat hissetmesine katkıda bulunmaktadır. Öğrenciler, aileleri ile velilerinin iletişim halinde olduğunu gördüklerinde okula yükledikleri anlam pozitif bir şekil almaktadır. Öğrenciler bu sayede okulun önemli ve değerli olduğu ve ailelerinin de bunun farkında olduğu bilgisini edinmektedir (Atabey ve Şahin, 2011, s. 795). Öğretmenler ile veliler arasında iletişimin sağlam olması öğrencilerin okul başarısını artırmanın yanında okulda disiplin sorunlarının yaşanmasını da engelleyebilmektedir (Aslanargun, 2007). Bu durum, öğrencilerin öğrenmeye karşı daha istekli olmalarını da sağlamaktadır.

Öğrenciler arasında gelişen olumlu akran ilişkileri iletişimde oldukça önemlidir. Zira okul döneminde öğrenciler üzerinde anne baba etkisinin yanında arkadaş etkisinin de oluşmaya başladığı gözlemlenmektedir. Bebekliğinden itibaren sosyalleşme ihtiyacı olan çocuklar, okul ortamında birlikte olduğu arkadaşları ile bu ihtiyacı giderme fırsatı bulmaktadır. Öğrenciler okulda daha çok zaman geçirdikçe ve büyüdükçe arkadaşlık ilişkileri daha da önem kazanmaktadır. Çocukluk döneminde oyun arkadaşı olan öğrenciler büyüdükçe birbirleri ile sosyal, duygusal ve ruhsal alanlarda etkileşime geçmektedir. Aralarında olumlu iletişim geliştiren öğrenciler bu alanlarda birbirlerine destek olmaktadır. Böylece öğrencilerin sosyal yönleri gelişmekte, bağımsız birer birey olma yolunda sağlıklı adımlar atmaları mümkün olmaktadır (Kulaksızoğlu, 1998, s.29; Karabekiroğlu, 2014, s.52). Öğrenci; aile, öğretmen ve akranları ile olumlu ilişkiler geliştirdiğinde eğitim öğretim sürecini verimli bir şekilde geçirmektedir. Bu unsurlardan herhangi biri ile yaşanan olumsuz durum, öğrencinin eğitim sürecini sekteye uğratabilmektedir. Akranları ile sorun yaşayan bir öğrenci akademik olarak ne kadar ileri düzeyde olursa olsun derse katılım

ve ders başarısında düşüş gözlemlenebilmektedir. Bundan dolayı eğitimin tüm unsurlarının öğrencileri dengeli ve olumlu şekilde etkilemesi iletişimin önemini daha da arttırmaktadır.

2.5.3. Aile

Çocuğun içine doğduğu aile onun ilk toplumsal çevresidir. Çocuğun hayatını da şekillendiren aile bir yandan da onun her şeyi öğrendiği ilk kaynaktır (Çakmak, 2010, s.1). Çocuğun yetişmesinde yani büyümesinde ve gelişmesinde ailenin çok büyük ve önemli bir yeri vardır. Ailede başlayan eğitim çocuğun kişiliğinin de temelini atıldığı yerdir. Doğduğu andan itibaren ailesi ile iletişim halinde olan çocuk, yaşamının ilerleyen yıllarında ailelerinden aldıklarıyla yaşamını şekillendirmektedir (Demir, 2022, s.1). Eğitim yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Öğretmenler dört duvar arasında sınırları belli bir zaman diliminde öğrencilere öğretmenlik yaparken aileler de öğrencilerin okul dışında öğretmenliğini yapmaktadır. Bu sebeple eğitim sistemi içinde idareciler ve öğretmenler, öğrencilerin ruhsal ve fiziksel gelişimlerini sağlamak, akademik başarısını arttırmak gibi hususlarda ailelerle iş birliği yapmaya ve sağlıklı bir iletişim kurmaya önem vermektedir.

Çocuklarını eğitim açısından destekleyen, çocuklarına ilgi, alaka, şefkat gösteren ailelerin çocuklarının akademik olarak daha başarılı olduğu görülmektedir. Okul ve ailelerin iş birliği içinde olduğu durumlarda da ailelerin çocuklarını akademik anlamada desteklediği bunun sonucunda çocuklarda olumlu davranışların geliştiği ve bu olumlu davranışların sürdürülebilir bir şekilde devam ettiği bilgisine ulaşılmıştır. Bu durumun devam etmesini sağlamak için de okullarda okul aile iletişimi faaliyetlerinin canlı tutulmasına özen gösterilmelidir. Bunun için çeşitli faaliyetler düzenlenmelidir. Okulun aile ile iletişim ve dayanışma içinde bulunması öğrencilerin topluma kazandırılmasına ve faydalı birer vatandaş olmalarına yardımcı olabilmektedir (Çelenk, 2003). Anlaşılacağı üzere çocukların doğdukları andan itibaren ailelerinin başlattığı eğitim süreci çocuklar formal eğitim yaşantısına geçtiğinde de devam etmektedir. Ailedeki öğrenme sürecine okul da eklenmektedir.

Aile, okul ile sosyal hayat arasında etkili bir bağ kurulmasını sağlayan oldukça önemli bir rol üstlenmektedir. Aile, okul ve öğretmen ile etkili bir iletişim içerisinde olduğunda öğrencinin yaşamla okul öğrenmelerini birleştirmesi kolaylaşabilmektedir

(Çatalkaya, 2020, s.2). Veli-öğretmen arasındaki iletişim öğrencilerin ana sınıfına adım attığı anda başlamakta ve diğer eğitim kademelerinde de devam etmektedir. Bundan dolayı velilerin, çocuklarının yaşamlarında uzunca bir süre yer alacak olan öğretmenler ile iletişim halinde olmaları önem taşımaktadır (Nazlı, 2020, s.12). Okul-veli iş birliği ve iletişimi sayesinde veliler, çocukları ile sağlıklı ve düzenli bir ilişki geliştirilmektedir. Aynı zamanda çocuklarının eğitim sürecinde kendilerine de bazı görevler düştüğünün bilincine varmaktadır. Kendi üzerine düşen görevi yerine getiren ve çocuğunun gelişimi için gerekli çabayı sarf eden velilerin kendilerine olan güvenleri de gelişmektedir. Bu şekilde hareket eden veliler kendi ilgi, yetenek ve becerilerinin de farkına varma fırsatı bulmaktadır (Demir, 2022, s.12).

Öğrencilerin akademik başarı sağlayabilmeleri için veli katılımı eğitimi tamamlayıcı ve destekleyici bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Velilerin öğretmen ve okul ile kurdukları sağlıklı iletişim ortamının, çocuklarıyla da olumlu bir ilişki kurabilecekleri manasına geldiği söylenebilmektedir. Etkili veli-öğretmen-okul iletişiminin sağlandığı durumlarda öğrencilerin okul başarısı artabileceği gibi ebeveynlerin de kişisel gelişimlerine önemli katkılar sağlanması mümkündür (Aslanargun, 2007). Öğrenciye yönelik eğitim-öğretim faaliyetlerinin tam olarak gerçekleşmesi için velilerin de sisteme dâhil edilmesi gerekmektedir. Bunun için de veliler ile iş birliği ve iletişimi sağlamak çok önemlidir. Bunun sağlanması için öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin dikkat etmesi ve uygulaması gerekenler şu şekilde sıralanmaktadır (Doğan, 2015, s.22-23):

- Tüm velilere eşit mesafede yaklaşılmalıdır.
- Velilerin okula yapacakları katkı sadece para olarak değerlendirilmemeli maddiyat dışındaki katkılara da değer verilmelidir.
- Okul hangi yaştan olursa olsun herkes için bir eğitim kurumudur. Okul yeri geldiğinde veliler ya da diğer vatandaşlar için de bir eğitim yuvasıdır.
- Veliler ile okul ve öğrencileri ilgilendiren her konuda iş birliğine gidilmelidir.
- Veliler ile iletişime geçilebilecek toplantı vb. düzenleyerek belli zamanlarda görüşmeler yapılmalıdır.

- Velilere çocuk gelişimi ve eğitimi gibi konularda seminer vb. vererek bu tür konularda bilgilenme ve bilinçlenmeleri sağlanmalıdır. Bu konularda uzman kişilerden de faydalanılmalıdır.
- Velilere karşı önyargısız davranmaya özen gösterilmelidir.
- Her öğrencinin biricik olduğuna göz önünde bulundurarak farklı zekâ türlerine sahip öğrencilere gerekli özenin gösterilmesine dikkat edilmelidir. Akademik başarısı düşük olan öğrencilere ve bu öğrencilerin velilerine de olumlu bir tutumla yaklaşılmalıdır.
- Okulda öğretmen ve velilerin görüşebilecekleri rahat ortamlar oluşturulmalı ve velilere değer verildiği duygusu yansıtılmalıdır.

Bu durumlara dikkat edilerek eğitim öğretim sürecinin yürütülmesi okul idaresi, öğretmen, veli ve öğrenci arasında etkili bir şekilde iletişim kurulmasını gerektirmektedir.

2.5.4. Okul

Çocuğun eğitiminde ilk temeli aile atmış olsa da bunu devam ettiren ve çocuğun hayatında çok büyük bir yeri olan bir diğer kurum, okuldur. Aynı zamanda bir eğitim yuvasıdır ve çocuğun ailede başlayan eğitimini yer, zaman ve müfredat sınırları çerçevesinde devam ettirmektedir. Okulda önceki öğrenmeler ile yeni öğrenmeler harmanlanmakta, pekişmekte ve gelişmektedir. Bu süreçte aile de okul zamanları dışında çocuğa eğitim vermeye devam etmektedir (Demir, 2022, s.2). Okul, öğrencilerin eğitim aldığı kurum olmanın yanında akranları ile sosyalleştiği ve iletişime geçtiği bir yapıya sahiptir. İşleyişi itibari ile okul ortamında öğrenciler, kendi sınıfında ve okuldaki diğer sınıflarda eğitim gören öğrencilerle kaynaşabileceği pek çok etkinliğe ve sosyalleşme sağlanabilecek olanağa sahip olmaktadır. Teneffüs saatlerinde oynanan oyunlar, kantinde beklenen sıra, okulda düzenlenen spor müsabaka ve yarışmaları, okul meclisi ve kulüp çalışmaları bu etkinliklerden bazılarıdır. Öğrenci aynı zamandaki tüm etkinlik ve faaliyetlerin planlayıcısı ve uygulayıcısı olan öğretmenler ve okul idaresi ile de iletişim halindedir.

Okullar, eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi için kurulan kurumlardır. Farklı yaş kademeleri için kendi yaşlarının gereklerine uygun okullar kurularak bu kurumlarda yine kendi yaş ve ihtiyacına göre öğrencilere eğitim verilmektedir (Gürses, 2006, s.9-

10). Öğrencileri her anlamda desteklemesi ve öğrencilerin yeteneklerini geliştirmelerine katkı sağlaması beklenen okul ortamında öğrencilerin yatkın oldukları alanlarda akademik ve sosyal faaliyetler düzenlenerek öğrencileri yönlendirilmektedir. Okullar disipline edilirken aşırı izin verici veya baskılayıcı bir tutum sergilenmemelidir. Disiplin dengesi iyi ayarlanmalıdır. Okullar öğrencilere rehberlik etmeli ve öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmeye özen göstermelidirler. Böylece öğrencilerin okula bağlılıkları gelişmekte ve öğrenciler topluma faydalı bireyler olarak eğitim kurumlarını tamamlayarak mezun olabilmektedir (Demir, 2022, s.3). Okul bünyesinde yetiştirdiği öğrencileri istendik şekilde donatarak topluma hazırlayan ve kazandıran eğitim kurumları toplumun gelişmesini ve dönüşmesini sağlamaktadır. Okulun tüm paydaşları da öğrencileri eğitmek ve istendik hedeflere ulaştırmak için çalışmaktadır (Gökçe, 2002, s.112).

Okul, öğrencilerin içinde yaşadıkları topluma uyumlanmalarını sağlamaktadır. İlk olarak içine doğdukları aile vasıtası ile toplumsal yaşama katılan bireyler okul çağında toplumsallaşmaya devam etmektedir. Okulda öğrenci, öğretmen, veli ve okul idaresi unsurları aynı anda toplumsal yaşama katılmaktadır. Okulun paydaşları aralarında güçlü ve sağlıklı bir iletişim kurabildiğinde öğrenciler sağlıklı bir şekilde sosyalleşebilmektedir. Bu noktada özellikle okul ve ailenin iş birliği çok büyük önem taşımaktadır. Aile, okul ile iletişim halinde olduğunda ve okulun öğrenciye kazandırmak istediği kazanımlar noktasında okul ile ortak hareket ettiğinde eğitim hedeflerinin elde edilmesi kolaylaşmaktadır.

2.5.5. Okul Aile İş birliği

Öğrenciler eğitimlerine her ne kadar ailesinin içinde başlasalar da eğitim-öğretim çağına geldiklerinde okul kurumunun çatısı altında bu süreç devam etmektedir. Bundan dolayı aile ve okulun iş birliği halinde olması sağlıklı bir eğitim öğretim sürecinin yaşanması için gerekliliktir. Öğretmen, okul idaresi, aile ve öğrenci arasında sağlanan iletişim, öğrencilerin hem akademik hem de sosyal anlamda başarılarını yükseltmektedir. Bundan dolayı eğitim unsurlarından okul yönetimi, eğitimciler ve aile arasında kurulan iletişimin titizlikle yürütülmesi çok önemlidir. Burada en büyük rol ise öğretmene düşmektedir. Öğretmenler iletişim sürecinde ne kadar özverili ve davranırlarsa iletişim süreci o kadar sağlıklı işlemektedir.

Öğrencilerin hayatlarında en büyük yere sahip aile ve eğitim kurumları arasında birlik ve beraberlik sağlanması ve eğitime bakış açılarının birbiri ile aynı doğrultuda olması gerekmektedir (Çelik, 2005; Binicioğlu, 2010).

Okul idaresi tarafından yönetilen okullarda idare, öğretmen ve veli arasında olumlu yönde bir iletişim sağlanması gerekmektedir. Okul idaresi öğretmenler ile iş birliği halinde okuldaki işleyişin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır. Öğretmenlerin okul idaresi ile iletişimleri ne kadar kuvvetli ve sağlıklı ise görev ve sorumluluklarını yapma noktasında da motivasyonları o kadar güçlüdür. Okul idaresinin bu motivasyonu veliler ile sağlaması da önem taşımaktadır. Aslanargun (2007), öğretmen ve veliler arasındaki iletişimin kuvvetli olmasının öğrencilerin daha öz güvenli olmalarına, okula ve arkadaşlarına yani eğitim sistemine kolay uyum sağlamalarına, olumlu ve kalıcı davranış değiştirmelerine önemli derecede etki ettiğini belirterek böylece öğrencilerin akademik başarılarında artış gözlemlendiğini savunmaktadır.

Okul, aile ve öğretmen arasındaki her türlü olumlu iletişim öğrencilere de olumlu şekilde yansımakta ve bu durum öğrencilerin ilgi, istek ve motivasyonlarının arttırmaktadır. Binicioğlu (2010) yapmış olduğu araştırmada benzer noktalara temas ederek öğretmen ve veliler arasındaki iletişim sayesinde öğrencilerde dilsel ve bilişsel alanlarda da önemli gelişmeler gözlemlendiği sonucuna varmıştır. Öztürk (2023) ise öğretmen ve veliler arasında geliştirilen sağlıklı bir iletişim sürecinin öğrencilerin gerek evde gerekse okulda edindikleri bilgileri hayatlarına daha çabuk entegre edebildiklerini, empati kurabilme noktasında kendilerini geliştirdiklerini, toplumsal işleyiş ve kültürün devamına katkı sağladıklarını belirterek öğretmen veli iletişimin faydalarına dikkat çekmiştir. Öğretmenlerin düzenli olarak veliler ile toplantı ya da sosyal, sanatsal, sportif vb. faaliyetler düzenlemeleri, veli –öğretmen görüşme saatleri ayarlamaları ve bu saatlerle veliler ile görüşmeler yapmaları gibi uygulamalar öğretmen ve velileri birbirine yaklaştırmaktadır. Gelişen teknolojiler sayesinde telefon araması, mesaj gönderme, mail atma gibi hızlı ve pratik araçlar öğretmenlerin veliler ile iletişim kurmalarını kolaylaştırmaktadır.

2.6. Eğitim Unsurları Çerçevesinde İletişim

Eğitim- öğretim; öğretmen, öğrenci, aile ve okul unsurlarının birlikte hareket etmesi ile gerçekleşen ve anlam kazanan bir süreçtir. Eğitime etki eden unsurların birlikte hareket edebilmesi için de aralarında etkili ve sağlıklı bir ilişkinin kurulması ve sürdürülmesi gerekmektedir. Eğitim sürecinde her bir unsur birbiri ile düzenli ve olumlu yönde iletişime geçtiğinde eğitim –öğretim faaliyetleri her bir unsur açısından fayda sağlamaktadır.

2.7. Öğretmen -Veli İletişimi Önemi ve Faydaları

Aile çocuğun ilk eğitim yeridir ve ailede verilen eğitim toplumu derinden etkilemektedir. Demir (2022, s.1), toplumu bir binaya benzetmekte ve aileyi bu binanın temeli olarak kabul etmektedir. Okulu da bu binanın temelinin bir kolonudur. Demir’e göre (2022) temel ne kadar sağlam olursa bina da o kadar sağlam olmaktadır. Bu sebeple toplumun istenilen seviyeye yükselebilmesi için aile içindeki ilişkilerin ve ailenin okulla ile ilişkisinin sağlam olması gerekmektedir.

Yaman (2016), “Aile, okul, iş hayatı ve değişik sosyal ortamlar insanların iletişimde bulundukları yerlerdir. Bu iletişim zorunlu bir ihtiyaçtır ve kaçınılmazdır” diyerek ailede başlayan eğitim sürecinin toplumun diğer alanlarına da yayılmasının kaçınılmaz olduğuna dikkat çekmektedir. Eğitim sistemlerinin istenilen sonucu vermesi için okul-veli ve öğrenci arasında güçlü bir iletişim ve iş birliği sağlanması önem arz etmektedir. Bu sebeple okullarda uygulanacak olan eğitim-öğretim faaliyetlerinin yanında velilerin katılımını sağlamak için veli ve öğretmen ilişkisini sağlamaya da önem verilmesi zorunludur (Akbaşlı ve Kavak, 2008).

Okul ile aile arasında iletişim süreçlerini de kapsayan iş birliği geliştirmeye yönelik çalışmalar dünyada 1970’lerde başlamış 1980’lere gelindiğinde ise bu alanda önemli programlar geliştirilmiştir. Bu programlarda en etkili ve dünyada en bilindik olanı “Haringey Okuma Projesi” olmuştur. Proje kapsamında Londra’nın dezavantajlı olarak nitelendirilen Haringey ilçesinde işçi sınıfına mensup kişilerin çocuklarının gittiği çeşitli ırklara mensup öğrencilerin bulunduğu altı okulda bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada bir grup öğrenci, evde okumalarını sesli bir şekilde yapmış ve veliler de dinlemiştir. Diğer bir grup öğrenci ise evde kendi kendine okumalar yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sesli okuma yaparak velisi ile

etkileşime giren öğrencilerin ebeveyninden herhangi bir destek ve yardım almayan öğrencilere göre belirgin şekilde daha yüksek okuma başarılarını elde ettiği tespit edilmiştir (Tizard, 1982). Yani proje kapsamında bir grup aile eğitim sürecinde dâhil olmuş ve çocuklarının okuma becerilerini geliştirici faaliyetlerde bulunmuştur. Bu sırada veliler öğrencilere destek olmuş, problemleri gidermeye katkı sunmuştur. Projenin devamlı ve düzenli şekilde uygulandığı takdirde hangi seviyeden başladığının önemi olmaksızın tüm öğrencilerde başladıkları zamana göre büyük bir gelişme sağladığı olduğu ortaya çıkarılmıştır (Cairney, 2000'den aktaran Gül, 2007, s.25). Bu durum, aileler eğitimin bir parçası olup okulun öğrencilerin başarısını artırma hedeflerine ulaşma noktasında sürece dâhil olduklarında öğrencilerde büyük oranda gelişim gözlemlendiğini de kanıtlamaktadır.

Okul-aile iş birliğinin önemine bakılacak olunursa okul çocuğun eğitimi için tek başına yeterli bir unsur değildir. Eğitim süreçleri gözlemlendikçe yıllar içinde ailenin eğitime katkısının ne kadar önemli olduğu fark edilmiştir. Öğretmenlerle sürekli iletişim halinde bulunan veliler, çocukları ile ilgili akademik, psikolojik vb. durumları öğretmenler ile paylaşma imkânı bulmaktadır. Çocuklarına ait gözlemlerini öğretmenler ile paylaşan veliler öğretmenlerden paylaştıkları durumlar ile ilgili olumlu dönüt alabilmekte ve öğrendikleri teknik, taktik vb. çocuklarına uygulayarak istendik sonuçlar almada başarılı olabilmektedir. Yani bu iş birliği sayesinde veliler çocuklarının eğitime ve öğrenmesine katkı sağlayabilmektedir (Çınkır ve Nayır, 2017, s.245).

Öğretmen ve veliler arasındaki iş birliği ve iletişim, eğitimin kalitesini artırma ve eğitim ortamını zenginleştirme hususlarında katkı sağlamaktadır (Oktay, 2002). Bu iletişim velilerin okula destek olmasını, öğrenci başarısının artmasını, velilerin diğer veliler ile iletişime geçebilmesini sağlamaktadır (Atakan, 2010). Okul-aile iş birliği ile öğrencilerin keşfedilmemiş yetenekleri keşfedilme etkisi nedeniyle öğretmen, öğrenci ve velilerin beraber hareket etmesi çok önem taşımaktadır (Çatalkaya, 2020, s.53). Yani okul öğrenciye sadece müfredatı öğretmekle kalmamakta aynı zamanda öğrencilerin yeteneklerini keşfedilmesinde de rol oynamaktadır. Bu sürece ailelerin de dâhil olması öğrenci açısından büyük bir avantaj sağlamaktadır.

Eğitimde okul ve veli arasındaki iş birliği ve iletişiminin sürdürülmesi öğrencilerin davranışlarını ve ders başarılarını olumlu yönde etkilemektedir (Arslan ve Nural, 2004). Ailelerin eğitime katılım sağlamalarının başarının artması, iyi vatandaş yetiştirme, okul aile iletişimini güçlendirme, ailelerin çocukların eğitimini daha iyi anlama, ev ödevlerine yardımcı olma, okuldaki etkinliklere katılma gibi konularda olumlu tutum geliştirme gibi pek çok faydası bulunmaktadır (Aslanargun, 2007; Çakmak, 2010; Aslan ve Nural, 2004; Çelenk, 2003).

Ailelerin, çocuklarının eğitiminde yeterince söz sahibi olması ve sorumluluk alması, eğitim alanında sağlıklı bir iletişimle gerçekleşmesiyle mümkündür. Veliler ve öğretmenler arasındaki iletişimin nitelikli ve düzenli oluşu öğrencilere pek çok katkı sağlamaktadır. Okul ve aile arasındaki iş birliğini sağlayan yöntemlerden biri de aile iletişim etkinlikleridir. Aile iletişim etkinliklerinden bazıları şu şekildedir: Ebeveynlerle yapılan ilk görüşmeler, tanışma toplantıları, okul ziyaretleri, kitapçıklar, veli toplantıları, telefon görüşmeleri, bireysel görüşmeler, haber mektupları, yazışmalar, teknolojinin kullanımı, bülten, bülten tahtası, fotoğraflar, ses ve görüntü kayıtları, dilek kutuları, sosyal organizasyonlar ve gelişim raporları (Günay-Bilaloğlu, 2014).

Öğrencilerin akranları ile kurdukları iletişim onların aile ve öğretmenleri ile iletişimlerine de yansımaktadır. Akranlar, birbirlerini sosyal ve akademik olumlu ya da olumsuz şekilde etkilemektedir. Birbirlerini ders çalışmaya istekli olma, kitap okuma alışkanlığı kazanma, kültürel, sosyal, sportif faaliyetlere katılma gibi noktalarda olumlu şekilde etkileyebildiği gibi zararlı alışkanlıklara yönelme, okul dışında kötü faaliyetlere katılma ve okul çalışmalarını ihmal etme gibi durumlarda da olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Akranlar arasındaki bu etkileşimin ne yönde olduğunu anlamak ve olumsuz bir gidişat var ise bunu olumluya çevirmek öğrencinin gelişimini sağlamak için önem taşımaktadır (Karakaş, 2023, s.2). Öğretmen ve velilerin öğrencilerin arkadaşları ile nasıl bir etkileşim halinde olduklarını bilmeleri buna göre gerekli tedbirleri de almalarını sağlamaktadır. Öğrenciler sergiledikleri davranışlar ve kurdukları arkadaşlık ilişkileri ile akranlarıyla olan etkileşimlerini de veliler ve öğretmenlerine göstermektedir. Okullarda olumlu akran ilişkileri veliler ve öğretmenler tarafından teşvik edilirken olumsuz ilişkilere karşı gerekli tedbirler alınmaktadır. Bu durumun gerçekleşebilmesi için öğrencilerin aile ve öğretmenleri ile

iletişim halinde olmaları gerekmektedir. Aynı zamanda veliler ile öğretmenlerin de sorunlara çözüm bulabilmesi için iş birliği halinde bulunulmalıdır. Akran zorbalığı okulda öğrenciler arasında yaşanan olumsuz iletişim örnekleri arasında yer almaktadır. Zorbalık yapan öğrenciler genellikle ailelerinden destek ve yeterli sıcaklık görmeyen öğrencilerdir. Bu öğrencilerin velileri de genellikle okulda gerçekteşirilen aile katılım etkinliklerine iştirak sağlamamaktadır. Zorbalığa maruz kalan öğrenciler ise genellikle yalnız, mutsuz, içine kapanık, zor arkadaşlık kuran ve yürüten, akademik kaygı yaşamaktadır. Aynı zamanda kurban olan öğrenciler aileleri ve öğretmenleri ile yeterinde iletişim kuramayan ve yeterli bu kişilerden yeterli destek alamamaktadır (Harlow, Roberts, 2010 ve Güner, 2009'dan aktaran Açıl, 2015).

Eğitim sistemi öğrencileri akademik ve sosyal yönden eğitirken bir yandan da öğrencilerin bu yönlerini geliştirecek çalışmalar yapmaktadır. Bunun gerçekteēebilmesi için de okul ve aile arasında iş birliği sağlanmış olması gerekmektedir. Aile arasındaki iş birliği okul öncesi dönemde başlamalı ve okul hayatı boyunca da devam etmelidir. Böylece öğrencilerde akademik, psikolojik ve sosyal anlamda olumlu bir gelişim sağlanmaktadır (Saylan, 1991 aktaran Akkaya, 2007, s.23). Eğitim sistemi amaçlarını gerçekteşirmeyi hedefliyorsa çevre ile bir bütün olarak hareket etmek zorundadır. Çevreleri ile birlik ve beraberliği sağlayamayan eğitim sistemlerinin amaçlarını gerçekteşirmeleri imkânsızdır (Gürses, 2006, s.5).

Okul-aile iş birliği çerçevesinde dikkate alınması gereken hususlar şu şekilde sıralanmaktadır (Redding, 1991'dan aktaran Demir, 2022, s.1):

- Aileler eğitim sistemin bir parçasıdır ve aile katılımı sayesinde sistem bir bütün olur.
- Ailelerin çocuklarının beraber eğitim aldığı arkadaşlarının velileri ile de iletişim halinde olmaları gerekir.
- Aile katılımı ne kadar çok olursa öğrencinin gelişim ve başarısı da o oranda artar.
- Ailelerin eğitim sürecine katılımı ile hedeflenen ilk şey öğrencilere destek vermesidir.

Öğretmenler veliler ile ne kadar iyi ve sağlıklı bir iletişim sürecinde olurlarsa eğitim öğretim sürecinde ulaşmak istedikleri hedeflere o kadar çabuk ulaşılmaktadır. Çünkü öğrenciler vakitlerinin büyük bir kısmını aileleri ile geçirmektedir. Aileler öğrencilerin okulda öğrendiklerini geliştirici ve pekiştirici davranışlarda bulunur öğrencilere gereken desteği verirler ise eğitim sürecinde başarılı olunmasına da yardımcı olmaktadır (Çayak, 2013). Eğitim öğretim sürecinde veliler ile gerçekleştirilen sağlıklı iletişimin öğrenci, veli, öğretmen ve okul yönetimine pek çok faydası bulunmaktadır (Nazlı, 2020, s.17-18).

Etkili iletişim eğitim sürecinde öğrenci açısından oldukça faydalıdır. Eğitim yönünü ilgilendiren ben dili, etkili dinleme, kendini tanıma-açma, empati ve ego geliştirici dil olmak üzere beş iletişim becerisi bulunmaktadır (Ceyhun, 2021, s.9-10). Öğretmeler bu becerilere uygun şekilde öğrencilere yaklaştığında öğrenciler istenen davranışları yapma noktasında daha istekli ve de başarılı olmaktadır. Aynı zamanda öğrenciler de bu becerileri kazanarak iletişim halinde bulundukları tüm eğitim paydaşları ile ilişki kurup sürdürmektedir.

Öğretmen ve veliler arasındaki etkili iletişim öğrenci açısından büyük bir önem arz etmektedir. Öğretmen ve veliler iletişim sürecini başarılı bir şekilde yürüttüğünde öğrenciler bu durumdan faydalanmaktadır. Veli ile sağlanan sağlıklı iletişim sayesinde öğrenciler akademik ve sosyal alanlarda gelişim sağlamaktadır. Çelenk (2003), ailesi tarafından eğitim- öğretim konusunda destek gören öğrencilerin okul başarılarının yüksek olduğunu belirtmektedir. Velisi düzenli olarak öğretmenlerle iletişim halinde bulunan ve ailesi tarafından eğitimine destek olunan öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. Okullar açısından öğrencilerin akademik başarısını etkileyen etmenler dikkate alındığında ise düşünülenin aksine sosyal yapı ve maddi durumların değil okul ve aile arasındaki iş birliğinin daha etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Okul-öğretmen-aile iş birliğinin öğrencilerin akademik başarısını artırmasının yanında öğrencilerin hak ve sorumluluklarını bilmelerinde ve kullanmalarında da etkin rolü bulunmaktadır (Çelik, 2005).

Öğretmen ve veli arasındaki iletişimin kuvvetli olması akademik başarının artması ve öğrencilerin bu yönde daha çok çaba harcamalarının yanı sıra olumlu yönde davranış geliştirme, kişilik algısı oluşturma, okula ve topluma uyum sağlama gibi

alanlarda da öğrencilere önemli katkılar sağlamaktadır. Velilerin öğretmen ve hatta okul idaresi ile iş birliği içinde olumlu iletişim sağlamaları öğrencilere aynı zamanda anne ve babalarının eğitim hayatları ile yakından ilgilendiği mesajını da vermektedir. Bu mesajı alan çocuklar kendilerini daha özgüvenli ve değerli hissetmektedir. Bu duygulara sahip öğrenciler, kendilerini daha çok okula ait hisseder ve okul personeline karşı olumlu tutum geliştirir, mutlu bir şekilde okula gider ayrıca derslerine daha çok özen göstermektedir (Epstein ve Sanders, 2006'dan aktaran Nazlı, 2020, s.18; Arabacı, 2003).

Öğretmen ve veliler arasındaki etkili iletişim veliler açısından da pek çok faydası vardır. Öğretmenler ile sürekli ve olumlu iletişim halinde olan veliler okul ve öğretmenlerle iş birliği yapma konusunda da daha istekli olurlar. Velilerin öğretmenler ile iletişim halinde olmaları çocuklarının akademik başarılarının artmasına yani sınavlardan eskisine göre daha yüksek puanlar almalarına sebep olur. Çünkü veliler, öğretmenler ile kurdukları sağlıklı iletişim sayesinde çocuklarının derslerde işledikleri konuları evde yaptırdıkları çeşitli etkinlikler ile geliştirmeye yardımcı olabilmektedir (Jeynes, 2007'den aktaran Nazlı, 2020, s.17).

Veli, öğretmen ve okul yönetimi ile iletişim halinde olduğunda, okul içinde ya da dışında gerçekleşen etkinliklerden de haberdar olmaktadır. Etkinliklere katılım sağlarken de idareci, öğretmen, öğrenci, diğer veliler gibi eğitim sistemi içinde yer alan unsurlar ile etkileşime girerek onları tanıma fırsatına sahip olmaktadır. Yeri geldiğinde de bu paydaş unsurlar ile iş birliği yaparak sorumluluk paylaşmaktadır. Veliler ile iletişim okulların gerçekleştirdiği velilerin de katıldığı sosyal etkinlikler aracılığıyla da sağlanmaktadır. Bu aktiviteler yapılırken veliler özellikle öğretmenler ve diğer veliler ile samimiyet geliştirmekte böylece birbirlerini daha yakından tanımaktadır. Okul idarecilerinin de bu tür etkinliklerin yapılması ve velilerin katılım sağlamaları için gerekli düzenlemeleri yaparak katılım noktasında da velileri teşvik etmesi gerekmektedir (Öztürk, 2023, s.24).

Sarıtaş (2006)'a göre okul yönetimi ve sınıf öğretmenleri ile özellikle eğitim çağının ilk yıllarından itibaren iletişim halinde olan veliler on yıldan fazla sürecek olan, çocuklarının içinde bulunduğu eğitim sistemini hem ayrıntılı şekilde tanıma hem de öğrenme fırsatı bulmaktadır. Aynı zamanda velilerin katıldıkları toplantı ve diğer

etkinlikler aracılığı ile kurulan iletişim sayesinde okul yönetimi tüm paydaşlar ile fikir alışverişinde bulunmaktadır. Velilerin okulun vizyon ve misyonu hakkında bilgi sahibi olmaları, okul kurallarını öğrenmeleri, yerel ve ulusal düzeyde eğitim ile ilgili alınan kararlardan haberdar olmaları için okul ile iletişim halinde bulunmaları önem taşımaktadır. Bu durumun eğitim kurumunun kurumsal kültürünün tüm paydaşlar tarafından kabul görmesi ve benimsenmesi sonucunu doğurması beklenmektedir. Hatta bu vesileyle veliler ilgili merciler ile iletişime geçerek ulusal düzeyde eğitim politikalarına yön vermek için fikirlerini beyan edebilmektedir. Velilerin hem öğretmen hem de okul yönetimi ile iletişim halinde olmaları çocuklarının eğitim öğretim faaliyetlerini yakında izleme ve gerektiğinde müdahale edebilmelerini fırsatı sağlamaktadır. Aynı zamanda bu süreçte veliler gerek öğretmenlerden gerekse temas ettikleri diğer paydaşlardan hem öğrenmekte hem de bilinçlenmektedir.

Öğretmen ve velilerin iletişim halinde olmaları iş birliğini geliştirmekte, sorumluluğun paylaşılmasını sağlamaktadır. Öğretmenler yıllık ve günlük ders planlarını hazırlarken öğrencilerin gelişim durumlarını ve aralarındaki bireysel farklılıkları dikkate almaktadır. Bu nedenle velilerle güçlü iletişim öğrencileri daha yakından tanımaya katkı sağlamaktadır. Öğrencilerin davranışlarını daha sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek ve eğitim öğretim faaliyetlerini buna göre düzenleyebilmek iş birliği ve iletişimi ön plana taşımaktadır (Oğuz, 2008'den aktaran Öztürk, 2023, s.17-18).

Velileri ile iletişimi güçlü olan öğretmenler beklentilerini veliler ile paylaşarak velileri kendilerine güçlü bir paydaş yapabilmektedir. Öğretmenler okulda yaşanan durumları ve evde yapılmasını istedikleri etkinlik, ödev gibi faaliyetleri velilere ileterek okul dışındaki ortamlarda velilerin öğrencileri destekleme ve geliştirmesini sağlamaktadır. Veliler ile kurdukları iletişim sayesinde öğrencilerini daha yakından tanıyan öğretmenler, okulda ya da sınıfta meydana gelebilecek istenmeyen durumlarda veli ile iş birliği yapabilmektedir. Böylece öğretmenler problem durumlarında kendilerini yalnız hissetmeyerek velilerin de desteğini kazanabilmektedir (Sarıtaş, 2006). Öğretmenlerin öğrencilere kazandırmak istedikleri kazanımların gerçekleşebilmesi için sadece öğretmenlerin değil velilerin de sorumluluk almaları gerekmektedir. Hatta velilerin desteği olmadan öğrencilerin tam olarak istenen düzeye gelebilmesi imkânsızdır (Nazlı, 2020, s.19-20). Özellikle dijitalleşme çağında

olduğumuz ve öğrencilerin dikkatlerini dağıtabilecek pek çok sosyal medya platformunun kullanıldığı gerçeğini göz önünde bulundurduğunda velilerin eğitim sürecindeki önemi daha iyi anlaşılabilir. Öğrencilerin okul dışında etkileşimde oldukları sosyal mecralar dikkatlerini dağıtmakta, algı ve dikkatlerini başka yönlere çekmekte ve her geçen gün bu platformların sayısı ve etkisi artmaktadır. Bundan önce yaşanan hiçbir teknolojik devrimde görülmemiş derecede bir küresel sosyalleşme ortamı oluşmuştur. Bu toplumların kendilerini hızlı bir değişim ve gelişim sürecinin içinde bulmalarına neden olmuştur. Öğrenciler de bu hali değişimden etkilenmektedir. Bu sürecin yönetilmesin ve kontrol edilmesinde de velilere daha önce olmadığı kadar çok gereksinim duyulmaktadır. Eğitim sorumluluğunu üstlenen öğretmenlerin en büyük yardımcısı ve destekçisi velilerdir.

Okul yönetimi paydaşlarından biri de velilerdir. Paydaşların birlikte hareket etmesi kurumların gelişimi için oldukça önemlidir. Bundan dolayı okul, öğretmen ve velilerin iletişiminin kuvvetli olması okul yönetiminin de işini kolaylaştırmaktadır. Okul idare edilirken veliler ile iletişim ve iş birliği içinde olmak oldukça önemlidir. Veliler okulun sosyal çevresini oluşturmaktadır. Velilerin okula ilişkin algıları büyük oranda okulun imajının nasıl olduğunu da belirlemektedir. Okul yönetimleri, veliler ile iş birliği ve iletişim kurarak okulun gelişmesine katkı sağlamaktadır. Veliler okul ile olumlu ilişkiler geliştirirlerse okulu daha çok sahiplenmekte böylece de okul yönetimi ile daha çok iş birliği geliştirerek okulun gelişmesi noktasında daha istekli ve özverili olmaktadır (Nazlı, 2020, s.19-20). Okul yönetimleri velilere eğitim öğretimin istenen seviyeye gelmesinde okul yönetimi velilere ne tür beklentileri olduğuna dair ne kadar açık ve net bilgiler verirse veliler de sürece o derecede katılım sağlar ve sorumluluk almaktadır (Seitsinger, 2019 aktaran Nazlı, 2020, s.20). Öğrencilerin akademik, sosyal ve sportif başarıları sadece kendilerini ya da öğretmenleri değil aynı zamanda aile ve okul yönetimini etkilemektedir. Öğrencilerin akademik ve sportif başarıları okul yönetimi açısından kurumsal hedefleri belirleme ve geliştirme açısından önem taşımaktadır.

Okul yönetimi öğrenciyi ilgilendiren tüm alanlarda gerekli planlamaları, duyuruları ve sonuç olarak da gerekli değerlendirmeleri yapmak durumundadır. Tüm bunları gerçekleştirirken velilerin de sürece dâhil edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde yapılan etkinliklerden istenen verimin sağlanamama riski bulunmaktadır.

Okul yönetimleri öğrencilere istenilen düzeyde eğitim verebilmek ve başarıyı sağlayabilmek için tüm velilerin desteğini arkalarına almaya ihtiyaç duymaktadır.

2.8. Eğitim Unsurlarının İletişim Kurmasında Yararlanılan İletişim Araçları

Eğitim kurumu olarak okul, okulu temsil eden idareci öğretmen, sınıf öğretmenleri, veli ve öğrenciler ile iletişimi etkili yönetmek zorundadır. Bu noktada ailelerin eğitime katılımını ve öğretmen-veli arasındaki iletişimi sağlayan uzun yıllardır uygulanan geleneksel pek çok farklı araç mevcuttur. Bu araçlardan bazıları, öğretmen-veli telefonlaşmaları, veli-öğretmen toplantıları, ev ziyaretleri, haber mektupları, yazışmalar, fotoğraflar, kitapçıklar, okul ziyaretleri, duyuru panoları, teyp ve video kayıtları, broşürler, bültenler, portfolyo dosyaları, toplantılardır (Çelenk, 2003; Tuncer, Sak ve Şahin, 2018; Çalışkan ve Ayık, 2015). Fakat öğretmen ve velilerin fiziksel olarak bir arada bulunmalarını engelleyen durumlar ailelerin eğitime katılımını kısıtlayabilmekte ya da kesintiye uğratabilmektedir. Bu engel durumlarına velilerin çalışma kısıtlamaları, zaman bulamamaları, işyeri izin problemleri, boşanma durumları, evdeki diğer sorumlulukları, sağlık problemleri, aile katılımı çalışmalarından habersiz olmaları, evde hasta bakımı yapmak zorunda olmaları, evde diğer çocuk bakım sorumluluğu gibi çok çeşitli sebepler örnek olarak verilebilmektedir (Günay-Bilaloğlu, 2014; Akkaya, 2007; Atakan, 2010). Veliler ve öğretmenlerin çeşitli sebepler ile yüz yüze görüşemediği durumlarda geleneksel ve dijital iletişim araçları kullanılmaktadır. Veli ile iletişim sırasında kullanılan geleneksel ve dijital araçlar aşağıda ayrıntılı şekilde anlatılmaktadır.

2.8.1. Eğitim Unsurlarının İletişim Kurmasında Yararlanılan Yüz Yüze Araçları

Öğretmen ve velilerin bir araya gelerek iletişim kurması için yüz yüze iletişim araçları kullanılmaktadır. Görüşmeler, toplantılar, ev ziyaretleri, geziler ve kermesler veliler ve öğretmenlerin bir araya getiren yüz yüze iletişim araçlarına örnektir. Bu bölümde eğitim unsurları arasında kullanılan yüz yüze iletişim araçları başlıklar şeklinde açıklanacaktır.

2.8.1.1. Ebeveynlerle Yapılan İlk Görüşmeler

Veli-okul görüşmeleri öğrenciler okula başlamadan önce gerçekleşmektedir. Veliler çocuklarını okutacakları okul hakkında bilgi almak için henüz dersler başlamadan okul ziyaretleri yapabilmektedir. Okulu ziyaret edemeyen veliler ise idare kadrosundaki öğretmenlerle telefon ile arayarak görüşmektedir. Bu görüşmeler sayesinde veliler okulun fiziki imkânları, akademik başarısı, idari yapısı, okul işleyişi gibi konularda bilgi edinmektedir. İlk görüşmede hem okul yönetiminin ve öğretmenlerin hem de velilerin birbirleri ile ilgili ilk izlenimleri oluşmaktadır (Tezel Şahin ve Özyürek, 2010). İlk görüşme sıcak ve samimi bir ortam olması veli ve ailelerin iletişime olumlu bir başlangıç yapmalarını sağlamaktadır (Günay-Bilaloğlu, 2014). Bu durum ilerleyen süreçte de veli ve okulu birbirine yakınlştırarak sorunlara çözüm bulmak, okulun ve öğrencilerin ihtiyaçları gidermek, çeşitli konularda planlama yapmak gibi konularda uyumlu olmayı ve ortak kararlar almayı sağlayacak bir iletişim zeminini de hazırlamaktadır.

2.8.1.2. Tanışma Toplantıları

Tanışma toplantıları okul idarecileri ve öğretmenler tarafından veliler ile yapılan görüşmelerdir. Okul açılmadan veya okul yeni açıldığında gerçekleştirilebilmektedir. Tanışma toplantıları toplu şekilde tüm veliler ile yapılabileceği gibi sınıf bazında da düzenlenebilmektedir. Tanışma toplantılarında okul idarecileri veya öğretmenler okulun kuralları, fiziki donanımı, işleyişi, personel bilgileri, velilerden ne tür beklentileri olduğu gibi konularda tanıtıcı bilgiler vermektedir (Günay-Bilaloğlu, 2014). Tanışma toplantıları veliler ve öğrenciler için oryantasyon hizmeti de sağlamaktadır. Okul açıldığında özellikle okula yeni başlayan öğrenci ve velilere yönelik yapılan bu toplantılar velilerin ve öğrencilerin okulu tanıyarak daha çabuk ve rahat şekilde okula uyumlanmalarına yardımcı olmaktadır.

2.8.1.3. Aile Toplantıları

Aile toplantıları toplumumuzda yaygın olarak veli toplantısı olarak da adlandırılmaktadır. Öğretmenlerin veliler ile yılın belli zamanlarında toplandığı, okul ve öğrenciler hakkında veliler ile bilgi paylaşımı yapılan veya varsa velilerden taleplerde bulunulan etkinliklerdir. Veliler ile iletişim sağlamak için en çok tercih edilen aile katılımı etkinliği aile toplantılarıdır (Hornby, 2000'den aktaran Günay-

Bilaloğlu, 2014). Aile toplantıları veli-öğretmen ve veli-veli arasındaki ilişki yönetimi içinde faydalıdır. Veliler kendi çocukları, çocuklarının sınıf arkadaşları ve ortamları ile ilgili bilgileri öğrenmekte, toplantıya katılan öğretmen ve diğer velilere çocuklarının okul dışındaki yaşantıları ile ilgili bilgiler vermektedir.

Toplantılara okul idaresi tarafından para isteyeceğinin düşünülmesi, öğrencilerin olumsuz davranışlarının ortaya konulacağı endişesi gibi durumlardan dolayı katılım az olmaktadır (Çatalkaya, 2020, s.49). Veli toplantılarından önce planlama yapılması, velilere duyurulması ve gündem maddeleri oluşturularak toplantı hakkında ön bilgi verilmesi katılım sağlamak açısından önerilmektedir. Toplantılarda okulun vizyonuna yönelik eğitim faaliyetleri ile birlikte akademik, sanatsal, sportif ve kültürel etkinlikler planlamaların gündeme alınması gerekmektedir. Okulun finansal işleyişi ve gereksinimleri belirlenerek ihtiyaçlar tespit edilerek, bu konularda fikir geliştirilerek çözüm önerileri sunulması toplantıların faydalı geçmesi açısından gerekli kabul edilmektedir (Sarıtış, 2006).

Veli toplantılarında öğretmenler, öğrencilerden beklentilerini veliler ile paylaşmakta, velilerle iş birliği sağlamaktadır. Böylece öğrencilerini daha yakından tanıyan öğretmenler, öğrenciler ile yaşadıkları olumsuz durumlarda velilerin desteğini yanlarına alabilmektedir (Sarıtış, 2006). Aile toplantıları okul ve öğrenciler hakkında daha genel ve topluluk önünde konuşulabilecek konuların aktarımında kolaylık sağlamaktadır. Özel konuların konuşulması için ise bireysel görüşmeler daha uygundur.

2.8.1.4. Bireysel Görüşmeler

Bireysel görüşmeler, öğretmen ve velilerin birebir görüşmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Bireysel görüşmeyi öğretmen ya da veli talep edebilmektedir. İki taraf için uygun olan bir zamanda okulda gerçekleştirilmektedir. Bazı okullar, veli ve öğretmen arasındaki iletişimi sağlamak için veli-öğretmen görüşme saati uygulaması yapmaktadır. Buna göre, okul idaresi tarafından önceden belirlenen, bir takvime bağlanan ve velilere duyurusu yapılan öğretmene ait görüşme saatlerinde veli ile bir araya gelmektedir. Belirlenen saat diliminde veliler okula gelerek istedikleri öğretmen ile bireysel görüşme yapabilmektedir. Aileler ile iletişime geçilmek

istendiğinde başvurulacak en güvenilir yol olarak bireysel görüşme ön plana çıkmaktadır (Çatalkaya, 2020, s.44-45).

Bireysel görüşmelerde öğrencinin sınıf içi ve dışı genel başarı, ahlak, karakter, davranış ve tutum durumu gibi konular görüşülmektedir. Veliler de çocuklarının okul içinde veya dışında yaşadıkları durumları ile ilgili öğretmenleri bilgilendirmekte ve çocuklarının ruhsal veya akademik gelişimleri ile ilgili tavsiye ve bilgi talebinde bulunabilmektedir. Aynı zamanda veliler öğretmenler ile çocuklarının hayatını etkileyen bireysel veya ailevi maddi manevi problemlerini paylaşarak öğretmenlerin öğrenciye daha bilinçli bir şekilde yaklaşımlarına yardımcı olmaktadır (MEB, 2002, s. 21; Atakan, 2010, s.14-15). Akkaya (2007)'ya göre çalıştığı için okulda yapılan toplantılara veya başka faaliyetlere katılamayan veliler için bireysel görüşmeler faydalı olmaktadır. Yılda en az iki kere yapılması beklenen bireysel görüşmeler sayesinde öğretmen ve veliler iş birliği içinde öğrencilerin yaşadıkları problemleri kolayca çözme, öğrenciyi geliştirme noktasında yapılması gerekenleri planlayabilmektedir (Tezel Şahin ve Özyürek, 2010). Bireysel görüşmeler sayesinde veliler öğretmenler ile baş başa konuşma imkânı bulmaktadır. Böylece veliler çocukları hakkında derinlemesine bilgi sahibi olabilirler. Görüşme esnasında veliler de çocukları hakkında öğretmenlere derinlemesine bilgi aktarabilirler. Bu yönü ile veli ve öğretmen öğrenci hakkında derin ve sağlıklı bilgi edinir. Bu durum evde veli okulda da öğretmenin öğrenciye karşı daha bilinçli ve anlayışlı şekilde yaklaşmasına sebep olmaktadır. Öğrenciyi daha iyi tanıyan veli ve öğretmenler öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik tutum geliştirirler.

2.8.1.5. Ev Ziyaretleri

Öğretmen, öğrenci ve veli iletişimi güçlendirmenin bir yolu da ev ziyaretleridir. Ev ziyaretleri ile taraflar birbirlerini daha yakından tanımakta ve aralarındaki bağı kuvvetlendirmektedir. Öğretmenler öğrencilerin evlerine ziyarette bulunduklarında aileleri tanıma fırsatı bulmaktadır. Öğrencilerin nasıl bir mekânda yaşadıklarını görebilmektedir. Aynı zamanda öğretmenler, aileler ile çocuklar arasında nasıl bir iletişim ortamı olduğunu, ailelerin değer yargılarını, çocuklardan beklentilerini de gözlemleme fırsatı bulmaktadır. Öğretmenlerin ev ziyareti yapmaları sonucunda aileler öğretmenler ile yakınlaşmakta ve velilerin öğretmenlere olan ilgi ve

güveni artmaktadır (Gülcan ve Taner, 2011, s.131-134). Ev ziyaretleri aileler ve öğretmenlerin samimi hatta arkadaşça bir ortamda iletişime girmelerine ve yakınlaşmalarına fırsat vermektedir. Öğretmenler ziyaret sayesinde çocukların yaşadığı ortamı görme ve analiz etme fırsatı bulmaktadır ve ailelere evde yapılabilecek faaliyetler hakkında bilgi vererek ortamı düzenlenmesi noktasında da tavsiyelerde bulunabilmektedir. Ziyaretlerin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için ziyaret yapılmadan önce veliler ile iletişime girilerek önceden planlama yapılması çok önem taşımaktadır. Bunun için de veliler ile önceden irtibata geçerek randevulaşmak gerekmektedir (Çakmak, 2010, s.12). Ev ziyaretlerinde velilerin ziyareti kabul etmesi ve müsait zamanlarına denk gelmesi önem taşımaktadır. Aksi durumda veliler ev ziyaretlerinden memnun olmama olasılığı bulunmaktadır. Bu da ev ziyaretlerinin istenen amaca hizmet etmemesine yol açmaktadır.

Ev ziyaretleri sayesinde öğretmenler ve veliler öğrencileri ilgilendiren konuları ve beklentilerini birbirleri ile paylaşarak evi ziyaret edilen öğrenciyi merkeze alan detaylı sohbetlerde bulunmaktadır. Bu sohbetler esnasında bazı sorunların öğrencilerden değil de velilerden kaynaklandığı da ortaya çıkabilmektedir. Velilerin birbirleri ile kavga etmeleri, çocuğun evde dikkate alınmıyor olması, evdeki saygısız ortam, ders çalışacak sağlıklı bir ortamın oluşturulamaması gibi durumlar da öğrencileri olumsuz etkilemektedir. Ev ziyaretleri zaman zaman tespit edilen bu problemlere de çözüm yolu bulunmasına aracı olmaktadır. Sorunların hallolup hallolmadığını takip etmek için de zaman zaman ev ziyaretleri tekrarlanması kalıcı bir çözüm sağlamaktadır. Tüm bunlar değerlendirildiğinde ev ziyaretleri sayesinde öğrencilerin daha uyumunu ve başarılı bir eğitim sürecine girdiklerini söylemek mümkündür (Gülcan ve Taner, 2011, s.132-133). Ev ziyaretleri öğretmen, öğrenci ve velilerin kaynaşmasını sağlamaktadır. Evinde öğretmeni ağırlayan veli ve öğrenciler öğretmene karşı bir yakınlık hissederler ve aralarında samimi bir bağ oluşmaktadır. Öğretmeler de yaşadıkları ortamda ziyaret ettikleri öğrenciler daha yakından tanıma fırsatı bulmaktadır.

2.8.1.6. Geziler

Şehir içindeki veya şehir dışındaki alanlara düzenlenebilen geziler; ailelerin, öğrencilerin ve öğretmenlerin kaynaştığı ve birlikte eğlenceli vakit geçirdikleri etkinliklerdir. Geziler vasıtası ile geziye katılanlar hem gezip, görüp öğrenebilmekte hem de birbirleriyle kaynaşp ve sosyalleşebilmektedir. Gezide birlikte vakit geçiren gerektiğinde iş birliği sağlayan kişiler arasında bir bağlılık gelişmektedir (Demir, 2022, s.9). Gezi ile okul dışında kaynaşan aile, öğretmen ve öğrenciler aralarındaki samimiyeti okula da yansıtmaktadır. Böylece gezi sonrasında okul içi ve dışı iletişim kuvvetlenmektedir.

2.8.1.7. Konferanslar

Konferans sözcüğü bilim, sanat, yazın, ekonomi, siyasa vb. gibi alanlarda herhangi bir konuda, alanında uzman birince dinleyicilere bilgi vermek için yapılan uzun, bilgilendirici konuşma türü şeklinde tanımlanmaktadır (Sözlük, 2024). Konferanslar öğrencilerin ve ailelerin ihtiyaç duydukları alanlarda düzenlenen etkinlikleridir. Konferanslara konuşmacı olarak alanında uzman kişiler davet edilmektedir. Genellikle yüz yüze gerçekleşen konferanslar günümüzde gelişen teknolojiler sayesinde sanal ortamda da gerçekleşebilmektedir. Çakmak (2010, s.14) konferansların yerinin, zamanının, konuşmacısının ve konusunun önceden planlanması ve gerekli duyuruların yapılması gerektiğini belirtmektedir. Konular belirlenirken velilerin ve öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

2.8.1.8. Kermesler

Kermesler; velileri, öğrencileri ve öğretmenleri bir araya getiren etkinliklerdir. Veli, okul idaresi ve öğretmenler tarafından iş birliği ile organize edilebildiği gibi okul aile birlikleri aracılığıyla da yapılabilmektedir. Kermesler sayesinde veliler, öğrenciler ve öğretmenler birbirleri ile kaynaşma fırsatı bulmaktadır (Cavkaytar, 2011, s.85). Kermes sayesinde hem aileler okul ile etkileşime girmekte hem de maddi olarak okula katkıda bulunmaktadır (Çakmak, 2010, s.11). Kermeslerde ağırlıklı olarak yiyecek ve içecekler satılmakla birlikte el emeği ürünler, kıyafetler, mutfak ve süs eşyaları gibi ürünler de satışa sunulmaktadır. Tüm bu ürünlerden sağlanan gelirler de okula kalmaktadır.

2.8.2. Eğitim Unsurlarının İletişim Kurmasında Yararlanılan Geleneksel Araçlar

Öğretmen ve veliler birbirleri ile iletişim sağlamak için yüz yüze iletişim araçlarının yanında geleneksel iletişim araçları da kullanmaktadır. Böylece öğretmen ve veliler zaman ve mekân olarak bir arada olmasalar da birbirleri ile iletişim kurmaktadır. Kitapçık, telefon görüşmesi, bülten ve bülten tahtası, haber mektubu, afiş, toplu dosya, fotoğraf, dilek kutusu ve serdi geleneksel iletişim araçlarına örnektir. Bu bölümde eğitim unsurları arasında kullanılan geleneksel iletişim araçları başlıklar şeklinde açıklanacaktır.

2.8.2.1. Kitapçıklar

Kitapçıklar, aileyi bilgilendirici yazılı materyallerdir. Kitapçıkları öğretmen tek başına veya öğrencilerle birlikte hazırlayabilmektedir. Farklı konularda hazırlanan kitapçıklar velilere ulaştırılarak okul ile veliler arasında iletişim güçlendirilebilmektedir. Ayrıca veliler bu yolla istenen konularda bilgilendirilmektedir. Kitapçıklar, okula yeni kaydolacak öğrencilerin velileri için okulu tanımalarını sağlayan araçlardır. Bu amaçla hazırlanan kitapçıklarda okulun amacı, vizyonu, misyonu, altyapısı, fiziksel özellikleri, tabii olduğu eğitim programı, okul giriş çıkış saatleri, yemek menüsü, iletişim bilgileri, servis ağı, sosyal medya hesapları gibi bilgilere yer verilmektedir. Böylece çocuk okula başlamadan önce velilere okulu tanıtan bir kitapçık sunmak velilerin ve öğrencilerin okula uyumunu kolaylaştırmakta ve okulla iyi bir iletişim sürecinin geliştirilmesi için önemli bir adım olmaktadır (Tezel Şahin ve Özyürek, 2010).

Yaygın olarak öğrencilerin ve okuldaki diğer personelin adreslerinin ve telefon numaralarının yer aldığı adres, gezi kitapçıkları nu türünde iletişim araçlarına örnektir. Tanıtım kitapçıkları dışında, öğrencilerin gelişim ve eğitim durumlarını gösteren kitapçıklar da hazırlanmaktadır (Brewer, 2004'ten aktaran Günay-Bilaloğlu, 2014). Akkaya (2007)'a göre kitapçıkların genel kullanım dışında öğrencilerin sevdiği yemek tariflerinin yer aldığı ve öğrencilerin hoşlanıp hoşlanmadığı konuların keşfedilmesini sağlayan içeriklerin olduğu kitapçıklar da hazırlanmaktadır.

2.8.2.2. Telefon Görüşmeleri

Telefon görüşmeleri, okul yönetimi veya öğretmenler tarafından veliler ile yüz yüze görüşme fırsatı olmadığı durumlarda kullan bir iletişim yöntemidir. Özellikle veliler ve öğretmenlerin aynı ortamda bulunmalarının mümkün olmadığı veya telefon ile iletişim kurmanın zaman ve mekânsal olarak daha pratik ve ekonomik olduğu durumlarda tercih edilmektedir. Öğretmenler velileri bireysel arayabileceği gibi telefon zinciri kurarak da iletişim sağlayabilmektedir. Telefon görüşmeleri, zaman açısından ekonomik olması sebebiyle velilerde memnuniyet yaratmaktadır. Ailelerin okul ve öğretmen ile kolay yolla iletişim kurabilmeleri aileleri rahatlatmaktadır (Hildebrand, 1981'den aktaran Akkaya, 2007). Öğretmenler telefon zinciri oluşturmak istediklerinde velilerin telefon numaralarının bir listesini yapmaktadır. Liste bütün velilere ulaştırılmakta ve bir telefon zinciri kurularak iletilerin hızla yayılmasını sağlanmaktadır. Böylece veliler arasındaki ilişkiler de geliştirilmektedir. Telefon görüşmelerini okulda bir problem olduğunda değil, olumlu olay ve durumlarda da gerçekleştirmek daha etkili olmaktadır (Akkaya, 2007; Günay-Bilaloğlu, 2014; Atakan, 2010, s.16).

2.8.2.3. Bülten ve Bülten Tahtası

Bültenler haftalık veya aylık olarak düzenlenmektedir. Bültenler ve bülten tahtalarında yarışma, gezi, gösteri vb. duyuruları, afişler, haftalık yemek listesi, okul zaman çizelgesi, acil telefon numaraları, öğrencilerin okul içinde veya dışında katıldıkları etkinlikler esnasında çekilen fotoğrafları, yapmış oldukları etkinlikler, öğrendikleri oyunlar, şarkılar vb. hakkında bilgi verilmektedir (Atakan, 2010, s.17; Seçkin ve Koç, 1997, s.7). Hazırlanan bültenler okul yönetiminin uygun görmesi halinde öğrenci adedince çoğaltılarak velilere gönderilmektedir. Bülten tahtaları ve hazırlanan bültenler velilerin görebilecekleri yerlere yerleştirilmelidir (Günay-Bilaloğlu, 2014). Bültenler ve bülten tahtaları göz yormayan ama dikkat çekici nitelikte, düzenli ve okunaklı olmalıdır. Eğer içerikte resimler varsa onlar da net olmalı ve konuya uygun şekilde tercih edilmelidir. Velilerin dikkatini çekmek ve bültenlerin velilere ulaşması noktasında amacına ulaşmasını sağlamak için bülten tahtasının içeriğinin düzenli aralıklarla değiştirilmesi gerekmektedir.

Şekil 3. Haber Mektubu

Kaynak: (Memurlar, 2024).

Haber mektuplarında, öğrencinin okulda yaptığı bir davranışa ait geri bildirim, öğrenciye verilen ödevler, öğrencinin okulda yaptığı etkinliklere ait fotoğrafları gibi bilgiler yer almaktadır. Veli bilgilendirilmesi için tanıtım veya gezi broşürleri, okulda açılması planlanan kurslar, veli toplantı tarih ve gündemleri, okul tarafından yapılacak olan gezilerin tarihleri ve planını gösteren takvim, izin belgeleri gibi bilgiler de haber mektupları aracılığı ile velilere ulaştırılabilmektedir. Böylece veliler çocuklarının okul yaşantıları hakkında düzenli şekilde bilgilendirilmektedir. Haber mektupları yazılırken velilerin anlayacağı şekilde sade, okunaklı, açık ve net bir şekilde olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Veliler de çocukları ile ilgili

konularda öğretmenlere haber mektubu yazabilmektedir. Böylece öğretmenler öğrencilerinin okul dışındaki yaşantıları ile ilgili bilgi sahibi olmaktadır (Günay-Bilaloğlu, 2014).

Haber mektuplarında, öğrencinin okulda yaptığı bir davranışa ait geri bildirim, öğrenciye verilen ödevler, öğrencinin okulda yaptığı etkinliklere ait fotoğrafları gibi bilgiler yer almaktadır. Veli bilgilendirilmesi için tanıtım veya gezi broşürleri, okulda açılması planlanan kurslar, veli toplantı tarih ve gündemleri, okul tarafından yapılacak olan gezilerin tarihleri ve planını gösteren takvim, izin belgeleri gibi bilgiler de haber mektupları aracılığı ile velilere ulaştırılabilmektedir. Böylece veliler çocuklarının okul yaşantıları hakkında düzenli şekilde bilgilendirilmektedir. Haber mektupları yazılırken velilerin anlayacağı şekilde sade, okunaklı, açık ve net bir şekilde olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Veliler de çocukları ile ilgili konularda öğretmenlere haber mektubu yazabilmekte böylece öğretmenler öğrencilerinin okul dışındaki yaşantıları ile ilgili bilgi sahibi olabilmektedir (Günay-Bilaloğlu, 2014).

2.8.2.5. Afişler

Afiş, topluma mesaj vermek, ileti aktarmak ve bir konu hakkında dikkat çekmek için kullanılan iletişim aracıdır. Afişler yazı ve resimden oluşan içerikleri ile iletişim sağlamaktadır. Bir bireyi kurumu ya da kuruluşu temsil eden afişlerin iletmek istedikleri mesajı alması için hedef kitleye ikna etmeleri gerekmektedir. Sosyal, siyasi ve kültürel alanlarda da başvurulan en güçlü iletişim araçları arasındadır (Yayla, 2014; Özmütlu, 2009). Okullarda kullanılan afişler, ailelere ve öğrencilere çeşitli mesajlar iletmek amacıyla fotoğraf gibi görseller de eklenerek hazırlanan materyallerdir.

Şekil 4. Afiş

Kaynak: (Robot, 2024).

Afişleri öğretmenler kendileri veya öğrenciler ile beraber de tasarlayabilmektedir (Tezel Şahin ve Özyürek, 2010). Afişlerdeki görseller dikkat çekici olmalı ve afişler temel bir mesaj iletmelidir. Afişlerin dikkat çekiciliğini kaybetmemesi için uzun süre aynı yerde kalmamalıdır ve ara ara yenilenmelidir (Akkaya, 2007, s.33; Atakan, 2010, s.17). Veliler, okuldaki afişler ile ilgili öğretmenler ile görüşüp bilgi alışverişinde bulunabilmekte ve kendi fikirlerini dile getirebilmektedir. Velilere iletilmek istenen mesajlar afişler aracılığı ile dikkat çekici ve akılda kalıcı bir şekilde iletilmektedir (Binicioğlu, 2010, s.23). Çağımızda tasarımlar elde yapılacağı gibi bilgisayar ortamından yararlanılarak da

yapılabilmektedir. Teknolojide yaşanan gelişmeler sonucunda afişler bu işi profesyonel olarak yapan kişi veya kuruluşlara da hazırlattırılabilir. Afişler, amaca hizmet edebilmesi için ailelerin, öğrencilerin ve öğretmenlerin görebilecekleri alanlara asılmalıdır. Tarihi geçen, yırtılan, eskiyen vb. afişler kaldırılmalı ve belli aralıklar ile güncellenmelidir.

2.8.2.6. Toplu Dosyalar

Toplu dosyalar, öğrencilerin fiziksel ve eğitsel gelişim kayıtlarının, öğrencilere yönelik yapılan gözlemlere ait sonuç ve verilerin, öğrencilerin okul içinde ve dışında yaptığı ve katıldığı etkinliklere ait bilgileri kapsayan geniş kapsamlı bir takip dosyasıdır.

Öğrencileri etrafı bir şekilde değerlendirebilmek amacıyla tutulan bu dosyalar öğrencilerin gelişimlerini takip edebilmek için kontrol listeleri, gözlem kayıtları, derecelendirme ölçekleri, test verileri, veli görüşme verileri, bilgi formları, öğretmenin görüşleri ve değerlendirmeleri kapsamaktadır (Temel vd. 2010'dan aktaran Bilaloğlu, 2014, s.43). Toplu dosyalar, öğrencilerin eğitim öğretim sürecindeki tüm çalışmalarını içerdiğinden öğrencilerin dinamik bir şekilde değerlendirmesini de sağlamaktadır. Eğitim ve öğretim sürecini değerlendirmeyi sağlamanın yanında toplu dosyalar öğrencilerin eksik kaldığı noktalarda gelişmesini sağlamada öğretmen ve idarecilere yol göstermektedir. Toplu dosyalar aynı zamanda öğretmen ve yöneticilerin programı değerlendirmesine de yardımcı olmaktadır. Öğretmen ve idareciler öğrencilerden alınan geri dönüşler ile programda gerekli düzenlemeleri yapmaktadır. Toplu dosyalar aynı zamanda öğrencilerin kendilerini değerlendirmesine, eksik ve tam oldukları alanları fark etmede yardımcı olmaktadır. Öğrenciler tam oldukları noktalarda başarıya ve övünme duygularını yaşarken eksik noktalarında da kendilerini tamamlamak için farkındalık yaşamaktadır (Deniz Kan, 2007, s.169).

2.8.2.7. Fotoğraflar, Ses ve Görüntü Kayıtları

Okul, sınıf veya okul dışı etkinliklerde öğrencilere ait görüntülerin kayıt cihazları aracılığı ile kayıt altına alınması amaçlanmaktadır. Öğrencilerin gelişimlerini yansıtacak durumlar, yapılan etkinlikler, ders içi ve dışı faaliyetler fotoğraf, ses veya görüntü kayıt cihazları ile kaydedilmektedir. Öğretmenler öğrencilerin söylediği şarkıları, oynadıkları oyunları, anlattığı hikâyeleri, katıldıkları koro, drama, tiyatro

gibi etkinlikleri kaydedebilmekte ve bu kayıtları ailelere gönderebilmektedir (Ersoy, 2003; Tezel Şahin ve Özyürek, 2010). Böylece aileler ile paylaşılan kayıtlar sayesinde aileler çocuklarının gelişimlerini bire bir gözlemleyebilmekte, okul dışındaki ortamlarda paylaşabilmekte ve anı olarak da bu kayıtları saklayarak geleceğe aktarabilmektedir.

Öğretmen veya okul yönetimi tarafından çekilen fotoğraflar veya videolar okulda sergilenmekte ve velilere basılarak ya da dijital araçlar aracılığı ile ulaştırılmaktadır. Fotoğrafların veya videoların sergilenmesi, elden veya dijital araçlar vasıtası ile velilere ulaştırılması özellikle de okula çok fazla gelemeyen velilerin okul programı hakkında bilgilendirilmelerine, aynı zamanda çocuklarının gelişimlerini izleme ve fikir sahibi olmalarına yardımcı olmaktadır (Çağdaş ve Seçer, 2006).

2.8.2.8. Dilek Kutuları

Dilek kutuları, veliler ve öğrencilerin okulu ve kendilerini ilgilendiren her konuda görüş ve düşüncelerini, dilek, istek ve önerilerini okul idarecilerine iletmelerini sağlamaktadır. Dilek kutularının okul içinde velilerin ve öğrencilerin kolay ulaşabilecekleri yerlere yerleştirilmesi gerekmektedir. Dilek kutusu sayesinde veliler ve öğrenciler konuşarak ifade edemedikleri ve dile getiremedikleri duygu ve düşüncelerini yazarak daha rahat bir şekilde ifade etme imkânı bulmaktadır. Okul yönetimleri dilek kutularını belli aralıklar ile kontrol ederek tespit edilen dilek ve şikâyetlere karşı tedbir almaktadır. Böylece yüz yüze dile getirilemeyen aksaklıklar giderilebilmektedir. Okul yönetimi veya öğretmen, velilerin veya öğrencilerin dilek, öneri ve şikâyetlerini değerlendirdikten sonra geri bildirimleri haber mektubu ile ebeveynlere açıklayabileceği gibi bülten tahtasında veya toplantılarda da iletebilmektedir (Tezel Şahin ve Özyürek, 2010).

2.8.2.9. Sergi ve Gösteriler

Sergi TDK ‘ya göre sergi göstermek, tanıtmak, satmak gibi özel bir erekle yapılan sergileme işi anlamına gelmektedir. Gösterim anlamına gelmekte ve üretilmiş, tasarlanmış ürünlerin tanıtılmasını ifade etmektedir Öğrencilerin yaptığı resim, tablo, robot, maket gibi ürünler okulda sergilenmektedir. Sergileri ziyaret eden veliler ile okul arasında olumlu bir bağ oluşmaktadır. Öğretmenler sergide eserleri bulunan öğrencilerin aileleri ile tanışma ve sohbet etme imkânı bulmaktadır. Bazı sergilerde

ürünler velilere satışa da sunmaktadır. Böylece serilerin ve velilerin okula maddi katkısı da olmaktadır. Sene sonu müsamereleri, belirli gün ve haftalar için düzenlenen programlar, tiyatro gösterileri, sinema günleri, mezuniyet gün ve geceleri düzenlenerek aileler ile iş birliği sağlanarak iletişim kurulmaktadır (Cavkaytar, 2011, s.86).

2.8.3. Eğitim Unsurlarının İletişim Kurmasında Yararlanılan Dijital İletişim Araçları

Günümüzde iletişim teknolojilerindeki gelişmeler dijitalleşmenin de hızlanmasını sağlamakta, dijitalleşen dünyada eğitim de bu durumdan payına düşeni almaktadır. Eğitim teknolojileri gelişmiş ve eğitim- öğretim materyalleri de gelişerek dijitalleşmektedir. Öğretmenler eğitimde gelişmiş teknolojik araçları kullanarak eğitim öğretim faaliyetlerin daha verimli ve akılda kalıcı bir şekilde yapma imkânı bulmaktadır. Öğrencilerin eğitim öğretim faaliyetlerinden faydalanması ve istendik davranış kazanması noktasında eğitim teknolojilerindeki gelişimin yanında okul ile aileler arasındaki iletişimin kuvvetlenmesi de önem arz etmektedir. Teknolojik gelişmelerden veli ile iletişim kurarken de faydalanılmaktadır. Dijital iletişim araçları kişiler arası ve toplumsal iletişimi kolaylaştırdığı gibi okul, öğretmen ve veliler arasında da iletişimi kolaylaştırmaktadır. Böylece öğrencilerin gelişimi için okul ve velilerin iletişime geçmesi ve iş birliği içinde olması sağlamaktadır.

Dijital iletişim, dijital araçlar aracılığı ile gerçekleştirilen iletişim olarak tanımlanmaktadır. Bu araçlar masaüstü bilgisayarlar, notebooklar ve akıllı cihazlar olarak üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar içinde akıllı cihazların oranı her geçen gün artmaktadır. İletişimin dijital yolla gerçekleşebilmesi için bilgisayar, internet ve mobil teknolojilerin birlikte kullanılması gerekmektedir. İçinde web siteleri, sosyal medya ağları, bloglar, forum siteleri, e-postalar, e-bültenler, mobil uygulamalar ve sohbet yazılımları en çok kullanılanlar dijital iletişim araçlardır. Dijital iletişimde internet kullanıcılarının tamamı hedef kitle olarak görülmektedir. Hedef kitle için hazırlanan içerikler, dijital iletişim araçları ile iletilmektedir. Kullanılan bu araçlar sayesinde kişilere veya gruplara bilgi, belge, fotoğraf, video veya müzik dosyası göndermek ve karşı taraftan almak kolaylaşmaktadır (Güçlü, 2022, s.4-6).

İnternet teknolojisi ile dijitalleşmeye başlayan dünyada kullanıcılar arasında etkileşim sağlanması önemli bir kazanım olarak görülmektedir (Öztürk, 2023, s.203). Modern iletişim teknolojileri veli ve öğretmen arasındaki iletişimi kolay ve hızlı bir şekilde sağlamaktadır. Teknoloji alanındaki gelişmeler sonucunda öğretmenler de bilgisayar ve akıllı telefon gibi yeni araçları veliler ile iletişim sağlamak amacıyla kullanmaktadır. Bu da eğitimde aile katılımını kolaylaştırmakta ve güçlendirmektedir. Çeşitli sebepler ile okula gelemeyen veliler ile iletişime geçebilmek için öğretmenler bilgisayar ve akıllı telefonların mesaj gönderme özelliklerinden faydalanmaktadır. Bu sayede veli ve öğretmen arasındaki iletişim zamandan ve mekândan bağımsız olarak pratik ve kullanışlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Balcı (2007) geliştirilen yeni iletişim teknolojilerinin veliler ile okul arasındaki bağın artması için önemli fırsatlar sağladığını savunmaktadır. Kısa mesajlar, e-postalar, web siteleri sayesinde velilerin okul ve öğretmenler ile pratik bir şekilde iletişime geçmeleri mümkün olmaktadır. Yeni iletişim teknolojileri ilerleyen zamanlarda da eğitim alanında pratik bir şekilde kullanılmayı sürdürmektedir (Tuncer, 2021).

2.8.3.1. Web Siteleri

Ortak bir alan ismi ile tanımlanan ve bir web sunucusunda da yayınlanan web siteleri, kullanıcıların etkileşim kurabildikleri bir araçtır. Ziyaretçilerine, yazı, resim, şekil, grafik, video gibi içeriklerle hizmet vermektedir. Web siteleri internete bağlı elektronik cihazlardan veri paylaşımı yapılan küresel ortamlardır. Web siteleri, kurum ve kuruluşların dijital ortamda ilk yüzü olarak hizmet vermektedir. Web siteleri kullanıcılara hesap oluşturma, düzenleme, bilgi tarama ve farklı işler yürütme imkânı sağlamaktadır. Aynı zamanda web siteleri kurumsal kimlik ve imaj oluşturmalarını, şekillendirilmesini ve korunmasını olanaklı kılmaktadır. Kurum ve kuruluşlar hedef kitlelerine ulaştırmak istedikleri mesajları web siteleri üzerinden iletmektedir. Web sitesi, kurum ve kuruluşların varlığını gösterme aracı olarak hedef kitlenin görüntülediği pencerelerdir (Yılmaz, 2020, s.35-36).

Okul web sitelerinde yayınlanan duyuru vb. iletiler velilere kolay ve maliyetsiz bir şekilde bilgi vermektedir. Özellikle okul yönetimleri, öğrenci ve velileri ilgilendiren önemli duyuruları web siteleri üzerinden duyurmaktadır. Sisteme giriş internet üzerinden sağlandığı için ekstra hiçbir maliyeti bulunmamaktadır. İnternete

bağlanan herkes ücretsiz bir şekilde okulların web sitelerine giriş yapabilmektedirler. Web siteleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından da denetlenmektedir. Sisteme giriş verileri de bakanlık tarafından kontrol edilmektedir. Web siteleri her yıl okul idaresi gözetim ve denetiminde yenilenmektedir. Çünkü eğitim sistemi aktif bir şekilde her yıl yenilenmektedir. Okullar da her yıl bilgilerini yenilemesi ve güncellemesi gerekmektedir (Balcı, 2017).

Okul web sitelerinde okul tarihi, adres, telefon, konum, idareci, öğretme bilgileri yer almak zorundadır. Toplantı, gezi vb. duyuruları, sınav ve yarışma takvimleri, belirli gün ve haftalara ilişkin etkinlik duyuru ve gerçekleşen etkinliklerin haberleri genellikle resimli bir şekilde web sitelerinde yayınlanmaktadır. Süresi dolan etkinlik ve duyurular da web sayfalarından kaldırılmaktadır. Velilere ulaşım kolaylığı sağlayan web siteleri veli ile iletişimde çok önemli bir yer tutmaktadır. Web sitelerini ziyaret ederek veliler okul ile ilgili pek çok bilgiyi edinebilmektedirler (Bilaloğlu, 2014, s.36).

Günümüzde neredeyse tüm okulların web sitesi bulunmaktadır. Böylece web sitesi üzerinden iletişim kurma yolu yaygınlaşmıştır. Okullarda günlük yapılan etkinliklerin paylaşılması, evde ne tür etkinliklerin yapılması gerektiği ile ilgili velileri bilgilendirmek amaçlı sesli mesaj ya da e-posta göndermektedir. Okulların web sitelerinden okullar hakkında daha fazla bilgi öğrenilmektedir (Brewer, 2004 aktaran Bilaloğlu, 2014, s.40).

Web siteleri okulların kurumsal kimliklerini yansıttıkları ve sürekli güncellenen dijital mecralardır. Web siteleri vasıtası ile veliler, öğrenciler ve öğretmenler web sitelerini takip ederek okullar hakkında en güncel ve sağlıklı bilgilere doğrudan, kolay ve maliyetsiz şekilde ulaşmaktadır.

2.8.3.2. Kısa Mesaj (SMS)

SMS yani kısa mesaj sistemi, sms servisine abone olan kişilerin ya da kurumların GSM operatörleri aracılığı ile kısa mesaj göndermesini ve alınmasını sağlamaktadır. Özellikle kurum ve kuruluşlar sms uygulaması satın alarak ya da kiralayarak GSM operatörleri vasıtası ile kurum ve kuruluşlarına ait reklam mesajlarını ve duyuruları göndermektedir. Kurumların kullandığı bu sistem Katma Değerli Servislerin mesajları olarak adlandırılmaktadır (Özkan, 2011, s.26).

Okullarda kısa mesaj (SMS) servisleri sayesinde tüm devamsızlık, okula gelme, ödev yapmama, aileden bazı bilgileri saklama gibi durumlarda velilere kısa sürede ve aynı anda mesaj atılabilmektedir (Balcı ve Şahin, 2016). Gelişen teknoloji sayesinde toplu mesaj gönderilmesine olanak sağlayan SMS sistemleri de geliştirilmiştir. Akıllı telefonlar rehberde kayıtlı olan tüm kişilere aynı anda ya da farklı zamanlarda kolay bir şekilde mesaj gönderebilme imkânı sağlamaktadır. Geliştirilen sistemler ile gönderildi, alındı ve okundu bilgilerini de pratik bir şekilde görüp kontrol edebilme imkânı tanınmaktadır (Çatalkaya, 2020, s.46-47).

Bilgisayarlara yüklenen uygulamalar sayesinde de telefonlara bağımlı olmadan öğrencilerin telefon bilgilerinin yer aldığı e- okul sisteminden otomatik olarak veli numaralarını çeken sistemler geliştirilmiştir. Bunun olabilmesi için de verilerin öğretmenler ya da okul idaresi tarafından e-okul sistemine işlenmesi gerekmektedir. Akıllı telefonlar a da bilgisayar uygulamaları oldukça ekonomik olduğu için öğretmenler ve okul yönetimleri tarafından rahatça kullanılabilir. Özellikle tüm velilere veli toplantıları, okul ya da sınıf gezileri, konferans, seminer, yarışma, kampanya, öğrenci devamsızlığı gibi bilgiler ve duyurular ulaştırılmak istendiğinde tercih edilmektedir.

2.8.3.3. Elektronik Posta (E-posta)

Değişen ve gelişen teknoloji şartlarıyla birlikte velilerle kurulan bir diğer iletişim yolu ise elektronik postadır. E-posta; cep telefonu, tablet ve bilgisayar gibi internet erişimi olan dijital iletişim araçları ile alıcılara elektronik ortamda gönderilen mektup olarak tanımlanmaktadır. Kısaca e-posta şeklinde ifade edilen kavramın açılımı elektronik posta şeklindedir. Günümüzde yaygın olarak kullanılan e-posta servisi ile mektup arasında hiçbir fark bulunmamaktadır (Dündar ve Özel, 2012, s.110). E- posta servisi kişiler arası iletişimi oldukça kolaylaştırmaktadır. Okullarda da bu iletişim aracı yaygın olarak kullanılmaktadır. E- postalar dijital özellikleri sayesinde öğretmen, okul idaresi ve veliler arasında hızlı ve pratik haberleşme sağlanmaktadır. İdareci öğretmen ve sınıf öğretmenleri e-posta servisi sayesinde tüm velilere kısa sürede ve aynı anda mesaj atabilmektedir.

Günümüzde artık hemen her okulun bir web sitesinin olması bu iletişim yolunu daha da yaygınlaştırmaktadır. Öğretmen her gün yapılan etkinlikler ve ebeveynlerin bu etkinlikleri evde nasıl pekiştireceği vb. ile ilgili ebeveynleri bilgilendirmek için sesli mesajlar veya e-postalar kullanabilmektedir (Bilaloğlu, 2014, s.40-41). Okulda yaşanan durumlar hakkında bir dağıtım listesi hazırlanarak velilere elektronik posta yoluyla bilgiler ulaştırılmaktadır (Arabacı, 2003, s.17). Elektronik posta kullanımı öğretmenlere ve ebeveynlere “aynı zamanda aynı mekânda bulunma zorunluluğunu ortadan kaldıran” bir iletişim fırsatı sağlamaktadır. Ancak elektronik posta eş zamanlı bir iletişim şekli olmadığından, iletişim kurmada bu yolu tercih eden öğretmen ve ebeveynler iletişimde bazı sorunlar yaşamaktadır. Mesajların düzenli olarak takip edilememesi, gönderilen mesajların öğretmen veya ebeveynler tarafından aynı anda okunup cevaplanamaması, öğretmen ve ebeveynlerin sık sık elektronik posta adresi değiştirmesi ve mesaj kutusunun dolu olması nedeniyle mesajın taraflara ulaşmaması yaşanabilecek sorunlar arasında yer almaktadır (Lunts, 2003 aktaran Bilaloğlu, 2014, s.40-41). Elektronik postalar veliler, öğretmenler ve okul idaresi arasında iletişimi kolaylaştırarak bu unsurların birbirleri ile dijital ortamda da olsa yakınlaştırmaktadır. Eğitim ve öğretim süreci de elektronik postalar vasıtası ile daha düzeli halde işlemektedir. Eğitimin tüm paydaşları birbirleri ile düzenli ve kolay şekilde bir ilişki kurabilmektedir.

2.8.3.4. Sosyal Medya

Ortak platform üstünden paylaşım yapılan internet tabanlı uygulamalar sosyal medyadır (Dilmen, 2012). Mobil tabanlı uygulamalar ile zamandan ve mekândan bağımsız olarak kişiler arasında etkileşim oranı artmaktadır. Bireyleri sanal ortamda bir araya getiren web tabanlı hizmet olan sosyal medyayı Yengin (2012), paylaşım yapılan, geri bildirim imkânı veren, çevirici uygulama ortamı olarak tanımlamaktadır. Dinamik olma ve karşılıklı iletişime olanak sağlama noktasında geleneksel medya ve iletişim araçlarından farklılaşmaktadır (Çağlak, 2019; Erol, 2022). Sosyal medya pek çok kişinin internet üzerinden görsel, işitsel ve/veya yazılı olarak karşılıklı iletişime geçtiği bir medya aracı halini almıştır (Balcı ve Şahin, 2016). Sosyal medya, geleneksel medyanın aksine interaktif ve ölçülebilir bir süreçtir (Gönenli ve Hürmeriç, 2012). Teknolojinin gelişmesi ve internet kullanımının artmasıyla birlikte karşılıklı iletişime olanak sağlayan sosyal medya yaygınlaşmıştır.

Sosyal medya tarihi 1970'lere kadar uzanmaktadır. Arkadaşları ile iletişime geçmek ve bilgi paylaşabilmek için Christensen ve Suess, 1978 yılında BBS olarak adlandırdıkları bir yazılım gerçekleştirmiştir. Sosyal medyanın ilk örneği olan BBS kurucuları Christensen ve Suess sosyal medyanın temellerini atmıştır. Ellis ve Truscot, 1979 yılında aynı ağa farklı kullanıcıların bağlanabileceği ve birden fazla kullanıcıyı aynı ortamda bir araya getiren "Usenet" adında kullanıcılara mesaj gönderme imkânı da veren bir uygulama geliştirmiştir. 2000'li yılların başında Usenet uygulamasının yerini yeni sosyal medya araçları almıştır (Yiğittürk, 2020).

1990 öncesinde iletişimde telefon, telgraf gibi dijital olmayan birtakım araçlar kullanılmaktaydı. İletişim araçları 1990 sonrası internetin hayatımıza girmesiyle dijitalleşme yönüne evrilmiştir. 1991 yılında Tim Lerner-Bee tarafından icat edilen Word Wide Web (www) kişilerin kullanımına sunulduktan sonra ise sosyal medya kavramı ortaya çıkmıştır. İnternet, ilk olarak Amerika'da Arpanet isimli bir proje kapsamında 15 bilgisayardan oluşan bir ağ sistemi olarak kullanılmaya başlamıştır (Kara, Özgen, 2012). Soğuk savaş döneminde askeri savunma sistemi için güvenilir ve sürekli bir iletişim aracına duyulan ihtiyaç sebebi ile geliştirilmiştir (Tuncer, 2014). İnternet teknolojisi askeri alanda kullanılırken 1993 yılında asker olmayan bireylere de internet kullanma imkânı sunulmuştur (Yurttekin, Toyran, Ezgin, 2020). İletişim araçları yenilendikçe bir önceki iletişim aracını dönüştürmekte ve bünyesine almaktadır. Böylece eski araçlar yenilerinin içinde varlıklarını devam ettirmektedir (Köksoy, 2020).

1997 yılında sosyal ağın ilk örneği olan, kişilere profil oluşturma imkanı veren sixdegrees.com sitesi kurulmuştur. Bu siteden sonra BlackPlanet, AsianAvenue ve MoveOn gibi sosyal medya ağları bu alanın ilk örnekleridir. 1999 yılında internet üzerinden yazılı, sesli, görüntülü iletişim kurmayı sağlayan Windows Live Messenger uygulaması kullanılmaya başlanmıştır. Uygulama 2013 yılında format değiştirerek Skype adını almıştır (Yiğittürk, 2020). Bu kişisel profiller, fotoğraflar, video, ses dosyaları ve bloglar da dâhil olmak üzere her tür bilgiyi içermektedir (Kaplan and Haenlein, 2010). 2001 yılında iş sektörüne hitap eden ve iş bağlantıları kurulması sağlayan ryze.com sitesi kurulmuştur. Yine iş sektörüne hizmet etmek amacıyla 2003 yılında LinkedIn sitesi kurulmuştur. 2003 yılında sosyal alanda arkadaşlık kurulması amacıyla MySpace sitesi de kurulmuştur.

Tim O'Reilly 2004 yılında kolay ve sınırsız paylaşım imkânı olan web ağını Web 2.0 olarak adlandırmıştır. Teknolojinin ilerlemesi ile birlikte geliştirilen Web 2.0 araçları kişisel içerik oluşturma ve paylaşma imkânı sağlamıştır (Kırcı, 2016, s.15). Web 2.0 teknolojisindeki gelişimlerden sonra hayatımıza giren kişilerin duygu, fikir, tecrübe ve bakış açılarını paylaşmak amacıyla çevrim içi kullandıkları, içeriklerin kullanıcı odaklı olduğu internet tabanlı araçların bütünü sosyal medya olarak ifade edilmektedir (Özkaya, 2020; Kaplan ve Haenlein, 2010, s.61). Ergin (2015)'e göre; Web 2.0 internet tabanlı yeni teknoloji, yöntem ve platformların beraber kullanılmasını tanımlar. İnternet tabanlı platformların kullanıcı odaklı tasarlanması, internetteki içerikleri kullanıcıların kontrol edebilmesi, internetteki kullanıcılara içerik paylaşma ve yükleme noktasında kolaylık sağlanması gibi özelliklere bakılarak Web 2.0'ın içerik üretim süreçlerinde kullanıcıyı merkeze yerleştirmesinin bir göstergesi olarak ele alınabilir. Web 2.0 araçları sayesinde etkileşim zamandan ve mekândan bağımsızlaşarak çift yönlü bir hal almıştır. Sosyal medyayı geleneksel medyadan ayıran da bu unsurlardır. Sosyal medya kavramının zaman zaman Web 2.0 ile aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Ancak Web 2.0 bilgi ve iletişim teknolojilerindeki teknolojik değişim ve ilerleme boyutunu oluştururken sosyal medya iletişim teknolojisinin sosyalleşme boyutunu ve sosyal hayattaki kullanımını simgelemektedir (Seviniş, 2017).

Teknolojide yaşanan gelişmeler ile hayatımıza giren internet ve sosyal medya yüz yüze iletişimin sanal dünyaya taşınmasını sağlamaktadır. Bu sayede insanlar sosyal ağlar olarak adlandırılan sanal ortamda bir araya gelerek sosyalleşmekte, fikir ve bilgi paylaşımı yapmaktadır (Kızıltoprak, 2020). Sosyal medyayı kullanan kişiler bilgi, haber, duygu ve düşüncelerini yaymak için web siteleri, çevrimiçi ya da interaktif iletişim araçlarını kullanmaktadır. Sosyal medya, kullanıcılar arasında katılım ve etkileşimi teşvik eden toplulukların ve ağların kurulmasını içermektedir (Mavnacıoğlu, 2011, s. 22). X Platformu, Facebook, Instagram, Youtube, WhatsApp gibi araçlar sosyal medya araçlarıdır. İnternet aracılığı ile hedef kitleye iletilmek istenen haber, reklam vb. hızlı ve toplu şekilde ulaştırılmaktadır. Hedef kitle de hızlı bir şekilde geri dönüş sağlanmaktadır. Sistemin bu şekilde işleyişi hızlı ve pratik olduğu için internet tercih edilen bir medya aracı halini almıştır (Tuncer, 2014). Sosyal

medya sayesinde kullanıcılar dünyada meydana gelen durum ve habere çok kısa bir sürede ulaşabilmekte ve ulaştıkları durum ve haberler hakkındaki duygu ve düşüncelerini diğer kullanıcılar ile paylaşabilmektedir (Balcı ve Şahin, 2016; Çağlak, 2019).

Sosyal medya tüm iletişim disiplinleri tarafından farklı amaçlar ile kullanılmaktadır. Yaygınlaşan sosyal medyayı imkânları sayesinde bireylerin yanında kurumlar da tercih etmektedir. Kara ve Özgen (2012)' ya göre özellikle 2005 yılından itibaren sosyal medya kurumlar için vazgeçilmez bir iletişim aracı olmuş hatta zorunluluk haline gelmiştir. Bu kurumlar arasında eğitim faaliyetlerini yürütenlerde yer almaktadır.

Sosyal medya sayesinde okullar da dört duvar arasında zaman ve mekâna bağlı yerler olmaktan kurtulmuştur (Tuncer, 2014). Sosyal medya uygulamaları her zaman ve her yerden doğrudan mesajlaşmaya izin verdiğinden bu uygulamaların kullanımı öğretmenler ve veliler arasındaki karşılıklı ulaşılabilirliği önemli ölçüde arttırmıştır (Shechtman ve Boucherian, 2015'ten aktaran Tuncer, 2021). Sosyal medyada kullanım kolaylığı sağlayan uygulama öğretmenler ve veliler arasındaki iletişimde bir araç olarak tercih edilmektedir. Medya araçlarıyla ebeveyne ulaşmak açısından geleneksel yaklaşımlara göre verimli ve ekonomiktir (Balcı ve Şahin, 2016). Sosyal medya, basit bir iletişim simetrisine sahiptir. Bir öğrenci sosyal medya aracılığı ile öğretmeni ile iletişim kurarken, farklı kişiler de bu öğrenciyle yine sosyal medya aracılığı ile iletişim kurabilmektedir. Bu durum sosyal medyanın kullanım kolaylığını da açıklamaktadır (Akıncı-Vural ve Bat, 2010). Ayrıca son yıllarda, iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle internet tabanlı bilgisayar veya akıllı telefonlardaki uygulamalar sayesinde öğretmenler ve veliler arasındaki iletişim kanalları da çeşitlendirmektedir (Tuncer, 2021). Böylece fiziksel olarak aynı ortamda bulunamayan öğretmen veli arasındaki iletişim imkânları, aile katılımını arttırarak kuvvetlendirmektedir. Bu durum eğitim süreçlerini olumlu etkilemektedir (Balcı, 2017; Erdem ve Avcı, 2020; Balcı ve Şahin, 2018).

Mobil cihazlar insanların iletilere kısa sürede ulaşmasını sağlamaktadır. Sosyal medya araçları kısa sürede geniş kitlelere ulaşma imkânı sunmaktadır. Sosyal medya kullanıcıları sosyal medya araçlarını kullanırken kendilerine bir profil oluşturarak

istedikleri kişiler ile arkadaşlık kurarak iletişime geçmektedir. Web 2.0 araçlarının sunduğu imkânlar sayesinde kişiler arasında çevrimiçi olarak karşılıklı bir sosyalleşme söz konusu olmaktadır. Web 2.0 araçları iletişimin sadece yüz yüze şekilde yapılabildiği dönemlerdeki karşılıklı paylaşma imkânı sanal ortama da taşıyarak kişiler arası iletişimi kuvvetlendirmektedir. Özellikle cep telefonlarının yaygınlaşması, kolay taşınabilir olması, internetin ucuz olması, cep telefonlarında Facebook, Instagram, WhatsApp gibi uygulamaların olması kullanıcıların çevrimiçi olarak sosyalleşmesine imkân sağlamaktadır. Web 2.0'ın paylaşım uygulamaları olan Youtube, Facebook, X Platformu, Myspace, Instagram benzeri uygulamalar da kullanıcıya kısa sürede ileti, fotoğraf, müzik, video, bağlantı paylaşma imkânı ve çevrimiçi konuşma imkânı sunan Web 2.0 tabanlı bilinen paylaşım kaynaklarıdır (Ergin, 2015; Kırcı, 2016).

Sosyal ağların daha çok ilgi görmesi ve yaygınlaşması Mark Zuckerberg ve arkadaşları tarafından 2004 yılında kendi aralarında iletişime geçmek amacı ile oluşturulan Facebook ile olmuştur. Ülkemizde ve dünyada yaygın olarak kullanılan sosyal medya araçları hakkındaki bilgiler bölümün devamında başlıklar halinde incelenecektir.

2.8.3.5. Facebook

Facebook, 2004 yılında Mark Zuckerberg ve arkadaşları tarafından kurulmuştur. Sitenin kuruluş amacı Harvard Üniversitesi öğrencileri arasında iletişim kurulmasını sağlamaktır. Kısa bir süre sonra başka üniversitelerin öğrencileri için de kullanıma açılması ile Facebook ilgi çekmeye ve yaygınlaşmaya başlamıştır. 2004 yılının sonunda Facebook üye sayısı 1 milyona ulaşmıştır (Seviniş, 2017, s.44). Sonrasında lise ve daha sonrasında okul fark etmeksizin isteyen tüm bireylerin katılımına izin verilmesi ile Facebook'un kullanımı yaygınlaşmıştır. 2007 yılında akıllı telefonlara uygulaması geliştirilen Facebook'a erişim de kolaylaşmıştır ve böylece kullanıcı kitlesi de büyümüştür. Kolay bir ara yüze sahip olması ve kolay kullanılması gibi özelliklerinden dolayı popüler bir uygulamadır (Kara ve Özgen 2012). Facebook okul, meslek, ilişki durumuna, doğum tarihi, ilgi alanları gibi kişisel bilgilerin paylaşılmasına olanak vermektedir. Dürtmeye, sohbet etmeye, fotoğraf, düşünce ya da video paylaşmaya uygun alt yapısının yanında farklı dillerde

kullanımıyla profil hazırlamasına imkan tanınması en önemli özelliklerindendir (Deniz,2012).

Facebook uygulamasında kullanıcıların profillerinin güncellenmesi, diğer kullanıcılar ile arkadaş olup etkileşime girilebilmesi, paylaşılan iletileri, fotoğrafları ve videoları beğenebilmesi, yorumlayabilmeleri, çevrimiçi iletişime girilebilmeleri gibi imkânlarının olması sosyal etkileşim uygulamalarını kullananların gözünde Facebook' u oldukça çekici ve popüler bir hale getirmektedir (Kırcı, 2016, s.29). Facebook, uygulama kullanıcılarına telefon numarası, adres gibi iletişim bilgileri, yaş, cinsiyet gibi kişisel bilgileri, özel ilgi alanları bilgileri, arkadaş listesi, fotoğraf albümler içeren kişiselleştirilmiş bir profil oluşturma imkanı sağlamaktadır. Uygulama kullanıcıları kendi aralarında mesajlaşabilir, birbirleri ile fotoğraf paylaşabilir, fotoğraflara yorum yapabilir, uygulama üzerinden arkadaşlarına yönelik gruplar kurabilir, istediği sosyal veya ilgi alanına uygun gruplara katılabilir, üye olduğu gruplarda sohbet edebilir, çevrimiçi oyun oynayabilmektedir (Sevinış, 2017).

2.8.3.6.Youtube

Youtube, Steve Chen, Chad Hurley ve Jawed Karim tarafından 2005 yılında kurulmuş bir içerik paylaşım, video izleme ve paylaşmayı sağlayan bir video paylaşım platformudur. “YouTube kurulduğunda Kendini Yayınla” sloganı ile piyasaya çıkmıştır. Kullanımı basit, erişimi kolay olan site dünyada pek çok kişi tarafından kullanılmaktadır. İnsanlar teknik bilgi birikimi olmadan amatör şekilde hazırladıkları videoları, klipleri, müzik videolarını, TV program sahnelerini ücretsiz bir şekilde yayımlayabilmektedir. Ücretsiz olması ve teknik bilgi gerektirmeksizin etkin kullanım sağlaması tercih edilmesini sağlamaktadır (Yalçın, 2018, s.8).

Youtube kullanıcıları kendilerine ait Youtube kanalı oluşturabilmekte ve kanallarına video türünde içerikler yükleyebilmekte, video paylaşma amacıyla oluşturulan forumlardaki topluluklara katılabilmektedir. Kullanıcılar istedikleri videoları kopyalayabilmekte ve bu videoları kendi web sitelerinde paylaşabilmektedir. Facebook kullanıcılarına kendi videolarını yükleme olanağı sağladığı gibi yüklenen diğer videoları izleme imkânı da vermektedir. Aynı zamanda kullanıcılar geliştirilen diğer sosyal medya hesaplarında da videolar paylaşılmaktadır. Youtube platformu müzik, film, dizi, eğlence, sağlık, eğitim, kişisel gelişim, kişiye ait özgün video

içerikleri gibi çeşitli paylaşımlara da imkân tanımaktadır. YouTube kullanıcıları uygulamadaki içerikleri, müzik ve videoları beğendi beğenmedi şeklinde değerlendirebilmekte ve videoların altına yorum yapabilmektedir (Biliciler, 2018, s. 18; Yalçın, 2018, s.8).

2.8.3.7. X Platformu

X platformu, 2006 yılında kurulmuş internet tabanlı bir mesajlaşma uygulamasıdır. X platformu uygulaması ABD’de 14 arkadaşın birbirleri ile sohbet ederken Jack Dorsey adlı kişinin yattıkları bu sohbeti diğer arkadaşlarına mesaj yoluyla iletme fikri ile ortaya çıkmıştır (Twitter, 2020). Platform, 140 karakter ile sınırlandırılan ve Tweet olarak adlandırılan bir kısa mesaj servsidir (Tuncer, 2014). Daha sonra karakter sayısı 280’e çıkmıştır. Uygulamanın kullanıcı kitlesi yüksek eğitim seviyesine sahip kişilerden oluşmaktadır. Kullanıcılarının arasında siyaset, spor ve sanat ile ilgilenen ünlü kişiler olması sebebi ile bu alanlarda gündem belirleyen bir platform olmuştur (Yalçın, 2018, s.17).

Elon Mask 2020 yılında uygulamayı satın almıştır ve satın aldığı Twittrter uygulamasının adını 2023 yılının Temmuz ayından itibaren X olarak değiştirilmiştir. X Platformu’nun uygulamaya üye kişileri takip etme, onların da kendilerini takip etmesine izin verme, Tweet ve Re-Tweet atma, hashtag oluşturma, beğenilenleri kaydetme, fotoğraf ve video paylaşma gibi pek çok özelliği bulunmaktadır (Köseoğlu ve Köker, 2014).

X platformu kullanıcılarının paylaşımları Tweet olarak adlandırılmaktadır. Tweetler kullanıcıların duygu, düşünce ve görüşlerini belirttikleri mesajlar olarak tanımlanmaktadır. Bu mesajlar yazı olabileceği gibi video veya fotoğraf da olabilmektedir. Paylaşılan Tweetleri tüm X platformu kullanıcıları görebileceği gibi kullanıcılar ayarlarını sadece kendi takipçilerinin görebilmesini sağlayacak şekilde de ayarlayabilmektedirler. Uygulama takipçi sistemiyle çalışmakta ve kişiler istedikleri kişiler takip edebilmektedir. Bu özelliklerin dışında Periscope uygulaması ile canlı yayın yapmaya, Swarm uygulaması ile konum paylaşmaya olanak sağlamaktadır (Biliciler, 2018, s.17; Seviniş, 2017, s.30-31).

Bir mikroblog uygulaması olan X platformu ile paylaşımlar dünyaya çok hızlı bir şekilde yayılmaktadır. Dünyada en çok tercih edilen sosyal medya platformlarından biri olan X platformu; diplomasi, sokak hareketleri gibi birçok alanda dünyayı etkilemektedir. X platformunun dünyada bu kadar popüler şekilde kullanılmasını haberleşme ve iletişim imkânlarını çok kolay bir şekilde sağlaması etkilemektedir (Mimaroglu, 2019, s.25). Bazı kullanıcılar gerçek hayatta söyleyemediği duygu ve düşünceleri sahte hesaplar kullanarak dile getirmektedir. Zaman zaman bu durum provakasyonlara sebep olabilmektedir. X platformu üzerinden siyasi algı operasyonları da yapılmaktadır. 2011 senesinde Tunus'ta başlayan Arap Baharı olaylarında çok fazla kullanılan platform bu dönemde pek çok kişinin de dikkatini çekmiştir. Bunun yanında Mısır'da yaşanan halk olaylarında insanlar X platformu üzerinden organize olmuş ve ülke yönetime başkaldırmıştır. Yaşanan bu gelişmelerden sonra Arap Baharı bir "Sosyal Medya Devrimi" olarak adlandırılmaktadır (Dağıtmaç ve Özbay, 2017, s.142-145; Yalçın, 2018, s.17).

2.8.3.8. Instagram

Instagram, 2010 yılında Kevin Systrom ve Mile Krieger tarafından kurulmuştur. Instagram kelimesi, İngilizce anlık manasına gelen "instant" ile telgraf manasına gelen "telegram" kelimelerinin birleşmesi ile olunmuştur (Instagram, 2024). Akıllı telefonlar üzerinden kullanılan uygulamayı 2012 yılında Facebook satın almıştır. Instagram, kurulduğunda fotoğraf paylaşım platformu iken geliştirilerek fotoğraf paylaşımının yanında video paylaşmaya da imkân sağlamıştır.

Temelde akıllı telefonlardan kullanılan bir uygulama olmakla birlikte her geçen gün daha geliştirilmektedir. Güncellenen hali ile uygulamaya web sitesi üzerinden de giriş yapmak mümkün hale gelmiştir. Uygulamanın fotoğraf filtreleri ve etiketlerini kullanmak, video, hikâye ve konum paylaşmak, görüntülü konuşmak, yazılı ve sesli mesajlaşmak, canlı yayın yapabilmek gibi imkânları da bulunmaktadır. Web sitesi üzerinden giriş yapıldığında paylaşım yapmaya izin vermeyen uygulamada diğer kullanıcıların paylaşımları görüntülenebilmektedir (Biliciler, 2018, s.18-19). Zamanla geliştirilen Instagram uygulamasına 2013 yılında 15 saniyelik video yükleme özelliği eklenmiştir. Böylece kullanıcılar uygulamaya video da yüklemeye başlamışlardır. Uygulamaya bu özelliğin eklendiği ilk gün kullanıcılar tarafından beş milyon video yüklenmiştir (Seviniş, 2017, s.35). Bu fotoğrafların beğenilebilmesi ve yorum

yazılabilmesi de Instagram'ın diğer özellikleri arasında bulunmaktadır. 2013 yılında uygulamaya kişi "etiketleme" özelliği de getirilmiş böylece kullanıcılar fotoğraflarda sınıflandırma yapabilme imkânı bulmuştur (Türkmenoğlu 2014, s.96).

Uygulamanın ara yüzü çok sade ve kullanımı da bir o kadar kolaydır. Bu yönleri ile açıklık özelliği ön plana çıkan uygulama her yaştan kullanıcıya da rahatça hitap edebilmektedir. Uygulamanın yaygın bir şekilde kullanılmasının diğer sebepleri de fotoğrafların hızlı bir şekilde yüklenebilmesi ve çeşitli filtreler ile ilgi çekici hale getirilebilmesidir. Instagram kullanıcılarının yükledikleri ve filtreler ile üzerinde oynama yapabildikleri fotoğrafları bir sanatçı elinden çıkmış gibi değer görmektedir. Bu durum kullanıcıların memnuniyet seviyesini de arttırmaktadır. Instagram ile çekilen fotoğraflar; X Platformu, Facebook, Foursquare gibi farklı sosyal medya uygulamaları üzerinden de paylaşılabilmektedir. Bu yönüyle uygulama bağlantısallık özelliği göstermektedir (Ünal, 2015).

2.8.4. Eğitim Unsurlarının İletişim Kurmasında Yararlanılan Anlık Mesajlaşma Uygulamaları

1961 yılında MIT şirketi CTSS olarak adlandırdığı ve zaman paylaşımı özelliğine sahip işletim sistemini faaliyete geçirmiştir. Bu sistem kendisi gibi çok kullanıcıli işletim sistemine sahip 30 kullanıcının aynı anda sohbet edebileceği gerçek zamanlı bir iletişim gerçekleşmesini sağlamıştır. 1988'de Finlandiya'da bir üniversitede uygulamaya konan IRC protokolü ile kullanıcılara diğer kullanıcılar ile bireysel veya grup halinde sohbet etme fırsatı verilmiştir. 1990'lı yıllarda uygulama popüler olmaya başlamıştır. 1992 yılında dünyadaki ilk sms mesajı "Merry Christmas" içeriği ile İngiltere'de, Vodafone GSM şebekesi kullanılarak Neil Papworth tarafından iş arkadaşı Richard Jarvis'e gönderilmiştir. Anlık mesajlaşma sistemi ICQ, 1996 yılında hizmete girmiştir. İsrail asıllı Mirabilis firması, bu sistem ile kullanıcılarına birebir veya grup şeklinde sohbet edebilme, dosya ve klasör paylaşımı, birbirlerini arama gibi imkânlar sağlamıştır. Bu sistem anlık mesajlaşma uygulamalarının temelini oluşturmuştur. 1998 yılında ise Yahoo tarafından Messenger piyasaya sürülmüştür. 1999 yılında da Microsoft MSN Messenger kurulmuştur. Yine aynı yıl Çinli Tencent şirketi QQ uygulamasını piyasaya sürmüştür (Hasdemir, 2018).

2000’li yıllar anlık mesajlaşma teknolojileri konusunda bir milad ve en parlak zamanlar sayılmaktadır. 2002 yılında Apple’ın iChat uygulaması, 2003 yılında ise Skype uygulaması ortaya çıkmıştır. Skype uygulaması kullanıcılarına internet ağı üzerinden anlık mesajlaşma ve görüntülü-sesli görüşme imkânı sunmaktadır. 2005 yılında Google uygulamasının mailleşme sistemi olan Gmail, adres defterinde olan kişilerin kolay bar şekilde iletişime geçebilmeleri için Google Talk’u hizmete sunmuştur. Yine 2005 yılında Blackberry şirketi tarafından sadece BlackBerry marka telefonlarda kullanılabilen ve internet ağı üzerinden mesaj gönderme imkânı sağlayan BBM (BlackBerry Messenger) uygulaması hizmete sunulmuştur. 2006 senesinde ilk sosyal medya platformlarından biri olan MySpace, platformu MySpaceIM’i olarak adlandırdığı mesajlaşma istemini hizmete sunmuştur. 2008 yılında ise Facebook uygulaması kullanıcılarına, arkadaş listesinde bulunan kişiler ile mesajlaşma imkânı veren Facebook Chat’i geliştirmiştir. 2011 yılına gelindiğinde ise ayrı bir mesajlaşma uygulaması olan Facebook Messenger piyasaya sürülmüştür. 2009 yılında anlık mesajlaşma amacıyla kurulan WhatsApp uygulaması hizmete başlamıştır. Bu uygulama kullanıcılarına internet ağı üzerinden bağlanarak mesaj, video ve ses gönderme imkânı sağlamıştır. 2010 senesinden sonra ise peş peşe pek çok uygulama sisteme dâhil olarak anlık mesajlaşma hizmeti sunmaya başlamıştır (Hasdemir, 2018, s. 85-86; Seviniş, 2017, s.24-25; Güzel, 2019).

Anlık mesajlaşma uygulamaları ile sağlanan iletişim sistemleri hayatımızda vazgeçilmez bir hal almıştır. Aynı zamanda yeni iletişim sistemleri iletişime yeni bir yön vererek toplumsal ilişkilerin farklılaştırmaktadır. Toplumun günlük yaşamı, rutinleri, davranış biçimleri ile iletişim değişime uğramıştır. Dijital alanda hızla gelişen anlık mesajlaşma araçları sadece kullanıldığı toplumu değil tüm dünyayı hızlı bir şekilde etkilemiş ve küreselleşmeyi de desteklemiş ve küreselleşmenin yaygınlaşmasını sağlamıştır (Tekmen, 2019, s.1).

Tarihsel gelişimi incelendiğinde dünyada teknoloji alanında yaşanan gelişmelerden anlık mesajlaşma uygulamalarının da payına düşeni aldığı ve sistemin her geçen gün yenilendiği görülmektedir. Aynı zamanda sosyal medya aracı olarak da kullanılan anlık mesajlaşma uygulamalarının tercih edilme sebepleri ve kişilerarası iletişimi olumlu şekilde etkileyen yönlerine bakıldığında aşağıdaki hususlar ön plana çıkmaktadır (Seufert ve ark. 2016’dan aktaran Tekmen, 2019, s.54-55):

- İnsanlar sosyal medya ya da ana akım medya vasıtası ile edindikleri bilgileri ve haberdar oldukları durumları ve dünyada olup bitenleri anında başka insanlar ile paylaşabilmek için anlık mesajlaşma uygulamalarını kullanmayı tercih etmektedirler.
- Kişilerarası iletişimin anında kurulmasını sağlanarak dünyada ve ülkede yaşananları çok erken fark edebilme imkânı sunmaktadır.
- Ülkede veya bölgede planlanan etkinliklerden anında haberdar olarak insanlarla hızlı bir şekilde organize olman ve etkinliklere birlikte katılma imkânı sağlamaktadır.
- İnsanların temasta oldukları kişiler ile her türlü konuda hızlı ve kolay bir şekilde iletişime geçme imkânı sağlamaktadır.
- Öğrenciler arasında sağlanan etkileşim sayesinde dersler ve ödevler hakkında bilgi edinilmesine imkânı tanımaktadır.
- Okul ve sınıf grupları aracılığı ile okul ile ilgili bir konuda kolay şekilde bilgi sahibi olma imkânı tanımaktadır.
- Bilgi aktarımı ve paylaşımında bireylerin iletişim halinde bulunmalarını sağlayarak kişilerarası iletişimi olumlu şekilde etkilemektedir.
- Yüz yüze kişilerarası iletişimde kendini yeterince ifade edemeyen kişilerin anlık mesajlaşma servisleri sayesinde eksikliklerinin görünmesine fırsat vermeden yeterli bir iletişim kurmalarına imkân tanımaktadır.

Teknoloji alanında yaşanan gelişmelerle birlikte, kişilerarası iletişimde kullanılan geleneksel araçlara anında irtibat kurmaya imkân sağlayan yeni araçlar eklenmiştir. Bu amaçla anlık mesajlaşma araçları ortaya çıkmıştır. Anlık mesajlaşma bilgisayar, akıllı cep telefonu, tablet gibi araçlardan bağımsız, gerçek zamanlı yazılı şekilde gerçekleşen bir iletişim türüdür. Böylece kullanıcılar gerçek zamanlı ve anında iletişim kurabilmektedir. Günümüzde kullanılmakta olan gelişmiş bazı anlık mesajlaşma uygulamaları dosya transferine, yer paylaşımına, sesli ve görüntülü görüşme yapmaya da olanak sağlamaktadır.

Anlık mesajlaşma uygulamaları metne dayalı ve gerçek zamanlı olduğu için çevrimiçi sohbet teriminin içerisinde değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, kullanıcıların akıllı cihazlarında bulunan kişi listelerindeki kişiler ile sürekli bağlantıda kurabilme imkânı sağlamaktadır. Böylece uygulamalar normal yazılı sohbetten ve sohbet odalarından farklılaşmaktadır (Karel, 2023). Bu uygulamalar ile hızlı ve anlık iletişim sağlanabilmektedir. Anlık mesajlaşmalarda hızlı soru sorma ve cevap alma, kaynağın mesajı istediği şekilde düzenleyebilmesi, tekrar okuma imkânı ile birçok kez gözden geçirebilmesi ve dolayısıyla oluşabilecek kusurları en aza indirmektedir. Aynı anda birden fazla kişi ile farklı konularda iletişim kurabilmeye olanak sağlamaktadır. Bu özelliğe ile iş arkadaşları ile de sürekli iletişim içinde olmayı, anlık toplantı ve konferans düzenlemeyi kolaylaştırmaktadır. Ayrıca yazılı iletileri kopyalama, kaydedebilme ve geriye dönük izleyebilme, dosya paylaşımı ile bilgileri hızlı paylaşabilme gibi kolaylıklar sağlamaktadır. Kullanıcıların iletişim giderlerinde tasarruf sağlaması anlık mesajlaşma uygulamalarının tercih edilmesini sağlamaktadır (Çiftçınar, 2011; Karel, 2023). Günümüzde dünyada ve ülkemizde yaygın olarak kullanılan anlık mesajlaşma uygulamaları Facebook Messenger, Telegram, Line, Viber, Skype, WhatsApp 'tır.

2.8.4.1. Facebook Messenger

Bir arkadaşlık uygulaması olan Facebook, 2008 yılında uygulamaya anlık mesajlaşma özelliğini ekleyerek kullanıcılarına, arkadaş oldukları kişi ve gruplara anlık mesaj gönderme olanağı sağlamış ve uygulamanın bu haline Facebook Chat adını vermiştir. 2011 yılında uygulamaya Skype video arama özelliğini eklenmiş, bu yenilik sonrası uygulama Facebook Calling olarak isimlendirmiştir. Yine 2011 yılında kullanıcıların Facebook hesaplarıyla giriş yapabilecekleri ayrı bir uygulama geliştirilmiştir. Böylece Facebook, bağımsız bir mobil anlık mesajlaşma uygulaması olarak Android ve iOS cihazlarda çalıştırılabilmektedir. Fakat bu uygulamayı kullanabilmek için kullanıcıların kendilerine tanımlı bir Facebook hesaplarının bulunması gerekmektedir. Bu zorunluluğu ortadan kaldırmak için 2013 yılında Facebook Messenger uygulamasının Facebook hesabı olmadan giriş yapılabilecek sürümü geliştirilmiştir. Yine aynı yılda Facebook Messenger uygulamasına sesli ve görüntülü görüşme özelliği eklenmiştir. Facebook Messenger uygulamasının dünyada 1,3 milyardan fazla aktif kullanıcısı bulunmaktadır. Facebook Messenger, dünyada en

fazla kullanıcıya sahip mesajlaşma uygulamasıdır (Seviniş, 2017, s.29-30; Hasdemir, 2018, s. 88-89; Yiğittürk, 2020, s.25).

2.8.4.2. Telegram

Telegram, 2013 yılında kullanılmaya başlanmış bir anlık mesajlaşma uygulamasıdır. Program kendini “hız ve güvenlik odaklı bir mesajlaşma uygulaması” şeklinde tanımlamaktadır. Uygulama, Rus asıllı olan programcılar Paul ve Nikolai Durov kardeşler tarafından geliştirilmiştir. Programın geliştirilme amacı WhatsApp uygulaması ile rekabet etmektir. Telegram’ı anlık mesajlaşma aracı olarak kullanmak isteyen kullanıcıların sisteme kaydolmak için uygulamayı akıllı telefonlarına indirmeleri ve telefon numaralarını sisteme kaydetmeleri gerekmektedir. Telegram basit, ücretsiz, reklamsız ve bulut tabanlı bir uygulamadır. Telegrama akıllı telefonlar ve web tabanı sayesinde bilgisayarlardan erişim sağlanabilmektedir. Kullanıcılar aynı anda farklı cihazlardan oturum açabilmektedir. Uygulama ile gönderilen anlık mesajlar uçtan uca şifrelidir ve uygulamanın 2 GB’a kadar görsel mesaj iletme kapasitesi bulunmaktadır. Açık kaynak kod sistemi ile yazılan Telegram, bu yönü ile geliştirilmeye açık bir sistemdir. Telegram aynı anda 200.000 kişinin grup sohbetine katılmasına imkân sunar (Avcı, 2023, s.100-105; Mimaroglu, 2019, s.44). Uygulamayı kullanabilmek için bilgisayar, Android, iOS, Windows Phone ve Ubuntu Touch gibi dijital platformlar yüklemek gerekmektedir. Uygulama, kullanıcılarına metin, ses, görsel ve dosya gönderimi gibi imkânlar yanında sesli görüşmeye de olanak sağlamaktadır (Hasdemir, 2018, s.90).

2.8.4.3. Line

Line, 2011 yılında piyasaya sürülmüş bir anlık mesajlaşma uygulamasıdır. Japonya’da meydana gelen bir depremden sonra telefon şebekesinin çökmesi sonucu insanlar birbirleriyle sağlıklı bir iletişim sağlayamamıştır. Bunun üzerine insanların internet üzerinden haberleşebilmesine olanak sağlayan, çökme ve kopmalara karşı dayanıklı olacağı öngörülen Line uygulaması geliştirilmiştir. Uygulama temelde kullanıcılarına anlık mesajlaşma imkânı sağlamakla birlikte uygulamaya sosyal medya ve oyun platformu da eklenmiştir (Hasdemir, 2018, s.90).

2.8.4.4. Viber

Viber, 2010 yılında piyasaya sürülmüş bir anlık mesajlaşma uygulamasıdır. Kullanıcılar, uygulamaya telefon numaraları ile kayıt olabilmektedirler. Uygulama, kayıtlı kullanıcılara birbirleriyle yazılı, sesli ve görüntülü şekillerde mesajlaşabilmenin yanında birbirlerine ses, müzik ve video gönderebilme imkânları da sunmaktadır. Viber, geliştirdiği Viber Out hizmetiyle kullanıcılara akıllı telefonlarına ve sabit hatlara çağrı yapma imkânı sağlamaktadır. Bu hizmetten faydalanabilmek için ise kullanıcıların tarife satın almaları gerekmektedir (Hasdemir, 2018, s.90).

Uygulama üzerinden yapılan aramalar ve sohbetler uçtan uca şifreleme yöntemi ile korunmaktadır. Bu durum kişiler arası iletişim kurulurken görüşmelerin güvenliği bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktadır. Uygulama üzerinden maksimum 256 kişinin eklenebildiği grup sohbetleri yapılabilmektedir. Viber uygulamasını kullanabilmek için Android, iPhone, iPad, Windows PC, Mac, Linux sistemlerinin var olması gerekmektedir (Mimaroglu, 2019, s.45).

2.8.4.5. Skype

Skype, 2003 yılında piyasaya sürülen bir anlık mesajlaşma uygulamasıdır. Uygulamanın kurucuları Niklas Zennström ve Janus Frii'tir. Uygulama kullanıcılara dijital araçlar arasında yazı, ses ve görüntü paylaşma imkânı vermektedir. Bu hizmetlerinin çoğu ücretsiz olmakla birlikte uygulamaya eklenen Skype - Telefon özelliği ile akıllı telefonlara ve sabit numaralara çağrı göndermek istendiğinde kullanıcıları düşük ücretli bir tarifeye tabii tutmaktadır. Skype'ın video konferans görüşme özelliği de bulunmaktadır. Türkçe dil desteği bulunan uygulama günlük sohbetlerin yanında şirketlerde online toplantılarda da kullanılmaktadır (Hasdemir, 2018, s. 89). Uygulamayı kullanan kullanıcılar birbirleriyle bire bir iletişim kurabilecekleri gibi grup halinde de sohbet edebilmektedirler. Ayrıca uygulama akıllı telefonların yanında web sitesi üzerinden de kullanılabilmektedir (Biliciler, 2018, s. 21). Skype uygulamasını kullanmak için Skype hesabı açmak ve bir kullanıcı adına sahip olmak gerekmektedir. Kendilerine ait hesapları ile farklı dijital araçlar ile hesaplarına giriş yaparak uygulamayı kullanabilmektedir (Courtney, 2012'den aktaran Sevinış, 2017, s.38). Skype uygulamasını akıllı cihaz kullanıcıları telefon, bilgisayar ya da tabletlerine indirerek kolay ve maliyetsiz şekilde birbirleri ile iletişim

kurmaktadır. Grup iletişimine imkân sağlayan uygulama aynı anda birden fazla kişiye grup halinde ulaşarak pratik şekilde iletişim kurulmasını sağlamaktadır.

2.8.4.6. WhatsApp

WhatsApp platformu 2010 yılında Jan Koum ve Brian Acton tarafından kurulmuştur. Uygulamaya isim verilirken bir kelime oyunu olan What's Up (ne haber) kelimesinden ilham alınmıştır. Platform 2014 yılında ise Facebook bünyesine katılmıştır. Facebook'un 19 milyar dolara satın aldığı WhatsApp Messenger uygulamasını akıllı telefonlar için geliştirilmiş ve anlık mesajlaşma ve arama uygulaması haline getirmiştir (Biliciler, 2018, s.20) WhatsApp, Messenger, Android ve tüm diğer akıllı telefonlarda kullanılabilen bir akıllı telefon mesajlaşma uygulamasıdır. WhatsApp mesajlaşabilmek için 3G veya WiFi bağlantısını kullanmaktadır (Yazıcı, 2015). Google Store ve Apple Store indirme verileri incelendiğinde kullanıcıların telefonlarına en çok indirdiği uygulamanın WhatsApp olduğu görülmüştür (Öztürk, 2023, s.201-202).

Uygulama var olan internet paketi ile çalıştığı için ayrıca bir ücreti de yoktur. Akıllı telefona indirilen uygulamaya kişinin kullandığı GSM operatörü tanımlanarak kurulum yapılmaktadır. Uygulama kullanıcılarına bire bir veya grup kurarak grup üyeleri arasında yazılı, sesli ve görüntülü sohbet etme imkânı vermektedir. Kullanıcılar karşılıklı olarak birbirlerine veya kurdukları gruplara metin, ses kaydı, resim, video gönderebilmekte ve alabilmektedir. Mesajlaşmalar video, resim sen kaydı gibi gönderileri sadece karşı taraf isterse indirebilir şeklinde de ayarlanabilmektedir. Bu ayar sayesinde telefonların hafızaları da rahatlamaktadır. Yaygın olarak akıllı telefonlar üzerinden kullanılan uygulama sonradan geliştirilen WhatsApp Web uygulaması sayesinde bilgisayar, tablet gibi cihazlara tanımlanarak bu cihazlar üzerinden de kullanılabilmektedir. Uygulamaya son sürümünde görüntülü arama ve 24 saatlik hikâye paylaşma özellikleri de eklenmiştir (Seviniş, 2017, s.39; Güzel, 2019). WhatsApp kişiler arası bir iletişim aracı olmakla birlikte kamu kurum ve kuruluşlarında da kullanılmaktadır. Özellikle grup iletişimi sağlamada tercih edilmektedir (Öztürk, 2023, s.201). Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullar ve öğretmenler de veliler ile iletişim sağlama noktasında sağladığı kolaylık sebebi ile WhatsApp uygulamasını tercih etmektedirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖĞRETMEN VELİ İLETİŞİMİNDE ANLIK MESAJLAŞMA ARACI OLARAK WHATSAPP KULLANIMI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

İletişimin olumlu yönde gerçekleşmesi verimliliği arttırmakta, ait olmayı sağlamakta ve bireyleri birbirine yakınlaştırmaktadır. Eğitim faaliyetlerinde de iletişimin etkili bir şekilde kurulması hem eğitim kurumlarının hem de öğrencilerin başarılarını arttırmaktadır. Eğitim kapsamında iletişim sadece öğrenci ile öğretmen ve okul idaresi arasında kurulmamaktadır. Eğitiminin unsurları sadece öğrenci ve öğretmenden oluşmamaktadır. Öğrencilerin eğitimlerine ilk başladıkları kurum olan aile de eğitim unsurları arasında bulunmaktadır. Öğrenciler zamanlarının bir kısmını okulda öğretmen ve okul idaresi ile geçirirken okul dışı zamanlarının büyük kısmını aileleri ile geçirmektedir. Dolayısı ile aile, öğretmen ve okul idaresinin birlikte hareket etmesi çok büyük önem taşımaktadır. Bu önem ise öğretmen ile veli iletişimi güçlü olmasını eğitimin kalitesi açısından zorunlu bir hale getirmektedir.

Öğretmen ve veliler arasında geleneksel iletişim araçları aracılığı ile başlayan iletişim modern iletişim araçlarının geliştirilmesi ile çeşitlenmiştir. Bu araçlardan bir tanesi de akıllı telefonlarda kullanılan anlık mesajlaşma uygulamalarıdır. Bunların en fazla kullanılanı ise WhatsApp'dır. Uygulama kolay, hızlı, ekonomiktir. Zaman ve mekân sınırlaması olmadan yazılı, sesli, görsel mesajlar göndermeye ve almaya uygun yapısı ile öğretmenler ve veliler tarafında yaygın olarak tercih edilmektedir. Bu çalışmada öğretmen ve veliler arasında iletişim amacıyla kullanılan ve bir anlık mesajlaşma aracı olan WhatsApp uygulamasının avantaj ve dezavantajlarını tespit etmek amacı ile öğretmen ve velilerin kullanım deneyimleri ile ilgili inceleme yapılmıştır.

3.1. Öğretmen Veli İletişiminde Anlık Mesajlaşma Aracı Olarak WhatsApp Kullanımı İncelemesi

Eğitim, okul ve ailenin iletişim halinde olması gereken bir süreçtir. Okul ve aile arasındaki iletişimi sağlamakta öğretmenlere önemli görev ve sorumluluk düşmekte, okul ve aile arasında iletilmek istenen bilgi, duyuru vb. konularda öğretmenler aracılık yapmaktadır. Son yıllarda gelişen iletişim teknolojisi ile akıllı telefonlar ve anlık mesajlaşma uygulamaları iletişimin pratik ve maliyetsiz bir şekilde

gerçekleşmesini sağlamaktadır. Öğretmenlerin büyük bir kısmı veliler ile iletişimde WhatsApp uygulamasını kullanmayı tercih etmektedir (Yiğittürk, 2020).

WhatsApp, akıllı telefonlarda numarası kayıtlı olan kişilere anlık mesaj gönderme olanağı sağlayan bir uygulamadır. Mesaj almak veya iletmek için akıllı telefonlara WhatsApp uygulamasının indirilip kurulması yeterlidir. Öğretmenler WhatsApp uygulamasının sunduğu grup kurma özelliği sayesinde velilerinin tamamını üye olarak ekleyebilecekleri veli grupları oluşturmaktadır. Günümüzde büyük bir kısmı akıllı telefon sahibi olan veliler WhatsApp uygulamasını da sıklıkla anlık mesajlaşma aracı iletişim aracı olarak kullanmaktadırlar. Öğretmenler de kurdukları WhatsApp veli gruplarına istedikleri velileri ekleyebilmektedirler. Böylece velilere aktarılmak istenen bilgi, belge, duyuru vb. gruplardan paylaşılacak yoluyla velilere toplu ve pratik şekilde iletebilmektedir. WhatsApp uygulaması gönderilen iletilerin hangi saatte hangi kullanıcılara ulaştığını ve iletilen mesajların kullanıcılar tarafından okunup okunmadığını göstermektedir. Bu yolla öğretmenler iletilerin velilere ulaşım ulaşmadığını rahatlıkla kontrol edebilmektedirler. WhatsApp veli gruplarına katılmak istemeyen velilere özelden bireysel olarak veya toplu bir şekilde de anlık mesaj gönderilebilmektedir. Bazı durumlarda da öğretmenler bir veya birkaç öğrenci ve veliyi ilgilendiren durumlar olduğunda o kişilere WhatsApp grubuna üye olsun veya olmasın özelden mesaj gönderebilmektedir (Yiğittürk, 2020; Güzel, 2019; Tuncer, 2021).

WhatsApp uygulaması ile kısa mesaj, ses kaydı, fotoğraf, video, animasyon ve belge gibi farklı türde dosya ve içerikler gönderilebilmektedir. Öğretmenler bu seçenekleri kullanarak veliler ile iletişim süreçlerini yönetebilmektedir. Özellikle anasınıfı ve ilkokul derslerinde gerçekleştirilen faaliyetler ve öğrencilerin psikolojik ve sosyal durumları hakkında aileleri bilgilendirmek amacıyla WhatsApp araç olarak kullanılmaktadır. Tuncer (2021)'e göre WhatsApp veli gruplarında paylaşılan fotoğraf ve videolar sayesinde veliler bir nevi sınıfa misafir edilmektedir. Bu durum velilerin çocuklarının sınıfı ile dolayısı ile diğer öğrenciler, öğretmenler ve okul ile yakınlaşmalarını sağlamaktadır. Böylece karşılıklı güvene dayalı sağlıklı bir bağ kurulabilmektedir.

Veliler ile öğretmenler arasında kolay ve pratik bir şekilde iletişim kurma olanağı sağlayan WhatsApp uygulaması öğretmenler ile iletişime geçmek isteyen veliler tarafından tercih etmektedirler (Tuncer, 2021). Uygulama aynı zamanda kullanıcılara yer ve zamandan bağımsız bir şekilde iletişim kurma olanağı da sağladığı için zaman problemi yaşayan veli ve öğretmenlerin iletişim halinde olmalarına imkân sağlamaktadır. WhatsApp uygulamasının internet sayesinde kullanıcılarına sunduğu ücretsiz ve sınırsız mesajlaşma, fotoğraf-video ve ses kaydı gönderebilme, okundu-görüldü bilgisini görebilme gibi imkânlar sayesinde WhatsApp tüm dünyada en çok kullanılan mesajlaşma uygulamalarından biridir. We are social 2024 Global raporuna göre WhatsApp uygulaması %16.1 ile dünyada tercih edilen sosyal medya platformları sıralamasında 2. Sırada yer almaktadır. Bu rapora göre sosyal medya platformları sıralamasında birinci sırada ise %16.5 ile Instagram bulunmaktadır (Wearesocial, 2025). Bu tür özelliklerinden dolayı kullanıcı memnuniyeti sağlayan uygulama, veliler arasında da popüler hale gelmiştir. Okul ve aile arasındaki iş birliğini ileri seviyeye taşımak için mobil teknolojilerle iletişimin gerekliliği konusunda ebeveynler arasında görüş birliği olduğu saptanmıştır (Balcı ve Şahin, 2018; Tuncer, 2021).

Bu çalışmada anlık mesajlaşma aracı olan WhatsApp uygulamasının öğretmen ve veliler arasında iletişimin sağlanması açısından kullanım deneyimi, uygulamayla ilgili algılama ve nasıl değerlendirildiği konu edilmektedir. Bu amaçla WhatsApp uygulamasının kullanımına ilişkin literatür taraması sırasında araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış 11 soru oluşturulmuştur. Sorular yüz yüze görüşme yöntemine uygun olarak hazırlanarak ortaokul seviyesinde çalışan 30 öğretmen ve ortaokulda öğrencisi bulunan 30 veliye uygulanmıştır. Yüz yüze yapılan görüşmelere katılımcılar kartopu tekniği ile belirlenmiştir. Görüşmeler katılımcıların izni alınarak kayıt edilmiştir. Toplam 60 katılımcıdan elde edilen veriler önceden belirlenen alt temalara uygun şekilde kodlanmış ve tablolaştırılmıştır. Elde edilen bulgular içerik analizi tekniği ile incelenmiş ve bulgulara ulaşılmıştır.

3.1.1. Konu, Amaç ve Sınırlılıklar

Bu araştırmanın konusu; iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmeler sonucunda günümüzde yaygın olarak kullanılan anlık mesajlaşma aracı olan WhatsApp uygulamasının eğitim unsurları arasında iletişim aracı olarak nasıl kullanıldığıdır. Bu

kapsamda eğitim unsurlarından öğretmen ve velilerin WhatsApp uygulamasını kullanırken yaşadıkları deneyimlerin nasıl olduğuna ilişkin sorulara yanıt aranmıştır.

Bu çalışma ortaokul öğrencilerinin velileri ve öğretmenleri arasında gerçekleşen iletişimde WhatsApp gruplarının kullanma deneyimlerini, bu kullanım deneyimi ile eğitim, cinsiyet ve yaş demografik verilerinin ilişkisini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Veli ve öğretmenlerin kullanım deneyimleri ile ilgili olarak WhatsApp grubu kurma isteği yani iletişimi başlatan kaynağın kim olduğu, uygulama kullanımında karşılaşılan zorluklar, gruba katılma ve grupta bulunma nedeni, katılım durumu, paylaşım kaynağı, paylaşım türü başlıklarında veri toplanmıştır. Araştırmayla ortaokul kademesinde öğretmen-veli iletişimde WhatsApp uygulamasının üstünlük ve sınırlılıklarının tespit edilmesi ve ihtiyaçların belirlenmesi, bunu yaparken de öğretmen ve veli açısından iletişim aracı ve ortamı olarak uygulamaya bakış açılarının karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi amaçlamaktadır. WhatsApp uygulamasının iletişime yansması çerçevesinde değerlendirilmesi çalışmanın bir diğer amacıdır. Bu amaç çerçevesinde iletişim aracı olarak erişim ve katılıma katkısı, öğrencilerin iletişimine yansması, sorun yönetimi ile birlikte avantaj ve dezavantaj açısından bulgulara ulaşılmıştır.

Alan yazını incelendiğinde, ortaokul kademesinde, öğretmen veli iletişimde WhatsApp kullanımının değerlendirildiği bir çalışma bulunmadığı, incelemelerin okul öncesi ve ilkökul kademesiyle sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Okul öncesi ve ilkökul düzeyinde yapılan araştırmalarda da sadece veli veya sadece öğretmen boyutunda incelendiği tespit edilmiştir. Bu araştırmada, öğretmen ve velilerin WhatsApp kullanımının çift yönlü olarak incelenmesi alana katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın sınırlılıklarından biri sadece ortaokulda çalışan öğretmenlere ve ortaokul eğitimine devam eden öğrencilerin velilerine yönelik olmasıdır. Araştırma sadece devlet okulları ile sınırlı kalmış özel okulda ortaokul kademesinde çalışan öğretmen ve bu kademedeki öğrencisi bulunan velileri ile görüşme yapılmamıştır. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise yöntem olarak sadece yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmasıdır.

Çalışmanın bir diğer sınırlılığı İstanbul ili genelinde ya da belli bir ilçe özelinde değil de Sancaktepe, Ümraniye, Çekmeköy ilçelerinde veli ve öğretmenlerle görüşme yapılmasıdır. Çalışmada katılımcılar kartopu tekniği ile belirlendiği için belli bir ilçeyi ya da il genelini kapsayacak katılımcı örnekleme ulaşamamıştır. Çalışmanın çıkış noktası olarak Sancaktepe ilçesi belirlenmiş olsa da kartopu tekniği uygulanmış olduğu için diğer ilçeler çalışma başlangıcında öngörülememiştir. Bu nedenle çalışma kapsamında elde edilen veri genellenebilir değildir. Ancak konu ile ilgili ilk bulgular ile konuya dair temel oluşturabilmesi adına önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın katılımcısı öğretmenlere ve velilere görüşme sırasında Tablo 1 ve 2'deki soruları sorulmuştur. Alınan yanıtlar kategorilere ayrılarak değerlendirilmiştir. Öğretmen ve velilere yöneltilen sorular ile WhatsApp uygulamasının öğretmen ve veliler arasında iletişimi hangi yönde etkilediği, avantaj ve dezavantajlarının neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda WhatsApp uygulamasının öğretmen ile veli iletişimi noktasında nasıl bir etkiye sahip olduğu yönünde verilere ulaşmak amaçlanmıştır.

Araştırmada öğretmenlere ve velilere yöneltilen sorular tablo şeklinde aşağıda verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcı Öğretmenlere Sorulan Görüşme Soruları

<i>Katılımcı Öğretmenlere Sorulan Görüşme Soruları</i>	
1	WhatsApp grubunu kurma isteği kimden geldi?
2	WhatsApp grubu kurulmadan önce veliler ile nasıl iletişim kuruyordunuz?
3	WhatsApp grubunun kurulma sebebi/sebepleri nelerdir?
4	WhatsApp grubuna sınıftaki tüm öğrencilerin ebeveynleri katıldı mı?
5	WhatsApp grubunda kimler paylaşım yapabiliyor?
6	WhatsApp grubunda ne tür paylaşımlar yapılıyor?
7	WhatsApp grubu kurulmadan öncesine göre velilerle iletişiminiz kolaylaştı mı? Hangi yönlerden kolaylaştı?
8	WhatsApp gruplarının öğrenciler üzerindeki etkisi hakkında neler düşünüyorsunuz?
9	WhatsApp gruplarını kullanırken grupta herhangi bir problem yaşadınız mı?
10	WhatsApp grubunu kullanmanın avantajları nelerdir?
11	WhatsApp grubunu kullanmanın dezavantajları nelerdir?

Tablo 3. Katılımcı Velilere Sorulan Görüşme Soruları

<i>Katılımcı Velilere Sorulan Görüşme Soruları</i>	
1	WhatsApp grubunu kurma isteği kimden geldi?
2	WhatsApp grubu kurulmadan önce öğretmenle ile nasıl iletişim kuruyordunuz?
3	WhatsApp grubunun kurulma sebebi/sebepleri nelerdir?
4	WhatsApp grubuna sınıftaki tüm öğrencilerin ebeveynleri katıldı mı?
5	WhatsApp grubunda kimler paylaşım yapabiliyor?
6	WhatsApp grubunda ne tür paylaşımlar yapılıyor?
7	WhatsApp grubu kurulmadan öncesine göre öğretmenle iletişiminiz kolaylaştı mı? Hangi yönlerden kolaylaştı?
8	WhatsApp gruplarının öğrenciler üzerindeki etkisi hakkında neler düşünüyorsunuz?
9	WhatsApp gruplarını kullanırken grupta herhangi bir problem yaşadınız mı?
10	WhatsApp grubunu kullanmanın avantajları nelerdir?
11	WhatsApp grubunu kullanmanın dezavantajları nelerdir?

3.1.2. Metodoloji

Bu çalışmada Katz, Blumler ve Gurevitch tarafından ortaya konulan kullanımlar ve doyumlar kuramından yararlanılmıştır. Kullanımlar ve doyumlar araştırmaları iki temel noktadan hareket etmektedir. İlk temel noktası, medya izleyicileri değişkenlik gösteren aktif izleyicilerdir. İkinci hareket noktası ise, izleyicinin motivasyon ve davranışlarının nedenlerini açıklamaktır. Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımında bireylerin kitle iletişim araçları ile ilişkileri gereksinimler aracılığıyla gerçekleşirken, gereksinim kavramının arkasında insan davranışlarını biçimlendiren biyolojik ve psikolojik etmenler yer almaktadır. Yani bireyler hangi gereksinimlerini (bilgilenme, eğlenme, haber alma vb.) gidermek istiyorlarsa medyadan o gereksinimleri doğrultusunda yararlanmakta ve sonuç olarak doyum ihtiyacı karşılanmaktadır (Yeniçıkıtı, 2016). Bu çalışmada kullanımlar ve doyumlar kuramının çıkış noktası olan iletişim ihtiyaçlarını belirlemek için öğretmen ve velilerin WhatsApp uygulamasını kullanmasına sebep olan unsurlar incelenmiştir. Öğretmen

ve velilere yöneltilen sorular ile iletişim ihtiyaçlarının neler olduğu ve doyum noktasında WhatsApp uygulamasının işlevselliği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan görüşme tekniğinin bir alt kategorisindeki yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte, katılımcılara sorulmak istenen sorular önceden hazırlanır. Soruların önceden hazırlanmış olmasına rağmen görüşmenin seyrine göre katılımcıya, hazırlanan sorulardan farklı ya da hazırlanmış sorulara açılım sağlayacağı düşünülen yan veya alt sorular da yöneltiler. Böylece katılımcının cevaplarını ayrıntılandırılması ve açması sağlanmaktadır. Görüşme esnasında katılımcı bir soruyu cevaplarken sorulacak başka bir sorunun da cevabını verirse cevabı alınmış soru tekrar sorulmayabilmektedir. Teknik standart sorular hazırlanmış olmasının yanında görüşme esnasında esneklik sağlanabilmesi özellikleri nedeniyle eğitim alanında yapılan araştırmalarda kullanılmaya uygun görülmektedir (Türnüklü, 2000, s. 547; Erol, 202, s.76).

Kullanılan yöntem, öğretmen ve veliler arasındaki iletişimde tarafların doğal ortamlarında gerçekçi, derinlemesine ve bütüncül bir bakış açısıyla izlenmesine olanak sağlayacağı düşünüldüğünden ve katılımcıların deneyimlerinin nasıl gerçekleştiğini öğrenmek, deneyimlerine atfettikleri anlamları keşfetmek için tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011; Polat, 2022). Çalışma yapılırken öğretmen ve veliler ile onların rahat edebileceği ve sorulara rahatça cevap verebilecekleri alanlarda görüşülmeye dikkat edilmiştir. Sorular yanıtlanırken katılımcılardan izin alınarak görüşmeler kayıt altına alınmıştır.

Bu çalışmada katılımcılar belirlenirken nitel araştırmalarda kullanılan örnekleme yöntemlerinde kartopu örnekleme türü kullanılmıştır. Kartopu örnekleme yönteminde amaç bireyden bireye ulaşmaktır. Bu örnekleme kullanmak isteyen bir araştırmacı öncelikle konuyu iyi bildiğini düşündüğü bir kişi ile iletişime geçer. Araştırmacı iletişime geçtiği ilk katılımcıdan bu konuyu başka kimlerin iyi bilebileceği bilgisini ulaşır ve o kişi ile iletişime geçer. Araştırmacı, araştırması için yeterli sayıya ulaşana kadar bu soruyu sormaya devam eder ve örneklem kartopu gibi gittikçe çoğalarak büyür (Baltacı, 2018).

Çalışmada, konu ile ilgili verilere ulaşılacak yani alanda bilgi sahibi olan, devlet okullarının ortaokul kademesinde öğretmenlik yapan, sınıf rehberliği bulunan

ve velileri ile iletişime geçebilmek için WhatsApp uygulaması kullanan bir öğretmen belirlenmiştir. Görüşme yapılacak ilk öğretmen belirlenirken İstanbul ilinde görev yaptığım ilçe olan Sancaktepe’de bu şartları taşıyan devlete bağlı bir ortaokulda daha önce birlikte gören yaptığım bir öğretmen meslektaşım ile iletişime geçilmiş ve görüşme yapmayı kabul ettiğinde süreç başlatılmıştır. Belirlenen ilk öğretmen ile yapılan görüşme bitince kendisinden konu ile ilgili görüşme yapılabilecek başka bir öğretmen ismi istenmiş ve bir sonraki görüşme de tavsiye edilen öğretmen ile yapılmıştır. Çalışma için belirlenen 30 öğretmen sayısı tamamlanıncaya kadar teknik bu şekilde uygulanmaya devam etmiştir. Öğretmenler kartopu tekniğine uygun olarak birbirlerini tavsiye ederek sürece katılmışlar böylece İstanbul ili içerisinde farklı ilçelerde devlet okullarının ortaokul kademesinde görev yapan öğretmenlerle görüşme sağlanmıştır. Veliler için de teknik bu şekilde uygulanmıştır. İstanbul ilinde görev yaptığım ilçe olan Sancaktepe’de çalıştığım devlet okulunda ortaokulda öğrencisi bulunan ve WhatsApp grubunda üye olan tanıdığım bir veli ile iletişime geçilmiş ve görüşme yapmayı kabul ettiğinde süreç başlatılmıştır. Ulaşılan ilk veliden alınan bilgiye göre bir diğeri ile görüşme sağlanmıştır. 30 veli ile görüşüldükten sonra veliler ile görüşmeler tamamlanmıştır.

Bu araştırmada WhatsApp grubu üyesi kartopu metodu ile belirlenen 30 öğretmen ve 30 veliye yarı yapılandırılmış 11 adet soru yöneltilmiştir. Elde edilen veri deşifre edilmiş ve içerik analiz yöntemi ile incelenmiştir. Elde edilen veri demografik veri, kullanım deneyimi ve iletişime etkisinin değerlendirildiği üç ana tema altında kodlanmıştır. Elde edilen verilere göre bu temalar ve kodlar çıkarılarak tablolastırılmıştır. Alt temalara uygun olarak yorumlama yapılarak analiz edilmiştir. WhatsApp gruplarının öğretmenler tarafından kurulma amaçları, velilerin öğretmenlerin kurdukları WhatsApp gruplarına katılma amaçları, WhatsApp gruplarının öğretmen ve veliler açısından kullanım avantajları ve dezavantajları, öğretmen ve velilerin WhatsApp gruplarından eldeki faydaları dışında ne gibi beklentileri olduğu tespit edilmiştir. Aynı sorulara öğretmen ve veli katılımcılar tarafından verilen yanıtlar karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Araştırma bulguları ile ilişkili olarak literatürde öğretmen ve velilerin WhatsApp grubu kullanma deneyimlerine yönelik çeşitli araştırmaların olduğu ve bu

araştırmalarda da olumlu özelliklere vurgu yapılan benzer bulgulara ulaşıldığı görülmektedir. Gutierrez-Aguilar ve diğ rleri (2021) tarafından yapılan araştırmada, Covid-19 nedeniyle uygulanan olağanüstü h l sırasında,  zel Temel Eğitim Mesafeli Programı kapsamında, özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerle aileleri arasında WhatsApp'ın bir aracı olarak kullanılması etkileri incelenmiştir. Araştırmada WhatsApp'ın ebeveyn- ğretmen iletişiminde önemli bir araç olduğu, öğretmenlerin öğrenciler hakkında bilgilendirme, velilere ulaşma,  devlendirme ve takip konularında önemli katkılar sağladığı belirtilmiştir.

Öğretmenlere odaklanarak uygulamayı ele alan Günaydın (2017) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerin sosyal medya kullanımı endişe ve farkındalıkları incelenmiş, araştırma sonucunda sosyal medyanın kullanışlı ve gerekli bir araç olduğu, eğitimde fırsat eşitliğini artırdığı,  ğretmen- ğrenci ve  ğretmen-veli iletişimini desteklediği ifade edilmiştir. Benzer şekilde Koçoğlu ve Kasa Ayten (2022) tarafından yapılan araştırmada WhatsApp grubu olmasının iletişimi kolaylaştırdığı ve öğretmenler tarafından velilerle iletişimde en sık kullanılan uygulama olduğu belirtilmiştir. Ayrıca WhatsApp grubu ile  devlendirme, bilgilendirme, etkinlikler uygulama gibi çalışmaların yapıldığı ifade edilmiştir. Tuncer (2021) tarafından yapılan araştırmada aileler ve öğretmenler arasındaki iletişimde WhatsApp grupları aracılığıyla iletişim deneyimlerini ve bu kullanımın amaçları incelenmiş, bu uygulama ile yapılan iletişimin bilgi paylaşımını artırdığı ve hızlı iletişim sağladığı belirtilmiştir. Ayrıca  ğretmenler bu grup sayesinde etkinlik paylaşabilme, problem çözme, fikir alışverişinde bulunma, toplu bilgilendirme yapma, çocukların okul ihtiyaçlarını iletme, sınıf ortamı ile ilgili resim/video gibi paylaşımlar yapma şeklinde olumlu yönlerinin olduğu belirtilmiştir. Uludağ'lı (2017) tarafından yapılan araştırmada  ğretmen-ebeveyn iletişim gruplarında annelerin daha yoğun katılım gösterdiğini, bunun toplumsal cinsiyet rollerinden ve ebeveynlerin çocukların eğitimindeki farklı rollerinden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Anneler, çocuklarının eğitim süreçlerinde daha aktif rol alırken, babaların katılımı sınırlı kalmaktadır. Bu durum, babaların eğitime olan katkısının önemi vurgulanmasına rağmen yeterince teşvik edilmediğini göstermektedir. Alan yazına göre, babaların çocukların gelişiminde olumlu etkiler yaratma potansiyelleri bulunmaktadır; ancak bu etkilerin ortaya çıkabilmesi için farkındalık yaratacak bilgilendirme ve cesaretlendirme çalışmalarına

ihtiyaç duyulmaktadır. Babaların aktif katılımı, yalnızca çocukların performansını değil, aynı zamanda aile içi ilişkileri ve ebeveynlik doyumunu da olumlu yönde etkilemektedir. Bu bağlamda, babaların eğitim süreçlerine daha fazla dâhil edilmesi hem çocukların hem de ebeveynlerin gelişimine katkı sağlayabilir. Golan ve Albulescu (2020) tarafından ana sınıflarına yönelik yapılan araştırmaya göre öğretmen ve ebeveynlerin eğitim sürecinde ortak bir payda oluşturması gerektiği tespit edilmiştir. Araştırmaya göre özellikle WhatsApp gruplarında annelerin, babaların da katılımını teşvik eden önerileri, bu ihtiyacı açıkça göstermektedir. Bu tür grupların daha kapsayıcı ve dengeli bir yapıya kavuşmasının, öğrencilerin akademik ve sosyal gelişiminde daha olumlu sonuçlar doğuracağı vurgulanmaktadır. Bu nedenle, iletişim gruplarının yapılandırılmasında hem annelerin hem de babaların aktif katılımını teşvik edecek düzenlemeler yapılması önerilmektedir. Golan ve Albulescu (2020)'un ana sınıflarına yönelik çalışması öğretmenlerin WhatsApp uygulamasını, ebeveynlerle hızlı, kolay ve toplu iletişim kurabilmek, sınıf etkinlikleri hakkında bilgi vermek, fotoğraf ve video paylaşmak gibi pratik nedenlerle tercih ettiğini göstermektedir. Bu sonuçlar, teknolojinin eğitimdeki iletişim süreçlerini kolaylaştırdığına ve WhatsApp'ın özellikle okul öncesi ve ilköğretim seviyelerinde bilgi aktarımı ve güncellemeler için etkili bir araç olarak kullanıldığına işaret eden literatürle uyumludur (Kosaretskii ve Chernyshova, 2013). WhatsApp'ın anlık iletişim ve içerik paylaşımı gibi özellikleri, ana sınıfın kapsamında hem öğretmenlerin hem de ebeveynlerin en beğendiği yönler arasında yer almaktadır. Ebeveynler, çocuklarının durumundan anında haberdar olabilmenin ve sınıf içi uygulamalardan bilgi almanın bu platformun en önemli avantajları olduğunu ifade etmiştir (Balcı ve Şahin, 2018; Avcı, 2020). Benzer şekilde, öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde, WhatsApp'ın hızlı ve toplu iletişime olanak tanınmasının en sık vurgulanan üstünlük olduğu görülmektedir (Wasserman ve Zwebner, 2017). Ayrıca, görsel ve videoların paylaşılmasının öğretmenler için önemli olduğu, bu durumun ailelerin talepleriyle örtüştüğü belirtilmiştir. Bu bulgular, öğretmen-ebeveyn iletişimde çevrimiçi platformların uygunluğu ve erişilebilirliğine yönelik önceki araştırmaları da desteklemektedir (Çetin ve Baklavacı, 2024). Araştırmalarda ulaşılan bulgular, WhatsApp gruplarının öğretmenler ve ebeveynler arasında farklı paylaşım içeriklerine odaklandığını göstermektedir. Öğretmenler, daha çok sınıf içi etkinlikler, toplantı ve

aktivite tarihleri, ödevler ve stratejileri gibi akademik ve organizasyonel bilgileri paylaşırken; ebeveynler ise çocuklarının evdeki etkinliklerini ve sosyal mesajları (bayram, kandil, cuma mesajları) paylaşmaktadır. Bu durum, öğretmenlerin eğitim sürecini düzenleme ve bilgi aktarma rolünü; ebeveynlerin ise sosyal ve duygusal bağlantı kurma eğilimini yansıtmaktadır. Öğretmenlerin WhatsApp gruplarını öğrenme etkinliklerini iyileştirmek için bir platform olarak kullanması (Wasserman ve Zwebner, 2017) ve geçmişte bu tür iletişimlerin haber mektupları, telefon görüşmeleri ve toplantılar yoluyla yapılması, teknolojinin bu süreçlerdeki kolaylaştırıcı rolünü ortaya koymaktadır (Balcı ve Şahin, 2018). Bu durum, aile katılımının iletişim ve etkileşim yoluyla çocuğun eğitime katkısını artırdığına işaret etmektedir. Aile katılımı, sadece bilgi paylaşımı değil; aynı zamanda çocuğun eğitime destek, okul politikalarının anlaşılması ve evde eğitimin devam ettirilmesi gibi sorumlulukları içeren sosyal bir süreçtir (Bayraktar, Güven ve Temel, 2016). WhatsApp gruplarının, bu katılım sürecini kolaylaştırarak öğretmen-ebeveyn iş birliğini güçlendirdiği ve çocuğun gelişimini desteklediği söylenebilmektedir. Öğretmenlerin WhatsApp kullanma nedenleri ile ilgili Erdem ve Avcı (2020) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerin WhatsApp uygulamasını kullanma nedenleri arasında en yaygın sebep, velilerle hızlı ve kolay iletişim kurmak olarak görülmektedir. Bu, anlık bilgi paylaşımı ve toplu duyurular yapmanın kolaylığına işaret etmektedir. Fotoğraf ve video paylaşımı, uygulamanın görsel materyal desteği sunarak sınıf etkinliklerini paylaşmada avantaj sağladığını göstermektedir. Ayrıca, zaman kazanım, velileri bilinçlendirme, kâğıt israfını önleme ve veliler arası kaynaşmayı destekleme gibi nedenler, WhatsApp'ın hem pedagojik hem de çevresel faydalarını ortaya koymaktadır.

Öğretmenler ve velilerin WhatsApp grubu ile ilgili olumsuz görüşleri ise gereksiz mesajlar, bilgi kirliliği ve iletişimin kişisel alanlara taşınması ve fazla mesaj olduğunda önemli mesajların arka planda kalması şeklinde ifade edilmiştir. Araştırma bulguları ile ilişkili olarak literatürde öğretmen ve velilerin WhatsApp grubu kullanma deneyimlerine yönelik çeşitli araştırmaların olduğu ve bu araştırmalarda da olumlu özelliklere karşılık bazı sorunların da yaşandığı ifade edilmiştir. Konu ile ilgili olarak Koçoğlu ve Kasa Ayten (2022) tarafından yapılan araştırmada WhatsApp grubu ile öğretmen ve veli iletişimde bazen sorunlar yaşandığı, bu sorunların yanlış anlaşılma

ve gereksiz (konu dışı) konuşmalar şeklinde olduğu, yine bu sorunlar nedeniyle WhatsApp gruplarının daha çok tek yönlü iletişimde kullanıldığı görülmüştür. Çetin ve Yıldız Baklavacı (2024) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerin dijital vatandaşlık kavramına ilişkin algıları incelenmiş, bu konuda yaşanan sorunların sağlık sorunları, etik ihlaller, güvenlik şeklinde olduğu ifade edilmiştir. Günaydın (2017) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerin sosyal medya kullanımı endişe ve farkındalıkları incelenmiş, araştırma sonucunda sosyal medyanın zaman kaybı olduğu, bireyleri yalnızlaştırdığı, öğretmenlerde mesai kavramını kaldırdığı ve güvenlik sorunlarına neden olduğu şeklinde bulgulara yer verilmiştir. Tuncer (2021) tarafından yapılan araştırmada aileler ve öğretmenler arasındaki iletişimde WhatsApp grupları aracılığıyla iletişim deneyimlerini ve bu kullanımın amaçları incelenmiş, uygulamada amaç dışı kullanım, mahremiyet ihlalleri, yanlış anlaşılmalara, içerik kirliliği gibi önemli sorunlar yaşandığı belirlenmiştir. Ayrıca çocukların kendi sorumluluğunu almaması, unutkanlık, veliler/çocuklar arasına kıyaslamaların olması şeklinde sorunların da yaşandığı belirtilmiştir. Bunların yanında Golan ve Albulescu (2020) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenler yanlış mesajların paylaşılması, çocukların paylaşım yapmaları/görmeleri, mahremiyet sorunları, ebeveynlerin rekabeti, geç saatte mesajlaşmalar, aşırı ve gereksiz mesajlar, ödevleri velilerin yapması gibi sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Araştırma bulguları, WhatsApp gruplarının hızlı ve kolay iletişim, anlık bilgi paylaşımı ve sınıf etkinliklerinden haberdar olma gibi avantajlar sunduğunu; ancak amaç dışı kullanım, mahremiyet ihlalleri, kıyaslamalar ve gereksiz mesajlaşma gibi dezavantajlar taşıdığını göstermektedir. Bu sonuçlar, uygulamanın yaygın kullanılabilirliği ve kullanıcı dostu olması nedeniyle hem fırsatlar hem de sorunlar barındırdığını ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerin ve ebeveynlerin bu platformu etkin kullanımı, belirli sınırlar ve kuralların oluşturulmasını gerektirmektedir. Özellikle grup mesajlaşmasının aşırıya kaçması, ebeveynler arası tartışmalar ve mahremiyet ihlalleri gibi durumların önlenmesi için grup yönetiminin öğretmenler tarafından dikkatlice planlanması önemlidir (Wahyuni ve Febianti, 2019). Araştırmalar, grupların belirli saatlerde kullanılmasını, mesajların yalnızca öğretmenler tarafından gönderilmesini ve özel bilgilerin bireysel iletişim kanallarıyla paylaşılmasını önermektedir (Avcı, 2020; Balcı ve Şahin, 2018). WhatsApp'ın kontrolsüz kullanımının öğretmenlerin iş yükünü

artırabileceği ve ebeveynler arasında gerilimlere yol açabileceği vurgulanmaktadır (Çetin ve Baklavacı, 2024). Bu nedenle, grup kullanım amaçlarının net bir şekilde tanımlanması, kuralların baştan belirlenmesi ve bu kurallara uyulmasının sağlanması kritik önem taşımaktadır. Cheng ve Chen (2018) tarafından yapılan çalışmada, aile bireyleri ve öğretmenlerin eğitim ortamlarında modern teknolojik araçları kullanmalarının önemli olduğu belirtilmiştir. Ancak, öğretmenlerin özellikle sınıf yönetimi gibi kritik alanlarda bu teknolojik uygulamaların olumsuz etkileri olabileceği konusunda farkındalık geliştirmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Bu bulgu, WhatsApp gibi iletişim araçlarının eğitimde sağladığı kolaylıkların yanı sıra, sınıf yönetimi ve pedagojik süreçler üzerindeki potansiyel olumsuz etkileri de göz önünde bulundurulması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu araştırma kapsamında veriler literatürde yer alan araştırma bulguları ile eşleştirilerek değerlendirilmiştir.

3.1.3. Bulgular

Bu araştırma ile ortaokul öğretmenleri ve velilerinin iletişim kurma sürecinde WhatsApp uygulamasını kullanım amaçlarını tespit etmek ve ihtiyaçları belirlemek, WhatsApp uygulamasının üstünlük ve sınırlılıklarının tespitinde öğretmen ve veli bakış açılarının karşılaştırmalı olarak ortaya koyulması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda görüşme tekniğinin bir alt kategorisi olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak 30 öğretmen ve 30 velinin WhatsApp gruplarını kullanım amaçları, WhatsApp gruplarının avantaj ve dezavantajlarına ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Görüşmeler sonucunda yapılan analizlere ait boyut ve temalar Tablo 4' de özetlenmiştir. Bu temalar aşağıdaki şekildedir:

Tablo 4. Katılımcı Velilere Sorulan Görüşme Soruları

Demografik	Yaş, Cinsiyet ve Eğitim Durumu
Kullanım Durumu	WhatsApp Grubu Kurma İsteği
	Öğretmenlerle İletişim WhatsApp Öncesi
	Grup Kurma Nedeni
	Gruba Katılma Durumu
	Grupta Paylaşım Yapan Kişi
	Paylaşım İçeriği / Türü

Etkisi	Grubun İletişime Etkisi
	Grubun Çocuklar Üzerindeki Etkisi Grupta
	Sorun Yaşama
	Grubun Avantajları
	Grubun Dezavantajları

3.1.3.1. Demografik Veriye İlişkin Bulgular

Yapılan içerik analizden elde edilen demografik bulgulara aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 5. İçerik Analizinden Elde Edilen Demografik Bulgular

BOYUT	Tema	Kod	VELİ		ÖĞRETMEN	
			F	Y	F	Y
DEMOGROFİK	Yaş	31-40 yaş	14	46,7	24	80
		41-50 yaş	16	53,3	6	20
	Eğitim Durumu	İlkokul	4	13,3	-	-
		Lise	13	43,3	-	-
		Lisans	11	36,7	23	76,7
		Lisansüstü	2	6,7	7	23,3
	Cinsiyet	Kadın	29	96,6	23	76,7
		Erkek	1	3,3	7	23,3
	Toplam		100		100	

Bu boyutta yaş, cinsiyet ve eğitim demografik verilerine bakılmıştır. Veli ve öğretmenler ile yapılan görüşeler sunucunda görüşme sorularının analizi katılımcıların görüşlerinden elde edilen verilerin kodlanması ve temaların oluşturulması ile gerçekleştirilmiştir. Veliler ‘V’ öğretmenler ise ‘Ö’ şeklinde kodlanmıştır ve sorulara ilişkin cevaplar örneklendirilirken kodlar bu şekilde kullanılmıştır.

Veliler ile yapılan analizlerde araştırmaya katılan velilerin demografik özellikleri incelendiğinde %46,7’sinin 31-40 yaş, %53,3’ünün 41-50 yaş grubunda

olduğu görülmüştür. Velilerin cinsiyet durumu bakımından %96,6'sının (29) kadın, %3,3'ünün (1) erkek olduğu belirlenmiştir. Bu veriler ile Uludağı'nın (2017) araştırmasında ulaşılan anneler, çocuklarının eğitim süreçlerinde daha aktif rol alırken, babaların katılımı sınırlı kalmaktadır tespitini destekleyen bir sonuca ulaşılmıştır. Velilerin eğitim durumu bakımından %13,3'ünün ilkokul, %43,3'ünün lise, %36,7'sinin lisans ve %6,7'sinin lisansüstü eğitim mezunu olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar arasında ağırlıklı olarak kırk yaş üstü ve lise düzeyinde eğitim almış veliler olduğu en düşük oranda eğitim düzeyinin lisansüstü düzeyinde olduğu anlaşılmıştır.

Öğretmenlerin demografik özellikleri incelendiğinde öğretmenlerin %80'inin 31-40 yaş, %20'sinin ise 41-50 yaş aralığında yer aldığı belirlenmiştir. Kırk yaş altı öğretmenlerin ağırlıklı olması teknoloji ve yeniliklerin daha genç eğitimciler tarafından daha hızlı benimsendiği şeklinde yorumlanabilir bulunmuştur. Bu durum teknolojinin gençler tarafından daha hızlı benimsendiği görüşüne dayanak olmaktadır. Öğretmenlerin cinsiyet durumu bakımından %76,7'sinin (23) kadın, %23,3'ünün (7) erkek olduğu belirlenmiştir. Bu durum öğretmenlik mesleğini daha çok kadınların tercih ettiği hakkında yorumlanabilir bulunmuştur. Eğitim durumu bakımından öğretmenlerin %76,7'sinin lisans, %23,3'ünün lisansüstü eğitim düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Daha yüksek eğitim düzeyinde ve yaş olarak genç olmanın dijital araçları kullanma konusunda teşvik edici değişkenler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.1.3.2. WhatsApp Kullanımı ile İlgili Bulgular

Yapılan içerik analizden elde edilen WhatsApp kullanımı ile ilgili bulgulara aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 6. İçerik Analizinden Elde Edilen Kullanım Durumu Bulguları

BOYUT	Tema	Kod	VELİ		ÖĞRETMEN	
			F	Y	F	Y
KULLANIM DURUMU	WhatsApp Grup Kurma	Öğretmen	20	66,7	16	53,3
		Veli	10	33,3	9	30,0
		Okul Yönetimi	-	-	5	16,7

İsteği					
Öğretmen ile İletişim (WhatsApp Öncesi) Kanalları ve Zorluklar	Sadece Veli Toplantısı	4	13,3	4	13,3
	Telefon, Görüşme, Veli Toplantısı	26	86,7	23	76,7
	Velinin Okula Gelmesi	-	-	3	10,0
	Herkese ulaşamama	-	-	13	43,3
	Zaman yetersizliği	-	-	8	26,7
	İletişim Sağlayamama	-	-	9	30,0
Grup Kurma/ Katılma Nedeni	İletişimi Artırma	15	50,0	-	-
	Ödevler	8	26,7	-	-
	Duyuru ve Bilgilendirme	7	23,3	11	36,7
	Herkese Ulaşabilme	-	-	12	40,0
	Hızlı İletişim	-	-	9	30,0
Anne ve Babanın Grupta Olma Nedeni	Duyuruları Kaçırmama	13	43,3	-	-
	Veli İsteği	7	23,3	-	-
	Çalışıyor Olması	6	20,0	-	-
	Ayrı Oluşu	4	13,3	-	-
Gruba Katılma Durumu	Katılmayan	2	6,7	2	6,7
	Katılan	28	93,3	28	93,3
Grupta Paylaşım Yapan Kişi	Sadece Öğretmen	26	86,7	26	86,7
	Öğretmen ve Veli	4	13,3	-	-
	Öğretmen ve Gerektiğinde Veli	-	-	4	13,3
Grubun Veli Paylaşımına Kapalı Olması	Gereksiz Diyaloglar	-	-	30	73,2
	Önemli Bilgilerin Gözden Kaçması	-	-	6	14,6
	Yanlış Anlaşılmalar	-	-	5	12,2
Paylaşım İçeriği / Türü	Ödev ve Duyuru	6	20,0	-	-
	Duyuru	24	80,0	30	81,0
	Fotoğraf	-	-	7	19,0
Toplam		100		100	

- **WhatsApp Grubunu Kurma İsteği Konusunda Bulgular**

Velilere yöneltilen WhatsApp grubunu kurma isteğinin kimden geldiğine

yönelik soruya katılımcıların %66,7'si öğretmenler (20 öğretmen), %33,3'ü veliler (10 veli) yanıtını vermiştir. Araştırmanın katılımcısı veliler, WhatsApp grubu kurma isteğinin kendilerinden geldiğini “WhatsApp grubumuzun kurulmasını veliler istedi”, “WhatsApp grubunun kurulması için veliler olarak biz istekte bulunduk ” gibi ifadelerle açıklarken, “ WhatsApp grubumuzun kurulmasını öğretmenimiz istedi” gibi yanıtlar veren bazı veliler de ağırlıklı olarak öğretmenlerin talebi ile uygulama üzerinden grup iletişiminin gerçekleştiğini ifade etmiştir. Velilerden alınan cevaplar incelendiğinde de öğretmenler ile iletişim sağlamak için WhatsApp kurulmasını önemsedikleri ve kurulması için öğretmenlerden talepte bulundukları anlaşılmaktadır. Bu da velilerin öğretmen ile anlık iletişim kurmanın önemini kavradıklarını göstermektedir.

Araştırma katılımcısı öğretmenler ise WhatsApp grubu kurma isteği bakımından bu isteğin %53,3'ü öğretmenlerden (16 öğretmen), %30'u velilerden (9 veli), %16,7'si okul yönetiminden (5 okul yönetimi) geldiğini ifade etmiştir. Öğretmenler “WhatsApp grubumuzun kurulmasını ben istedim”, “WhatsApp grubunun kurulması için velilerim istekte bulundu ” ya da “ WhatsApp grubumuzun kurulmasını okul idaremiz istedi ” gibi cümlelerle grup kurma gerekçelerini de dile getirmiştir. Öğretmenlerin cevapları incelendiğinde öğretmen ve veliler arasında WhatsApp kanalı ile iletişim kurulmasında öğretmenlerin yanında okul idarelerinin ve velilerin de istekli oldukları tespit edilmiştir. Bu durum okul idareleri ve velilerin de öğretmen ve veli arasındaki iletişimi daha anlık ve etkileşimli olmasına ihtiyaç duyduğu şeklinde yorumlanabilmektedir. Öğretmenlerin bu aracı kullanmalarında okul idaresinin etkili bir itici unsur olduğu da anlaşılmaktadır.

- **WhatsApp Grubu Kurulmadan Önce İletişim Kurma Deneyimi Bulguları**

Araştırma kapsamında katılımcı velilere WhatsApp uygulaması kullanılmaya başlanmadan önce öğretmenler ile nasıl iletişim kurdukları da sorulmuştur. Soruya 4 veli (%13,3) sadece toplantı ile 26 veli (%86,7) ise telefon, görüşme, veli toplantısı kanallarını kullanarak iletişim kurdukları şeklinde yanıt vermiştir. Araştırmada ulaşılan bu bulguya dayanak olan bazı örnek ifadeler şu şekildedir:

Ortaokul öğrencisinin veliler “*Öğrenci hakkında bilgi vermek için öğretmen ile*

telefon görüşmesiyle iletişim sağlıyordum”, “Öğretmene telefon ile ulaşıyordum” şeklindeki ifadesi ile genellikle telefon görüşmesi aracılığı ile iletişime geçtiğini dile getirmiştir. Bu örnek ifadeler aracılı iletişimin tercih edilmesine örnektir. Bir diğer katılımcı veli ise “*Veli toplantısı, telefon, öğretmen görüşme saatleri ile öğretmenle her imkânı kullanarak iletişim sağlıyordum*” ifadesi ile yüz yüze iletişim kurduğunu vurgulamıştır.

Aynı soruya görüşmeye katılan öğretmenlerde yanıt vermiştir. Buna göre WhatsApp grubu kurulmadan önce velilerle iletişim sağlarken öğretmenlerin %76,7’si (23 öğretmen) telefon, görüşme, veli toplantısı, %13,3’ü (4 öğretmen) veli toplantısı ve %10’u (3 öğretmen) okul ziyareti ile yüz yüze bir ortamda öğretmen ve idare kadrosu ile iletişim kurduğunu ifade etmiştir. Bu da ağırlıklı olarak yüz yüze iletişimin ve veli toplantısının tercih edildiğini göstermektedir. Öğretmen ve velilerin yoğunluk ve günlük yaşam pratikleri düşünüldüğünde grup iletişiminin hâkim olduğu şeklinde yorumlamak mümkün görülmektedir.

Araştırmada ulaşılan bu bulgulara örnek olarak öğretmenlerin bazı örnek ifadeleri şu şekildedir:

Ö.7: “*Velilerimle zaman zaman telefonla görüşerek, okulda yapılan genel veli toplantıları olduğu zaman ve haftanın belli günleri öğretmen- veli görüşme saatlerinde görüşüyorduk*” yanıtı ile hem yüz yüze hem de uzaktan iletişim kurduklarını dile getirmiştir. Katılımcı Ö.20 ise “*Veliler okulda toplantı düzenlendiğinde okula geliyordu, toplantılar sayesinde görüşebiliyorduk*” yanıtı ile yüz yüze bir iletişim sağladıklarını belirtmiştir. Diğer bir katılımcı Ö.14 de, “*Velilerim okula geliyordu ve o şekilde görüşme sağlıyorduk*” yanıtı ile yüz yüze bir iletişim sağladıklarından bahsetmiştir. Alınan bu cevaplar doğrultusunda görüşmeye katılan öğretmen ve velilerin WhatsApp kullanımından önce de birbirleri ile gerek uzaktan gerekse yüz yüze iletişime geçtikleri görülmektedir. Bu durum zaman ve mekâna bağlı bir iletişimin mevcut olabildiği şeklinde yorumlanmaktadır. WhatsApp’ın zaman ve mekân bağımlılığını oradan kaldırması nedeniyle benimsenme hızının yüksek olduğu şeklinde bu bulguyu değerlendirmek olasıdır.

Öğretmenler, WhatsApp kullanımından önce veliler ile iletişim kurmakta bazı zorluklar çektiklerini ifade etmiştir. Bu zorluklar ise her veliye ulaşamama (%43,3), iletişim sağlayamama (ya da geç iletişim) (%30) ve zaman yetersizliği (%26,7) şeklindedir. Bu bulguyu destekleyen ifadeye Katılımcı Ö.2'nin dile getirdiği “Herkesle *iletişim sağlayamıyorduk, zamandan tasarruf etmemizi sağladı, şimdi anlık iletişim sağlayabiliyoruz*” yanıtı örnek olarak verilebilmektedir. Fiziksel olarak erişim bir engelken erişilse de iletişimsizlik sonucu ile karşılaşılabilir. WhatsApp kullanımından önce velilere erişim konusunda sorunlar olduğunu ve bazı veliler ile hiç iletişim kurulamadığı çıkarımında bulunmaktadır. WhatsApp uygulaması sayesinde veliye ulaşamama engelinin anlık olarak erişebilme şeklinde dönüştüğü anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan Ö.11: “*Öğrencilerin bilgi formlarındaki numaralardan aramalar yapıyorduk. Numaralar yanlış yazılmış olabiliyordu, aradığımızda ulaşamıyorduk, aramalara geri dönüşleri uygunsuz saatlerde olabiliyordu. Telefondaki konuşmalar diğer ebeveyne yanlış aktarılabilirdi*” ve Ö.27: “*Velilerimizin olur olmadık zamanlarda saatlerde aramaları ya da yazmaları*” yanıtları ile WhatsApp uygulaması kullanılmadan önce veliler ile iletişime geçmede yaşanan zamansal uygunluk ve içerik sorunlarını işaret etmektedir. Velinin geç saatlerde öğretmeni araması, istenen zaman diliminde veliye ulaşamamak, velinin öğretmeni arayacağı doğru zaman dilimini bilmemesi ya da dikkate almaması bu sorunun yaşandığını göstermektedir. Sözlü iletişim engellerinden biri olan ifadelerin tam anlaşılmaması ve üçüncü bir kişiye aktarılırken doğru aktarılamaması durumları da Ö.11'in yaşadığı bir diğer zorluk olmuştur ve bu durum ebeveynler arasında sağlıklı bir iletişim kurulmasını engellenmesine örnektir.

Katılımcı bir diğer öğretmen ise “*Öğrencilerin veli numaralarını yanlış vermesinden dolayı veliye ulaşamadığımız oluyordu. Velileri görüşme için okula öğrenci aracılığıyla ya da idare aracılığıyla çağırmak zorunda kalıyorduk*” sözleri ile veliler ile iletişime geçebilmek için öğrenci, okul idaresinden bir yetkili gibi üçüncü kişilere ihtiyaç duymalarının yarattığı sorunları dile getirmiştir.

Öğretmenlerin yanıtları incelendiğinde WhatsApp kullanmadan önce veliler ile iletişim kurmaya çalışırken zaman zaman öğrenci, okul idaresi gibi araçlar ile birlikte

hareket etmek zorunda kaldıkları, zaman ve mekân olarak velilerle istenilen şekilde iletişim sağlayamadıkları, iletilmek istenen mesajların zaman zaman yanlış aktarılabilirdiği gibi sorunlar yaşadıkları anlaşılmıştır.

• Velilerin WhatsApp Grubuna Dâhil Olması Konusunda Tespitler

Çocuklarının eğitim aldıkları okullarda öğretmenleri ve idari kadro ile iletişim kurmak amacıyla velilerde anlık mesajlaşma uygulaması WhatsApp kullanmaktadır. Velilerin uygulama üzerinde grup kurulması ve gruba katılma sebepleri de araştırma kapsamında incelenmiştir. Bu konuda katılımcıların yarısı (15 veli) iletişimi artırmayı amaçladığını belirtmiştir. Uygulama üzerinde veli grubunu kullanmaları değerlendirmeleri istendiğinde katılımcıların %26,7'si ödevleri takip etmek ve bilgi almak ile %23,2'si duyuruları kaçırmamak amacıyla gruba katıldıklarını ifade etmiştir.

Katılımcı velilerden biri “*Ben ödev bilgilendirmesi için tercih ettim*” ifadesi ile bilgilendirme işlevi nedeniyle grubun kurulduğunu açıklamıştır. “*Öğretmenlerin ve yönetimin bildirimlerinden haberdar olmak*”, “*Sınıfta yapılan derslerden ve gelişmelerden haberdar olmak*” acıklarında bulunan veliler ise da haber verme işlevine yönelik grup kurulduğunu vurgulamaktadır.

Araştırmanın katılımcısı 30 öğretmene de WhatsApp grubu kurulma sebepleri sorulmuştur. 12 öğretmen (%40) herkese ulaşabilmek, 11 öğretmen (%36,7) bilgilendirme yapabilmek ve grubun velilerle iletişimi artırarak her veliye zamanında ulaşabilmeyi, 9 öğretmen (%30) WhatsApp'ın doğası gereği anlık ve hızlı iletişim kurmayı amaçladığı için tercih ettiğini belirtmiştir. Bu bulguyu destekleyen örnek ifadeler şunlardır:

Katılımcı bir öğretmen “Velileri okul ile ilgili bilgilendirmeler için” yanıtı ile bir diğer ortaokul öğretmeni “*Veli iletişim sağlıklı bir şekilde yürütmek için*” açıklamasıyla ve velilerine bilgi vermeyi önemseyen bir katılımcı öğretmen ise “*Okul/sınıf faaliyetlerinden ve duyurulardan velileri haberdar etmek için*” sözleriyle velilerini bilgilendirmek için WhatsApp uygulamasını kullandıklarını belirtmiştir.

Katılımcı öğretmen Ö.9, “Velilerle hızlı bir şekilde iletişime geçebilmek ve aynen tek tek görüşmek yerine toplu bir şekilde bilgileri aktarabilmek” yanıtı ile

WhatsApp uygulamasının aynı anda ve hızlı bir şekilde birden çok kişiye ulaşabilme imkânından faydalandığını dile getirmiştir. *Bir diğer katılımcı öğretmen Ö.16 ise “Veliyi okuldaki duyurular, ders programı, etkinlikler vb. gibi konularla ilgili bilgilendirme.”* ifadesi ile WhatsApp uygulamasının birden çok kişiye ulaşabilme imkânının yanında aynı anda ve hızlı bir şekilde velilere ulaşabildiği noktasında da faydalandığını dile getirmiştir.

Katılımcı Ö.20: “Anlık haberleşme, ödev paylaşımı, toplu iletişimin getirdiği kolaylıklar sağlıyor.” yanıtı ile WhatsApp uygulamasının haberleşme ve ödev paylaşımı sağlamak için aynı anda ve hızlı bir şekilde birden çok kişiye ulaşabilme imkânından faydalandığını dile getirirken katılımcı Ö.22: *“İletişim eksikliği yaşanıyor. Velilerin öğrencilerinin durumu hakkında fazla bilgi sahibi olmuyorlar.”* cevabı ile WhatsApp uygulamasını iletişimde yaşanan eksiklikleri giderme ve velilerini öğrencileri hakkında bilmedikleri konularda bilgilendirmek amacıyla için kullandığını belirtmiştir. Katılımcı Ö.30 ise *“Pandemi dönemi iletişim hızlı olsun diye”* yanıtı ile WhatsApp uygulamasının pandemi döneminde uzaktan eğitim verildiği dönemde hızlı bir şekilde birden çok veliye ulaşabilme imkânından faydalandığını dile getirmiştir. Uygulamanın kendisi tarafından pandemi sonrası kullanımının devam ettiğine dikkat çekmiştir.

Araştırma kapsamında öğrenci velilerinden anne ve babaların gruplara katılma durumları hakkında da veri toplanmıştır. Anne ve babaların her ikisinin de grupta olma sebepleri incelenmiştir. Ebeveynlerin duyuruları kaçırmama (%43,3), veli isteği (%23,3), çalışıyor olması nedeniyle birlikte takip etme (%20) ve boşanmış ebeveyn olunması nedeniyle (%13,3) sınıf gruplarında bulundukları tespit edilmiştir. Farklı nedenlerle anne ve babalar birlikte grupta yer almaktadır.

Araştırmada ulaşılan bu bulgulara örnek olarak öğretmenlerin bazı örnek ifadeleri şu şekildedir: Katılımcı öğretmen Ö.2: *“Özellikle çalışan ya da küçük bebeği olan velilerin takibini kolaylaştırmak amaçlı babaların isteği”*, Ö.3 dile getirdiği *“Daha hızlı iletişim sağlanıp dönüş yapılabililiyor. Mesajlar gözden kaçmamış oluyor”* ifadesi ve Ö.6, *“Yoğunluktan dolayı bildirimleri kaçırma”* yanıtı her iki velinin de WhatsApp grubunda yer almasının iletişimi kuvvetlendirdiğine dikkat çeken yanıtlara örnektir. *“Anne babanın ayrı olması ve birinin ulaşamaz olması durumunda diğerine*

ulaşabilmek” yanıtı ile Ö.8 her iki velinin de WhatsApp grubunda yer almasının iletişimde ve veliye ulaşmada yaşanabilecek aksaklıkları önlediğini belirtmiştir. Ö.11 ise “Her iki ebeveynin de çalışıyor olması sebebiyle mesajları takipte olası aksaklıkları önlemek amacıyla” yanıtı ile her iki velinin de WhatsApp grubunda yer almasının iletişim ve erişim sorunlarının önüne geçmek açısından önemine dikkat çekmiştir. Katılımcı Ö.29 da “Aileler arasında iletişim sıkıntısı olduğu durumlarda” yanıtı ile anne ve baba arasında yaşanabilecek iletişim sorunlarının çocuğun eğitimi ile ilgili aile desteğini kesintiye uğratmaması adına bazı öğrencilerin hem anne hem de babalarının beraber WhatsApp grubunda yer almasının zorunlu olduğuna vurgu yapmıştır.

- **Velilerin WhatsApp Grubuna Katılım ile İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular**

Veliler yöneltilen tüm velilerin WhatsApp grubuna katılıp katılmadığına ilişkin soruya velilerin %6,7’si (2 veli) “Hayır bazı öğrencilerin velileri grupta yok, kimi öğrencilerin velilerini grupta ekli olanlar arasında görmüyorum” ve “bazı veliler gruba eklenmemiş yanıtlarıyla WhatsApp grubuna tam katılım sağlanmadığını, %93,3’ü (28 veli) ise “Evet grubumuzda tüm veliler var”, “ Sınıftaki tüm öğrencilerin aileleri grubumuzda ekli”, “ Evet tüm ebeveynler sınıf grubumuzdalar” gibi sözleri ile tüm velilerin WhatsApp grubuna eksiksiz katıldığını belirtilmiştir. Katılımın yüksek olması iletişim aracının veli ve öğretmenler tarafından önemsendiğine ve benimsendiğine kanıt niteliği taşımaktadır.

Çalışma kapsamında öğretmenler de velilerin gruba katılımı konusunda görüş bildirmişlerdir. Tüm velilerin WhatsApp grubuna katılıp katılmadığına ilişkin soruya öğretmenlerin %3,3’si (1 veli) WhatsApp grubuna tam katılım sağlanmadığı, %96,7’si (29 veli) tüm velilerin WhatsApp grubuna eksiksiz katıldığını belirtilmiştir.

Öğretmenlerden biri “Tüm velilerim eksiksiz bir şekilde WhatsApp veli grubunda ekli” yanıtı ile diğer bir öğretmen “Velilerimin tamamı grupta ekli” bir diğer katılımcı öğretmen ise “Grubunda olmayan hiçbir velim yok. Herkes grupta ekli.”, Kurduğum veli grubunda tüm veliler mevcut”, “Velilerim eksiksiz bir şekilde grup katılım sağladı”, “Velilerimin tamamı gruba eklendi”, “Evet tüm veliler gruptalar” sözleriyle kurmuş oldukları WhatsApp veli grubunda tüm velilerinin yer

aldığını belirtmiştir.

Buna göre velilerin tamamına yakınının gruba dâhil olduğu ve öğretmenlerle iletişim kurdukları görülmektedir. Bu durum velilerin dijital çağa uyum sağlama eğilimi sergilediğini ve teknolojiye adapte olduğunu göstermektedir.

- **WhatsApp Uygulamasında İletişimin Kaynağına İlişkin Bulgular**

Anlık mesajlaşma uygulaması WhatsApp grup kurulduktan sonra mesaj gönderiminde farklı seçenekler sunmaktadır. İletişim tek yönlü bir ya da sınırlı sayıda/seçili grup üyelerinin mesaj gönderimi ile kurulabildiği gibi tüm üyelerde mesaj gönderebildiği mesajlaşma versiyonları bulunmaktadır. Velilere grupta kimlerin paylaşım yapabildiği sorusu sorularak kullanım deneyimleri mesajın kaynağı açısından değerlendirmeleri talep edilmiştir. Bu soruya grupta paylaşım yapan kişi/kişiler bakımından velilerin %86,7'si öğretmen, %13,3'ü veli yanıtı vermişlerdir.

Katılımcı veli V.1 ve .5, V. 8 “*hem öğretmen hem*” ifadelerini kullanarak grubun tüm katılımcıların yazışmalarına açık olduğunu öğretmen ve öğrenciler arasındaki iletişimin karşılıklı olduğunu ifade etmiştir. V.4, V.19, V.25, V. 27 gibi örneklendirilebilecek bazı veliler ise “*sadece öğretmen*”, yanıtı ile grubun tek yönlü olarak öğretmenin yazışmalarına imkân verdiğini belirtmiştir.

Öğretmenlere yöneltilen grupta kimlerin paylaşım yapabildiğine yönelik soruya grupta paylaşım yapan kişi/kişiler bakımından öğretmenlerin %63,3'si sadece öğretmen, %36,7'ü öğretmen fakat gerekli görüldüğünde bazı konularda ve kısa süreliğine veli de paylaşım yapabilir yanıtını vermişlerdir.

Katılımcı öğretmenlerden Ö.2 “*Grup velilerin paylaşımına kapalı ama öğretmen bazı zamanlarda paylaşım açıyor. Veliler arasında yanlış anlaşılmalarda olmasını engellemek amaçlı, her hangi bir konu ile ilgili çok yazışmalar olmasını engelleyip, önemli konuların gözden kaçırılmasının önüne geçmek için*” ifadesi ile grubun veli yazışmalarına kapalı olmaması durumunda yanlış anlaşılma, önemli konuların gözden kaçması gibi sorunlar yaşandığına dikkat çekmiştir. Katılımcı Ö.1: “*Sadece öğretmen ve sadece duyuru amaçlı kullanılmasını istediğim için*” ifadeleri ile grupta velilerin yazışmalarına izin vermediğini belirterek grubun velilerin

yazışmalarına açık olması halinde duyuru amacının dışına çıkma durumu yaşanabileceğini ifade etmiştir. Grup velilere açık olduğunda sorun yaşayacağını düşünen katılımcı Ö.28: “*Sadece öğretmen çünkü açıldığı anda grubun amacı dışında kullanılıyor*” ifadesi ile velilerin grupta yazma imkânı bulduğunda grubun amacından saptığını belirtmektedir. Katılımcı Ö.13: “*... Grup içinde kendi aralarında sohbet edebiliyorlar. Saat kaç olursa olsun yazanlar olabiliyor*” ifadeleri ile grubun yazışmalara açık olduğunda velilerin yazışmalarını yaparken zamana dikkat etmediklerini ve grubun tamamını ilgilendirmeyen konularda grup içinde olmasına rağmen kendi aralarında yazışma yapmaları sorununa değinmiştir.

Buna göre WhatsApp gruplarında paylaşım yapan kişiler, genellikle öğretmenlerdir. Veli ve öğretmenlerden oluşan grup iletişimde lider olarak öğretmenin konumlandığı ve iletişimin kaynağı durumunda hem çocukları eğitime hem okul ile veliler arasında iletişimi yönetme açısından öğretmenin iletişimin merkezinde olduğunu göstermektedir. Öğretmenler gerekli gördüklerinde grubu paylaşım açmaktadır fakat bu belli konularda ve kısa süreliğine olmaktadır. Özellikle tartışma, görüş farklılıklarından kaynaklanan kişilerarası iletişim sorunları yaşamamak ve grubun kurulma amacının dışına çıkmamak için sadece öğretmenler paylaşım yapmaktadırlar. Ö.15 “*...Gereksiz sohbetler olabiliyor, duyurular ve gerekli bilgiler gözden kaçabiliyor*” ifadesi ile daha önce gruplarının veli yazışmalarına açık olduğunu ve yaşanan bu sorunlardan dolayı artık gruplarının ayarlarını velilerin yazmasına imkân vermeyecek şekilde ayarladıklarını dile getirmişlerdir.

Öğretmenlerin velilerle iletişim amaçlı açtıkları WhatsApp gruplarını paylaşım kapatma sebepleri de incelenmiştir. Katılımcı öğretmenler gereksiz diyaloglar (%73,2), önemli bilgilerin gözden kaçması (%14,6) ve yanlış anlaşılmalara (%12,2) şeklinde gerekçelerle grubu tek yönlü mesaj iletmek amaçlı kullanmaya başladıklarını açıklamıştır. Öğretmen Ö.2 “*Grup velilerin paylaşımına kapalı ama öğretmen bazı zamanlarda paylaşım açıyor çünkü veliler arasında yanlış anlaşılmalara olmasını engellemek amaçlı, her hangi bir konu ile ilgili çok yazışmalar olmasını engelleyip, önemli konuların gözden kaçırılmasının önüne geçmek için*” ifadeleri ile yanlış anlaşılmalara olabildiğine dikkat çekmiştir. Ö.10 ise WhatsApp grubunun veli yazışmalarına kapalı olma sebebini “*Sadece öğretmen tartışma*

çıkmasını ve gerekli gereksiz sorularla asıl konunun unutulmasını engellemek için.” ifadeleri ile dile getirerek grupta gereksiz diyaloglar yaşanabildiğini dile getirmiştir. Ö.16 de “Sadece öğretmen, kendi aralarında çok fazla sohbet oluyor. Grubun amacı sadece bilgilendirme olduğundan amacından sapmış oluyor. Ayrıca velilerin küçük çocukları olduğu için telefon onların elindeyken rastgele mesajlar ya da aramalar yapılabiliyor” ifadeleri ile grup veli yazışmalarına açık olduğunda önemli bilgilerin gözden kaçabildiğine dikkat çekmiştir.

Bu bulgu velilere açık olan gruplarda gereksiz (konu dışı) sohbetlerin yapıldığını, gerginlik ve tartışmaların olabildiğini ve önemli paylaşımların bu gereksiz yazışmaların gölgesinde kaldığını düşündürmektedir.

- **WhatsApp Grubu Paylaşım Türüne İlişkin Bulgular**

WhatsApp grubunda yapılan paylaşımların içeriği/türü de veli ve öğretmenler tarafından değerlendirilmiştir. Velilerin %20’si grupta ödev ve duyuru, %80’i ise sadece duyuru paylaşıldığını belirtilmiştir. Araştırmada ulaşılan bu bulgulara örnek olarak katılımcıların bazı örnek ifadeleri şu şekildedir: V.14: *“WhatsApp grubunda daha çok ödev gönderiliyor ve duyuru yapılıyor”*, V.19: *“Grubumuzda öğretmenler ödevleri paylaşıyor zaman zaman da okul ve sınıf ile ilgili bilgi veriyor”*, V.23: *“Grubumuzda önemli duyurular ve bilgilendirmeler yapılıyor”*.

WhatsApp grubunda yapılan paylaşımların içeriği/türü bakımından incelendiğinde öğretmenlerin %81’i grupta duyuru %19’u fotoğraf paylaştığını dile getirmiştir. Öğretmenlerin tamamı grupta bilgilendirme ve duyuru yapıldığını, ayrıca öğretmenlerin bir kısmı da öğrencilerle ilgili etkinliklerde fotoğraf paylaşımları yapıldığını belirtmişlerdir.

Araştırmada ulaşılan bu bulgulara örnek olarak öğretmenlerin bazı örnek ifadeleri şu şekildedir: *“Ödev, okul ve derslerle ilgili duyuru, bilgilendirme, fotoğraf paylaşımı yapıyorum”*, *“Kendi verdiğim ya da diğer öğretmenlerin verdiği ödev, oku genelini ya da sadece kendi sınıfımı ilgilendiren duyuru, afiş, paylaşımlarında bulunuyorum”*, *“Duyuru, faaliyet raporları eğer öğrencilerim gezi ya da etkinliğe katılmışlarsa fotoğraflarını gruptan paylaşıyorum”*, *“Ödev, duyuru ve öğrencilerimle*

ilgili sınıf içi ya da okulda olanlar ile ilgili bilgilendirme yapıyorum”, “Öğrencilerin ödevlerini, gerekli duyuruları, , sınav tarihlerini ve çalışma kâğıtlarını gruptan gönderiyorum”, “İdareden gelen duyuruları grupta paylaşıyorum”, “Duyuru, bilgilendirme, fotoğraf paylaşımı, ödev paylaşımı gibi konularda grupta paylaşım yapıyorum”. Öğretmen ve velilerin cevapları incelendiğinde grupların hem öğretmen hem de veli tarafından duyuruları ve ödevleri takip etme, gerekli bilgileri verme ve alma amaçları ile kullanıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durum WhatsApp gruplarının eğitimin niteliğini arttıran bir paylaşım ortamı olarak kullanıldığını da göstermektedir.

3.1.3.3. WhatsApp Kullanımının Eğitim Unsurlarının İletişime Yansıması İle İlgili Bulgular

Yapılan içerik analizden elde edilen WhatsApp kullanımının eğitim unsurlarının ile ilgili bulgulara aşağıdaki tabloda yer verilmiştir

Tablo 7. İçerik Analizinden Elde Edilen WhatsApp Etki Durumu Bulguları

BOYUT	Tema	Kod	VELİ		ÖĞRETMEN	
			F	Y	F	Y
WHATSAPP ETKİSİ	Grubun İletişime Etkisi	İletişimi Artırdı	26	86,7	7	23,3
		Etkisi Olmadı	4	13,3	-	-
		Hızlı İletişim	-	-	13	43,3
		Aynı Anda Erişim	-	-	7	23,3
		Doğru Bilgilendirme	-	-	3	10,0
	Grubun Öğrenciler Üzerindeki Etkisi	Çocuklar Okula Gidemediğinde / Unuttuğunda Ödevleri Alabilme	22	73,3	-	-
		Olumlu Etkiledi	6	20,0	-	-
		Fark Etmedi	2	6,7	-	-
		Veliyle Doğrudan İletişim	-	-	18	60,0
		Ödevler Hakkında	-	-	7	23,3

	Bilgilendirme				
	Kontrol Etme / Disiplin	-	-	5	16,7
	Olumsuz Etkisi Yok			20	66,7
	Öğrencilerin Grup			8	26,7
	Yazışmalarını Görmesi				
	Sorumsuzluk			2	6,7
Grupta Sorun Yaşama	Hayır	30	100,0	19	63,3
	Evet	0	0,0		
	Veliler Arası Tartışmalar	-	-	9	30,0
	Gruba Öğrencilerin Yazması	-	-	2	6,7
Grubun Avantajları	Bilgilendirmeleri Öğrenme	25	83,3	-	-
	Daha Hızlı ve Kolay İletişim	4	13,3	6	20,0
	Bilgiyi Kaynaktan Öğrenme	1	3,3	-	-
	Çok Kişiye Aynı Anda Ulaşma	-	-	16	53,3
	Etkili İletişim	-	-	8	26,7
Grubun Dezavantajları	Gereksiz Konuşmalar	2	6,7	-	-
	Karşılıklı İletişime Kapalı	1	3,3	-	-
	Mesai Dışında Yazışmalar	-	-	7	23,3
	Veli Tartışmaları	-	-	6	20,0
	Yok	27	90,0	17	56,7
Toplam		100		100	

- **WhatsApp Kullanımının İletişime Yansıması ile Bulgular**

Araştırma kapsamında WhatsApp grubu kurulmasının iletişime yansıması da

eğitim unsurları tarafından değerlendirilmiştir. Velilerin %86,7'si (26 veli) iletişimi artırdığını, %13,3'ü (4 veli) bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcı veliler *“Kolaylaştırdı, öğretmen meşgul olsa bile müsait olduğu zamanlarda dönebildi, tekrar hatırlatmalara gerek kalmadı”, “Öğretmenlerin telefonla görüşme zamanları olmayınca WhatsApp daha hızlıca cevaplanıyor”* ifadeleri ile zaman yönünden yaşadıkları kolaylığı ifade etmiştir.

Katılımcı bazı veliler ise *“WhatsApp grubumuz hızlı ve doğru bilgi edinmemizi sağladı”, “Evet konular ve bilgiler daha hızlı anlaşılır”, “Bilgilere kolayca ulaşabiliyorum”, “Evet kolaylaştırdı. Çocuğumun eğitimi ile ilgili anlık olarak bilgilendiriliyor. Bilgilere kolay bir şekilde erişebiliyorum.”, “Evet kolaylaştırdı. Hızlı yanıt alıyor, bilgilendiriliyor.”, “Kolaylaştırıcı etkisi oldu. Öğrencimi onunla ilgili ders, ödev, duyuru ya da sorun varsa takip etmem açısından WhatsApp grubu kolaylık sağladı”* ifadeleri ile bilgiye ulaşmanın kolaylaşması ve hızlanması ile iletişimin arttığını ve faydalı olduğunu belirtmektedir.

Oluşturulan WhatsApp grubunun iletişime etkisi bakımından incelendiğinde öğretmenlerin %43,3'ü hızlı şekilde iletişim sağladığını, %23,3'ü iletişimi artırdığını, %23,3'ü aynı anda erişime imkân sağladığını ve %10'u doğru bilgilendirme yapılabildiğini belirtmiştir. Buna göre öğretmenler WhatsApp grubu kurmanın öğretmen ve veli iletişiminde hızlı olma, aynı anda erişim sağlama ve bilgilendirmelerin doğru olması şeklinde olumlu etkilerinin bulunduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcı öğretmenler, *“Velilere tek tek ulaşmak zorunda değiliz, toplu halde bilgilendirme yapabiliyoruz”, “Velilere daha rahat ulaşabilmemiz ve aynı anda birden fazla veliye daha kısa sürede ulaşabilmemiz için kolaylaştırdı”, “Tek mesaj ile tüm velilere ulaşabiliyor oluşumuz büyük kolaylık. Velilerimiz "benim bu duyurudan haberim yoktu" gibi sebeplerle geri bildirim yapamıyor. Bunun olumlu etkisi oldu”* ifadeleri ile WhatsApp gruplarının velilere aynı anda, toplu şekilde erişim imkânı sunmasının iletişim yönetimi açısından önemini vurgulamıştır. Katılımcı Ö.3 *“Veliye iletmek istediğimiz her şeyi hızlı bir şekilde iletebilmemiz yönünden irtibatımızı kolaylaştırdı”, katılımcı Ö.16 “Evet daha kolay iletişim kurulabiliyor. İnsanlar teknoloji çağına ayak uydurduğu için ellerinde sürekli telefon ve aramadan çok mesaj*

tercih edildiği için bir mesaj attığınızda o mesajı kolayca görebiliyorlar” ve katılımcı Ö.28: “İletişimi kolaylaştırdı. Herkes yoğun çalışıyor bu nedenle bizim ve velilerimizin işine geldi. Fakat her an iletişim halinde olmak zorunda kaldık” ifadeleri ile WhatsApp gruplarının hızlı olmasının kolaylık sağladığını ama sürekli erişilebilirliğin önemli bir sorun olduğunu belirtmiştir.

Katılımcı öğretmen Ö.11 “Kesinlikle bilgilendirme ve herkese aynı anda ulaşabilme anlamında işimiz kolaylaştı. Organizasyon yaparken hemen grubu veli paylaşımına açıp ortak hareket etme anlamında da çok yararlı oldu” ifadesi ile WhatsApp gruplarının velilere aynı anda ulaşabilme ve organize olabilme imkânı sunduğunu vurgulamıştır. Hem öğretmen hem velilerin erişim, hızlilik, bilginin aracı ile iletilmesi gibi çeşitli yönlerden aracın kullanımını olumlu bulduğu ancak zamansızlık ile mesai kavramının ortadan kaldırmasının eleştirildiğini ortaya koyan bulgulara ulaşılmıştır.

- **WhatsApp Grubunun Öğrenciler Üzerindeki Etkilerine Dair Bulgular**

Eğitim unsurlarından biri olan öğrencilerin okul ve aile arasındaki iletişimin anlık ve hızlı, etkileşimli kurmayı sağlayan dijital uygulamalarla gerçekleştirilmesinden etkilenebileceği varsayımı ile araştırma kapsamında WhatsApp grubunun öğrencilere nasıl bir etkisi olabileceği tespit edilmeye çalışılmıştır. Velilerin %73,3’ü (22 Veli) çocuklar okula gidemediğinde / ödevleri unuttuğunda ödevleri alabilmeyi sağladığı, %20’si (6 Veli) veli ile öğretmenin doğrudan iletişim kurması nedeniyle derslerine okuluna daha ciddi ve sorumlulukla yaklaştığı için olumlu etkilediği, %6,7’si (2 Veli) ise WhatsApp kullanımı öncesi ile bir fark gözlemlemediğini dile getirmiştir.

Araştırma katılımcılarından veli V.2: “Anlık bilgi paylaşımı yapıldığından eksiklikleri tamamlamamda grup kullanımının çok yardımı oluyor”, V. 14: “Olumlu olarak unutulmuş ya da eksik olan ödev bilgisi alınmasını söyleyebilirim” ifadesi ile WhatsApp grubunun öğrencilerin unuttukları ya da yeterince anlayamadıkları konularda eksiklikleri gidermesi bakımından öğrencileri olumlu etkilediğini belirtmektedir. WhatsApp grubunun velileri öğrencilerin ihtiyaçları ve sorumluluklarını takip ederek eksilerini tamamlamaya imkân sağlayarak olumlu

etkilediğini belirtmiştir.

Katılımcı veli V.4 grubun öğrenciler üzerindeki etkisini “Çocuklar ödevleri unutunca gruptan arkadaşlardan sorabiliyor. Hafta sonu videolu ödevleri olunca, çekip öğretmene atabiliyor. Hızlıca öğretmenden yanıt alıyorlar ve hatalı bir ödevse düzeltebiliyorlar” sözleriyle WhatsApp grubunun öğrencileri okulda olmadıkları zamanlarda da arkadaşlarına ya da öğretmenleri ile iletişim kurabilmelerini olumlu bir etki olarak açıklamaktadır.

Çalışmanın diğer bir katılımcısı da “Grubun olması olumlu çünkü derslerden eksik kalındığında ya da konuları nasıl yapılacağı anlaşılmadığında öğretmenler her an bilgilendirme yapabiliyor” ifadesi ile eğitimin sınıf dışında da sanal ortamda da devam etmesi için WhatsApp grubunun faydalı olduğuna dikkat çekmiştir. Derslerde ve konularda herhangi bir bilgi eksikliği olduğunda öğretmenlerin bilgilendirme yapması noktasında öğrencileri olumlu etkilediğini belirtmiştir.

V.15: “Herhangi bir olumsuz etkisi yok ” ifadesi ile WhatsApp grubunun öğrencileri olumlu etkilediğini belirtmiştir. Araştırmaya katılan bir diğer veli V.20 ise “Olumlu/olumsuz bir etki gözlemlemedik” ifadesi ile WhatsApp grubunun öğrencilere hiçbir şekilde fayda ya da zarara sebep olmadığını düşüncesini dile getirmektedir.

V.25: “Bilgilendirme olduğu için çocuğum ile ilgili gelişmeleri takip edebiliyorum” ifadesi ile öğrencinin gelişimini takip edebilmek açısından WhatsApp grubunun faydalı olduğunu ifade etmektedir.

WhatsApp grubunun öğrenciler üzerindeki etkisi bakımından öğretmen görüşlerinden oluşan veri de incelenmiştir. Öğretmenler anlık mesajlaşma uygulamasının etkilerini olumlu ve olumsuz olarak iki kategoride değerlendirmiştir. WhatsApp grubunun çocuklar üzerindeki olumlu etkisi bakımından öğretmen görüşleri incelendiğinde veliyle doğrudan iletişim (%60), ödevler hakkında bilgilendirme (%23,3) ve kontrol etme/disiplin sağlama (%16,7) şeklinde olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, veli WhatsApp grubunun öğrencileri takip etme ve ödevler hakkında bilgilendirmelerin doğrudan yapılabilmesi bakımından önemli bir araç olarak konumlandırıldığını ve kullanıldığını göstermektedir.

Katılımcı öğretmen Ö.4: “Veli ile iletişim halinde olmamız öğrenci davranışları açısından kısmen yararlı oldu” ifadesi ile WhatsApp grubunun öğrencileri kontrol ve disiplin etme noktasında faydalı olduğu konusuna dikkat çekmektedir. Katılımcı öğretmen Ö.8 “Disiplin konusunda kesinlikle olumlu etkisi oldu. Ödevlerin kontrolünün veliler tarafından yapılması açısından da olumlu etkisi oldu” ifadesi ile WhatsApp grubunun öğrencinin disiplin altına alınması ve ödevlerini yapıp yapmadığının kontrol edilmesi noktasında velilerin etkili olduğunu belirtmektedir. Bir diğer katılımcı öğretmen Ö.9: “Direkt velilerle iletişime geçebildiğimiz için öğrencilerin ödevleri hakkında bilgileri oluyor ve yapmaları konusunda öğrencileri destekliyorlar” ifadesi ile WhatsApp grubunun veliler ile doğrudan iletişime geçilebildiği ve bu sayede öğrencilerin ödev yapması gibi konularda velilerin sürece dâhil olması ile öğrencilerde istendik davranış geliştirilebildiği noktasına vurgu yapmaktadır. “Bence sorumluluk duygusu tam gelişmemiş öğrencilerde biraz kaygı oluşturdu. Ama bu duygunun olmasının da gerekli olduğunu düşünüyorum, en azından eksik olma fikri onu dürtüyor, velisinin haberinin olması onu harekete geçiriyor.” ifadesi ile Ö.11 WhatsApp grubu sayesinde sorumluluk duygusu yeterince gelişmemiş öğrencilerde velilerinden çekindikleri için bir toparlanma olduğu konusuna dikkat çekmektedir.

Katılımcı Ö.16 de “WhatsApp grubunu ödev amaçlı kullanmıyoruz. Onun dışında herhangi yapılması ya da dikkat edilmesi gereken bir durum olduğunda veli öğretmenenden bire bir duyduğu için öğrenciye anında müdahale ya da dönüt uygulayabiliyor” yanıtıyla velilere WhatsApp grubunda öğrencilerin dikkat etmeleri gereken durumla ilgili bilgi verildiğinde velilerin bu durumlara müdahale ettiğini belirtmektedir.

Ö.22 ise “Öğrenciler kendilerinin takip edildiğini bildikleri için sorumluluk sahibi oluyorlar.” sözleriyle WhatsApp grubunda velilerin öğrencileri takip halinde oldukları için öğrencilerin sorumluluk sahibi olduklarını ifade etmektedir. Araştırmanın ilgili sorusunu “Olumlu etkisi oldu. Hızlıca veliye dönüt verince veli daha fazla ilgileniyor. Bireysel olarak öğrenci isimlerini de yazınca veliler şahsileştiriyor ve konunun üzerine düşüyor.” sözleriyle yanıtlayan Ö.24 öğrenciler hakkında yaşanan durumlarda velilere doğrudan ulaşılabildiği ve bu sayede velilerin

çocukları hakkında doğrudan bir bilgi edindiklerinde konu ne olursa olsun anında müdahale ettikleri ve konu ile yakından ilgilendiklerini dile getirmektedir. Bir diğer katılımcı öğretmen ise “*Öğrencinin takip etmesi gereken konuları veli üstleniyor*” ifadesi ile öğrencilerin okulda öğrenmesi gereken bilgileri, ödev konularını velilerin WhatsApp aracılığı ile öğrendiğini ve eğitimin ev ortamında da devamlılığının sağlandığını ifade etmiştir.

Velilerin WhatsApp grubunda olmaları ve öğretmenler ile sürekli iletişim halinde olmaları öğrenciler hakkında daha fazla bilgi edinebilmelerini sağlamaktadır. Kendilerinin sürekli kontrol edildiğini bilen öğrenciler sorumluluklarını yerine getirme için daha ok çaba sarf etmektedir ve disiplin yönünden de daha dikkatli olmaktadır. Veliler sürece dâhil olduğunda eksik ödevlerin yapılması, gözden kaçan unutulmuş ödev ve etkinliklerin fark edilip tamamlanması öğrencilerin okul başarısı da artmaktadır.

WhatsApp grubunun öğrencileri üzerindeki olumsuz etkisi bakımından öğretmen görüşleri incelendiğinde olumsuz etkisi yok (%66,7), olumsuz etkisi olarak da öğrencilerin grup yazışmalarını görmesi (%26,7) ve öğrencilerin sorumsuz davranmalarına sebebiyet vermektedir (%6,7) şeklinde olduğu belirlenmiştir. Buna göre öğretmenlerin büyük bir kısmı grubun olumsuz etkisinin olmadığını belirtmesine karşılık, bazı veliler özellikle öğrencilerin grup yazışmalarına dâhil olmasının istenmeyen bir durum olduğunu belirtmişlerdir.

Ö.6 tarafından ifade edilen “Ebeveynleri tarafından sürekli takip edilmelerinin olumsuz baskısı altında olduklarını düşünüyorum. Okul ile ilgili kendi sorumluluklarını yerine getirme konusunda yeteri kadar özgüven sağlayamadıklarını düşünüyorum. “Annem/babam nasılsa ödevlerimi takip ediyor benim takip etmeme gerek yok” fikrinin çocuklarda yer ettiğine inanıyorum, zamanla bu durumun inisiyatif alamama, özgüven eksikliği, sorumluluklarını yapamama konusuna yol açabileceğini düşünüyorum” görüşü, bazı öğrenciler velilerinin WhatsApp grubunda var olması sebebi ile kendi üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmekten kaçındıklarını belirtmektedir. Ö.6 bu ifadeleri ile bu tarz bir bakış açısı olan öğrencilerin zamanla bunu bir davranış haline getirebileceği, hayatının sorumluluğunu tek başına almaktan kaçınabileceği ve özgüven eksikliği yaşayabileceği gibi durumlara dikkat çekmiştir.

“Not alıp akılda tutmak yerine bazı bilgileri ve ödevleri WhatsApp’tan takip ediyorlar” diyerek soruyu yanıtlayan Ö.19 da öğrencilerin sınıftaki sorumluluklarını yerine getirmeyerek sonraya erteledikleri ve nasıl olsa WhatsApp grubundan paylaşılacaktır düşüncesi ile hareket ettiklerini vurgulamaktadır. Ö.19 bu şekilde hareket eden öğrencilerin anlatılanları akılda tutmaktan kaçınma davranışı gösterdiklerini de ifade etmektedir. Bir diğer katılımcı öğretmen Ö.26: “Grup nedeniyle öğrencinin sorumluluk bilincinin oluşmadığı kanaatindeyim” cümlesiyle WhatsApp gruplarının öğrencilerin sorumluluktan kaçarak sorumluluğu WhatsApp grubunda yer alan ailelerine yüklediklerine dikkat çekmektedir.

Öğretmen ve velilerin soruya ilişkin cevapları incelendiğinde bazı veliler WhatsApp gruplarının öğrencinin yerine getirmesi gereken bazı sorumlulukların öğrenciler önemsemediği için veliler tarafından üstlenilmek zorunda kalındığı ortaya çıkmıştır. Bazı velilerin ise WhatsApp grubunu varlığının öğrenciyi herhangi bir şekilde etkilemediğini düşündüğü tespit edilmiştir. Oysa aynı soruya öğretmenlerin verdiği cevaplar incelendiğinde öğretmenlerin bakış açısının tamamen farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenler WhatsApp gruplarını faydalı bulduklarını ve öğrencilerin ödev yapma, disipline olma gibi konularda gelişme sağladıklarını ifade etmişlerdir. Buradan veliler fark etmeseler de WhatsApp grubunun öğrenciler üzerinde olumlu etkileri olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Öğrencilerin velilerinin öğretmenler ile sürekli iletişim halinde olduklarını bilmeleri öğrencilerde sorumluluklarının farkına varma ve sorumluluklarını yerine getirme gibi davranışların gelişmesine katkı sunabilmektedir.

- **WhatsApp Grubunda İletişim Problemlerine Yönelik Bulgular**

Araştırmanın katılımcılarından WhatsApp grubunda iletişim sorunları ile ilgili değerlendirme yapmaları talep edilerek bu yönde soru sorulmuştur. Katılımcı 30 velinin tümü grupta sorun yaşamadığı belirtilmiştir. Araştırma katılımcılarının *“Kişisel olarak bir sorun yaşamadım”, “Grupta bir sorun yaşamadım”, “Herhangi bir sorun yaşamadım. Yaşandığına ilişkin paylaşım da görmedim”* gibi yanıtları bu bulgulara örnektir.

WhatsApp grubunda sorun yaşama bakımından öğretmenlerin yanıtları incelendiğinde sorun yaşanmadığı (%63,3), veliler arası tartışmalar olduğu (%30) ve

gruba öğrencilerin yazması (%6,7) gibi üç temel sorun ifade edilmiştir. Buna göre öğretmenlerin büyük bir kısmı grupta sorun yaşamadıklarını belirtse de velilerin kendi aralarında sorun yaşamalarından şikâyetçi oldukları da anlaşılmaktadır. Bazı öğretmenler *“Bazen öğrenciler velilerin yerine gruba mesaj yazabiliyorlar”* *“Öğrenci yazdığı için görmemesi gereken yazışmaları okudu”* gibi cümlelilerle diyerek öğrencilerin erişmesinden ve veli iletişimi sürecine dâhil olmasını iletişim sorunu olarak kabul ettiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin yazmaması gerekirken WhatsApp grubuna yazı yazabildiklerini ve diğer veliler ile öğretmenlerin mesajlarını okuyabildiklerini belirtmektedir.

Katılımcı Ö.21 “Velilerin bir konu hakkında birbirleriyle tartışma yaşamaları ve olayların büyümesi sonucu müdahale edip grubu velilerin yazışmasına kapatmam. Tüm öğrencilerimizde numaram olması ve gecenin saat 1’inde görüntülü aranmam” ifadeleri ile grubun daha önce velilerin yazması için herkese açık olduğunu fakat velilerin birbirleri ile yaşadığı sorunlardan sonra grubun veli yazışmalarına kapatıldığını dile getirmiştir. Aynı zamanda öğretmenlerin telefonlarının öğrencilerde bulunmasından duyduğu rahatsızlığı da ifade etmektedir.

Ö.29: “Genellikle öğrenciler kendi telefon numaralarını yazdırmak istiyorlar söylemeyi unutuyor annem duyuruları diye, veli gurubunda öğrencilere ait numaraların olması” cümlesiyle WhatsApp grubunun veliler ile iletişim sağlamak amacı ile kurulduğu vurgulamaktadır. Fakat öğrencilerin velilerin grubu etkin kullanamadığı gibi sebepler sunarak grupta yer almak istemeleri ve gruba yazmaları gibi sorunlar yaşadığını belirtmektedir.

Öğretmen ve öğrencilerin yanıtları incelendiğinde velilerin WhatsApp kullanımına ilişkin herhangi bir problem yaşamadıkları gözlemlenmektedir. Öğretmenler ise gruplarının velilerin yazmasına açık olduğu zamanlarda kavga, istenmeyen yazışmalar, öğrencilerin grup yazışmalarına dâhil olmaları gibi sorunlar yaşadıkları sonucuna varılmaktadır. Bu çerçevede alınan yanıtlardan katılımcı öğretmenlerin, veliler arasında kriz çıkabilmesi kaygısıyla risk yönetimi yapılar grupları tek yönlü iletişim aracı olarak ya da gerektiğinde etkileşimli kullanıma açarak durumsal bir araç olarak kullandığı anlaşılmaktadır.

- **WhatsApp Kullanımının Avantajlarına İlişkin Tespitler**

Araştırmaya katılan velilere WhatsApp grubunun avantajlarının neler olduğu konusunda görüşleri sorulmuştur. Velilerin %83,3'ü (...veli) bilgilendirmeleri öğrenme, %13,3'ü (...veli) iletişimi daha hızlı gerçekleştirme ve %3,3'ü (...veli) bilgiyi kaynaktan öğrenme şeklinde yanıt vermiştir. Katılımcı V.1: “Çocukların evde hatırlamadığı ya da unuttuğu konular paylaşıyor” ifadesi ile WhatsApp grubunun özellikle unutulmuş ya da emin olunamayan bilgileri kaynaktan doğru şekilde alma noktasında avantajları olduğunu dile getirmektedir. Katılımcı velilerden biri (V.4) “Gruplar sayesinde zamandan tasarruf sağlıyoruz” ifadesi ile WhatsApp grubu sayesinde okula gidip gelmek sorunda olmadığı için zamandan tasarruf sağladığını belirtmektedir. V.7, “Hayat karmaşasında çocuklarla ilgili bir bilgiye hemen ulaşma imkânı sunuyor” diyerek okul hakkında bilgi edinmenin kolaylaştığına vurgu yapmaktadır. “uygulamanın avantajı bilgilendirilmek” ifadesi ile V.10, “Okul ve sınıf bilgilendirmeleri almamızı sağlıyor” ifadesi ile V.14 “Okul ve sınıf ile ilgili bilgilendirme” yanıtıyla V.18 grupta hem sınıf hem de okul ile ilgili bilgilendirmelerin yapıldığına ve grup sayesinde okul ve sınıf ile ilgili bilgilendirmelere ulaşabildiğine dikkat çekmektedir. “Kaynaktan yani öğretmeden doğrudan bilgi alabiliyoruz” ifadesi ile V.30 bilgiyi doğrudan öğretmenden edinebilmesini en önemli fayda olarak vurgulamıştır.

Öğretmenler de araştırma kapsamında WhatsApp grubu üzerinden velilerle iletişim kurmanın olumlu yanlarını değerlendirmiş ve yorumlamıştır. Öğretmenlerin yanıtları çok kişiye aynı anda ulaşma (%53,3), etkili iletişim (%26,7) ve daha hızlı ve kolay iletişim (%20) şeklinde bir dağılım sergilemektedir. Anlık mesajlaşma uygulaması üzerinde kurulan grubun avantajları olarak belirtilen özellikler bütün velilere hızlı ve kolay bir şekilde ulaşabilmeyi sağlaması olarak ön plana çıkmaktadır. Araştırmada ulaşılan bu bulgulara örnek olarak öğretmenlerin bazı örnek ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı öğretmen Ö.2: “Veli ile iletişimde zamandan tasarruf etmek, toplu bir şekilde velilere ulaşım sağlayıp herkesin herhangi bir konu ile ilgili haberdar olmasını sağlaması açısından avantajlı buluyorum” ifadesi ile WhatsApp grupları vasıtası ile velileri pratik şekilde haberdar edebilmenin avantaj olduğunu

belirtmektedir. “*Velilerle tek tek iletişime geçmek zorunda kalmıyoruz toplu aynı anda ulaşabiliyoruz iş yükünü alıyor*” ifadesi ile Ö.5 toplu şekilde bilgilendirme yapabildiği ve böylece iş yükünün hafiflediğini ifade etmektedir. Bir diğer katılımcı Ö.10: “*Zaman ve mekân özgürlüğü sağlıyor. Toplu mesaj gönderimi, görüldü özelliği, resim, video vb. paylaşabilme, maliyetsiz olması*” ifadesi ile WhatsApp grupları sayesinde etkili iletişim kurabildiğini dile getirmektedir. Katılımcı Ö.19 ise “*Zaman ve iş yükünü azaltma genel bilgilendirme yapabilme, velilerde düzen ve disiplin algısı oluşturma konularında avantaj sağlıyor*” sözleriyle WhatsApp grupları sayesinde iş yükünün azaldığı ve zaman kaybı olmadığını ve öğrencileri disipline etmek noktasında avantajları olduğunu dile getirmektedir. Soruya “*Etkili ve hızlı iletişim, toplu mesaj gönderimi, resim, video vb. paylaşabilme, maliyetsiz olması*” yanıtını veren Ö.20 aynı anda pek çok kişiye ulaşma, hızlı, kolay iletişim kurabilme avantajların olduğundan bahsetmiştir. Katılımcı öğretmen Ö.29, “*Zamandan tasarruf sağlıyor, hızlı iletişim kurabiliyoruz, toplu şekilde mesaj gönderebiliyoruz*” şeklinde yanıt vererek WhatsApp grupları sayesinde zaman sınırlamasına takılmadan ve pratik şekilde iletişim kurabildiğini dile getirmektedir. Katılımcı Ö.30 bu yönde soruya “*Hızlı iletişim toplu ulaşım, hızlı haberleşme, toplu mesaj gönderimi, görüldü özelliği, resim, video vb. paylaşabilme, maliyetsiz olması, sesli arama özellikleri avantaj sağlıyor.*” Yanıtını vermiştir. Bu yanıt etkili iletişim sağlamada WhatsApp uygulamasının avantajları olduğunu belirtmiştir.

Öğretmen ve velilerin yanıtları incelendiğinde velilerin ve öğretmenlerin çoğunlukla hızlı ve kolay bir şekilde bilgiye erişmenin ve göndermenin WhatsApp gruplarının avantajı olduğunu düşündüğü tespit edilmiştir. Öğretmenlerin yanıtları incelendiğinde ise iletileri gönderen taraf olarak WhatsApp’ın uygulama özelliklerinin onlara pek çok avantaj sağladığını ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Öğretmenler görüldü özelliği ile gönderdikleri mesajların veliler tarafından görülüp görülmediğini görebildiklerini, yazılı bilgi dışında sesli ve görsel özelliklere sahip içerikleri de paylaşabildiklerini ve tüm bu iletişim için herhangi bir mali götürülerinin olmadığını ifade etmişlerdir.

- **WhatsApp Kullanımının Dezavantajlarına İlişkin Tespitler**

Eğitim unsurlarından veliye öğretmenlerin iletişimde WhatsApp kullanımının değerlendirildiği bu araştırma kapsamında uygulamanın olumsuz yanlarına ilişkin tespitlerde bulunulmak da önemli bir amaçtır. WhatsApp grubunun dezavantajları ile ilgili olarak velilerin %90'ı grubun olumsuz yönlerinin bulunmadığını, %6,7'si gereksiz konuşmalar yapıldığını ve %3,3'ü karşılıklı iletişime kapalı olmasının iletişimi engellediğini ifade etmiştir. Katılımcı veliler bu konuda : *“Bizim grubumuzda ders dışı paylaşımlar yapılmıyor. O yüzden bir dezavantajını göremedim* ifadesi ile grup amacı dışında kullanılmadığı için olumsuz herhangi duruma sebep olmadığını belirtmiştir. Katılımcı V.8:”, *“ Grupta gereksiz sohbetler yapılıyor ”* gibi ifadesi ile grup üyelerini zaman zaman gereksiz sohbet etmelerini grubu dezavantajı olarak gördüğünü belirtmiştir. Diğer katılımcı V.18 ise *“Sadece genel bilgilendirme için kullanıldığı ve veli paylaşımına kapalı olduğu için bir dezavantajı yok tek taraflı iletişim ”* ifadesi ile grupta tek taraflı iletişim sağlandığı için grupta dezavantajlı durumların yaşanmadığından bahsetmiştir.

WhatsApp grubunun dezavantajları ile ilgili olarak öğretmenlerin yanıtları incelendiğinde yok (%56,7), mesai dışında yazışmalar (%23,3) ve veli tartışmaları (%20) şeklinde olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin önemli bir kısmı WhatsApp grubunun olumsuz yönünün bulunmadığını, bazı öğretmenlerin ise mesai dışındaki yazışmalar ve veliler arası tartışmalar olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmada ulaşılan bu bulgulara örnek olarak öğretmenlerin bazı örnek ifadeleri şu şekildedir:

Ö.2: *“ Çok fazla sorumluluk sahibi olmak, her an her yerde bilgilendirme mesajı paylaşmak zorunda kalmak, mesai saatleri dışında da sorumluluk sahibi olmak ,fark edemediğimiz idari mesajlar yüzünden töhmet altında kalıyoruz ”* ifadesi ile mesai saatleri dışında da çalışmak zorunda kaldıklarını belirtmektedir. Katılımcı bazı öğretmenler *“Öğretmenin kişisel numarası öğrenildiği için velilerin sürekli olarak öğretmene ulaşma isteği öğretmenin çalışma saatleri konusunda dezavantaj yarattı”, “Telefon numaralarımızın tüm velilerin elinde olması ve uygun olmayan zamanlarda bizleri araması ”* ifadeleri ile velilerin öğretmenlerin mesai saatleri dışında da onlarla iletişime geçmek istediklerini öğretmenlerin ise bu durumdan rahatsız olduklarını açıklamaktadır.

Diğer bir katılımcı öğretmen Ö.16: “Okul ile veli arasında bir köprü görevinde olduğumuz için işi yükü fazla sürekli takipte kalmak ve gözden bir şeyin kaçmaması gerekiyor bu anlamda mesleki açıdan dezavantajlar var” ifadesi ile öğretmenin iş yükünü arttırması yönünde rahatsızlık yaşadığını açıklamaktadır. Ö.21 de “Her öğrencinin ve velinin bana istediği zaman ulaşabilmesi ve yerli yersiz rahatsız etmesi benim için dezavantaj” ifadesi ile öğrencilerin ve velilerin mesai saatleri dışında aramalarının kendisini rahatsız ettiğini ifade etmektedir. “Velilerin en küçük olaylarda dahi mesaj atmaları” ifadesi ile Ö.26 velilerin önemsiz konularda dahi öğretmene mesaj atmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir. Katılımcı öğretmen Ö.27 de ilgili soruyu “Her an her saniye veliler tarafından ulaşılabilir olmak bazen rahatsız edici olabiliyor öğretmenler öğrenci ve veli tarafından rahatsız edilebiliyor örnek fotoğrafa alınıp sosyal medyada kullanılabiliyor ya da kadın bir öğretmen art niyeti bir veli tarafından rahatsız edilebiliyor” şeklinde yanıtlamıştır. Bu yanıt velilerin davranışlarının zaman zaman öğretmenleri rahatsız ettiğine dikkat çekmektedir.

Öğretmen ve velilerin yanıtları incelendiğinde velilerin tamamına yakınının (27 veli) görüşü WhatsApp gruplarının dezavantajı olmadığı yönünde iken öğretmemelerin yarısına yakını (17 öğretmen) grubun dezavantajı olmadığını düşünmektedir. 13 öğretmen ise grubun kendileri için dezavantajları bulunduğunu belirtmiştir. Bu dezavantaj olarak adlandırılan sorunların genellikle velilerin dijital okuryazarlık konusunda yeterli olmamasından kaynaklandığı şeklinde yorumlamak mümkündür. Öğretmenlerin grup içinde yaşadıkları problemleri çözebilmek için dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmek, belirli bir saatten sonra yazmamak, yazılı iletişim ile yüz yüze kurulan iletişimin farklı anlaşılabilirliğinin farkında olmak, grup içerisinde iletişim kurulduğundan hassasiyetlere ve kültürel farklılıklara dikkat etmek, saldırgan olarak algılanabilecek ifadelerden kaçınmak gibi örneklendirilebilecek ilkelere dikkat edilmesi ve bilinçli bir sosyal medya kullanıcısı olmak gerektiği çıkarımında bulunmak mümkündür. Veliler grupta hangi saatlerde, hangi konularda, nasıl bir üslupla yazışmaları gerektiğini bildiklerinde grup kullanımında problem yaşanma olasılığı da azalabilecektir.

SONUÇ

Araştırma kapsamında eğitim unsurlarından veli ve öğretmenlerin WhatsApp uygulaması üzerinden iletişim deneyimleri çerçevesinde araştırılmıştır. 30 öğretmen ve 30 veliden elden edilen verilerin incelendiği araştırma kapsamında tespitlerde bulunulmuştur. Araştırma sonucunda çalışmada temel alınan kullanımlar ve doyumlar kuramının çıkış noktası olan iletişim ihtiyaçları sebebi ile WhatsApp uygulamasının kullanıldığı tespit edilmiştir. Öğretmenler ve veliler uygulamayı kullanırken çeşitli iletişim ihtiyaçlarını doyumlayıcı amaçladıklarını ifade etmişlerdir. Yapılan görüşmeler neticesinde WhatsApp gruplarında daha çok annelerin bulunduğu gözlemlenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda öğretmenlerin demografik yapısı analiz edildiğinde ise katılımcı öğretmenlerin çoğunluğunun kadın olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler ve veliler, anlık mesajlaşma uygulaması WhatsApp'ı tercih etme sebeplerini, uygulamanın yaygınlık, kullanım kolaylığı ve hızlı bilgi paylaşımına imkân vermesi olduğunu vurgulamıştır. WhatsApp grubunun kurulmasından önce tarafların yaşadığı iletişim güçlükleri konusunda da veri toplanmıştır. Öğretmenler ve veliler arasında daha etkili bir iletişim sağlamak amacıyla dijital teknolojinin sağladığı olanak ve yenilik olarak anlık mesajlaşma uygulaması kullanımının hızlı benimsendiği anlaşılmıştır.

Öğretmenler, WhatsApp grubunun kurulmasından önce çeşitli iletişim güçlükleri yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu zorlukların yüz yüze iletişim ve diğer geleneksel iletişim araçlarının yetersizliğiyle ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. WhatsApp grubunun, öğretmenler ve veliler arasında daha etkili bir iletişim sağlamak amacıyla kurulduğu anlaşılmaktadır. WhatsApp gruplarında paylaşımların çoğunlukla öğretmenler tarafından yapıldığı, ancak bazı durumlarda velilerin de aktif olarak içerik paylaştığı anlaşılmıştır. Dijital Okuryazarlık konusunda eksikliklerin doğası gereği iki yönlü olan uygulamanın zaman zaman tek yönlü duyuru panosu işlevi ile kullanılması gerekçesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin gruba katılım süreçleri farklılık göstermekte, bazı öğretmenler gönüllü olarak katılırken, bazıları zorunluluk veya okul yönetimi tarafından davet edilerek katılmaktadır. Eğitim unsurlarından öğretmenler, WhatsApp'ı tercih etme sebeplerini, uygulamanın yaygınlık, kullanım kolaylığı ve hızlı bilgi paylaşımı gibi avantajlarına dayandırmaktadır. Gruba katılım, genellikle öğretmenlerin mesleki

iletişim ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olup, aktif katılım oranı gruptaki etkileşime bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.

Velilerin WhatsApp grubunda yer almalarının ana nedeni ise çocuklarının eğitim süreçlerini takip edebilmek ve öğretmenlerle doğrudan iletişim kurmaktır. Bazı gruplarda, yalnızca öğretmenlerin paylaşım yapmasına izin verilmesi, bilgilerin düzenli ve kontrollü bir şekilde dağıtılmasını sağlamak amacıyla tercih edilmiştir. Ayrıca zaman esnekliğinin iş -iş dışı zaman ayrımını yapmaya engel olması ve bu konuda dijital araçların kullanılmasında bilinç eksikliği grup iletişiminin ğretmen merkezli ve tek bir kaynaktan gerçekleşmesine yol açabilmektedir.

Grup içinde genellikle eğitimle ilgili duyurular, ğrenci başarıları ve okul etkinliklerine yönelik paylaşımlar yapılmaktadır. WhatsApp grubu, öğretmenler ve veliler arasındaki iletişimi hızlandırmış ve kolaylaştırmıştır. Bu durum, eğitim sürecinin daha etkin bir şekilde takip edilmesine olanak sağlamaktadır. Öğrencilerin gelişim süreçlerine dair bilgilendirmeler, grup aracılığıyla velilere iletilerek, öğrencilerin eğitim süreçlerinin daha yakından takip edilmesine katkıda bulunmaktadır. WhatsApp grubunun bazı olumsuz yönleri de belirlenmiştir; bu olumsuz etkiler, gereksiz mesajlar, bilgi kirliliği ve iletişimin kişisel alanlara taşınması gibi durumları içermektedir. Bazı ğretmenler ve veliler, WhatsApp grubunda yaşanan iletişim problemlerine değinmiş, yanlış anlamalar veya aşırı bilgi akışından kaynaklanan zorluklar yaşamışlardır. WhatsApp grubunun sağladığı en büyük avantajlar, hızlı ve etkili iletişim, anlık geri bildirimler ve bilgi paylaşımının kolaylaştırılması olarak sıralanmıştır. WhatsApp'ın olumsuz yönleri arasında sürekli bildirimler, sosyal medyadaki kişisel alanın ihlali ve grup dinamiklerinde yaşanan çatışmalar gibi problemler de bulunmaktadır.

Bu bulgular ışığında, ğretmenlerin WhatsApp uygulamasını kullanma deneyimlerinin hem olumlu hem de olumsuz yönleri olduğu görülmektedir. Grup içindeki iletişimin hızlanması ve bilgilerin etkin paylaşılması, ğretmen ve veliler için önemli bir avantaj sağlarken, gruptaki bazı olumsuz etkiler ve iletişim sorunları,

öğretmenlerin bu platformu kullanırken karşılaştıkları zorluklar arasında yer almaktadır.

WhatsApp grupları, okul-veli-öğretmen iletişimini artıran, bilgi paylaşımını kolaylaştıran ve çocukların öğrenme süreçlerini destekleyen bir araç olarak değerlendirilmektedir. Veliler tarafından genelde olumlu karşılanan bu grupların, eğitim süreçlerinde işlevsel bir dijital iletişim platformu haline geldiği anlaşılmaktadır. Ancak, gereksiz mesajlar veya iletişimdeki tek yönlülük gibi sınırlı olumsuzluklar, bu platformların etkinliğini artırmak için dikkat edilmesi gereken noktalar olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede hem velilerin hem de öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyi yükseldikçe anlık mesajlaşma uygulamalarının faydalı kullanımının daha da güçleneceği, olumsuzluklarının ortadan kalkacağı anlaşılmaktadır.

Araştırmada ulaşılan bulgular doğrultusunda dijital okuryazarlık konusunda daha bilinçli olunmasını sağlamak amacıyla aşağıdakiler önerilmektedir.

- WhatsApp gruplarında iki yönlü iletişim teşvik edilmelidir. Velilerin sadece bilgi alıcı değil, aktif bir katılımcı olmaları sağlanmalıdır.
- WhatsApp gruplarında gereksiz konuşmaların önlenmesi için belirli kurallar koyulmalı, grup yöneticilerinin bu kuralları denetlemesi sağlanmalıdır.
- Öğretmenlere ve velilere WhatsApp gruplarının etkili kullanımına dair kısa eğitim programları veya rehberler sunulmalıdır. Bu rehberlerde dijital okuryazarlık çerçevesinde iletişimde uyulması gereken etik kurallar vurgulanmalıdır.
- Öğretmenlere ve velilere WhatsApp gruplarının etkili kullanımına dair kısa eğitim programları veya rehberler sunulmalıdır. Bu rehberlerde dijital iletişimde uyulması gereken etik kurallar vurgulanmalıdır.
- Grupların amacı net bir şekilde tanımlanmalıdır. Duyuru, bilgilendirme ve ödev paylaşımı gibi içerikler önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde sunulmalıdır.
- Hem öğretmenler hem de veliler, WhatsApp gibi uygulamaların etkili ve sorumlu bir şekilde kullanımı konusunda eğitilmelidir.

Ayrıca eğitim iletişimi çerçevesinde gelecek araştırma ve çalışmalarda özel okullarda anasınıfı, ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde öğretmen ve veli iletişimde WhatsApp kullanımı, devlet okullarının lise kademesinde öğretmen ve veli iletişimde WhatsApp kullanım, özel ve devlet okullarında öğretmen ve veli iletişimde WhatsApp kullanımında öğretmen ve velilerin çift yönlü olarak tecrübe ve görüşlerinin neler olduğu konularında araştırmalar yapılması da araştırma bulguları çerçevesinde önerilmektedir. Ayrıca bu araştırmalar yapılırken daka çok veriye ulaşmak için nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, Ş. (2019). *Okul öncesi öğretmenlerin iletişim becerileri ve empatik eğilimlerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Açıl, S. (2015). *Ortaöğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı; sosyo - ekonomik açıdan farklı iki bölgede bulunan ortaöğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin karşılaştığı akran zorbalığının karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Akbaşlı, S. ve Kavak, Y. (2008). Ortaöğretim okullarındaki okul aile birliklerinin görevlerini gerçekleştirme düzeyi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 1 – 21.
- Akıncı-Vural, Z. B. ve Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege üniversitesi iletişim fakültesine yönelik bir araştırma. *Journal of Yasar University*, 20(5), 3348-3382.
- Akkaya, M. (2007). *Öğretmenlerin ve velilerin okulöncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılımı çalışmalarına ilişkin görüşler*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Akkök, F. (2000). İlköğretimde Rehberlik. Y. Kuzgun, (Ed.), *Ailelerin eğitim sürecine katılımı* (s. 256) içinde. Ankara: Atlas Yayınları.
- Altın, H. (2018). *Görsel iletişim tasarımı bağlamında time lapse ve hdr'nin birlikte kullanımı*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Arabacı, N. (2003). *Okul öncesi eğitim kurumlarında sınıf içi etkinliklere katılan ve katılmayan annelerin okul öncesi eğitim hakkındaki bilgilerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- Aristoteles. (2012). *Retorik*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Arslan, Ü. ve Nural, E. (2004). Okul öncesi eğitiminde okul-aile işbirliğinin önemi. *Milli Eğitim*, 162, 99-108.
- Aslanargun, E. (2007). Okul aile işbirliği ve öğrenci başarısı üzerine bir tarama çalışma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 119-132.
- Atabey, D. ve Şahin, F. T. (2011). Aile öğretmen iletişim ve iş birliği ölçeği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(3), 793-804.
- Atakan, H. (2010). *Okulöncesi eğitiminde aile katılımı çalışmalarının öğretmen ve ebeveyn görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Avcı, F. (2020). Okul öncesi eğitimde aile katılımının sağlanması için bilgi iletişim teknolojilerin kullanımı:WhatsApp uygulaması örneği. *Başkent University Journal of Education*, 7(2), 439-452.
- Avcı, G. (2023). *Kullanıcı sözleşmeleri bağlamında türk toplumunun anlık mesajlaşma uygulamalarına güveni ve farkındalık analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Ayaydın, Y. (2014). *Sosyal Bilgiler öğretiminde öğretim teknolojilerinin kullanımına ilişkin hizmet-içi ve hizmet-öncesi sosyal bilgiler öğretmenlerin görüşlerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Aziz, A. (2016). *İletişime giriş*. İstanbul: Hiperlin.
- Bakan İ. ve Büyükbese T. (2024). Örgütsel iletişim ile iş tatmini arasındaki ilişkiler. *Akdeniz A.Ü.B.F Dergisi*, 7, 1–30.
- Balcı, A. (2017). *Sosyal medya temelli anne katılım programı'nın anne çocuk ilişkisine ve anne öğretmen işbirliği-iletişimine etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- Balcı, A. ve Tezel-Şahin, F. (2016). Sosyal medyanın aile katılımında kullanılabilirliği üzerine bir inceleme. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2309-2322.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 231-274.
- Balcı, A. ve Tezel-Şahin, F. (2018). Öğretmen-aile iletişimde WhatsApp uygulamasının kullanımı. *GEFAD / GUJGEF*, 38(2), 751-778.
- Bat, M. (2012). *Dijital platformda sosyal medyanın stratejik kurumsal iletişime etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Bayraktar, V., Güven, G. ve Temel, Z. F. (2016). Okul öncesi kurumlarda görev yapan öğretmenlerin aile katılım çalışmalarına yönelik tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(2), 755-770.
- Biliciler, G. (2018). *Medya kullanımını yönlendiren motivasyonel etkenler: kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı çerçevesinden sosyal medya kullanıcıları üzerine bir inceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Binicioğlu, G. (2010). *İlköğretimde okul-aile iletişim etkinlikleri: öğretmen ve veli görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Bolat, S. (1996). Eğitim örgütlerinde iletişim: Hacettepe Üniversitesi eğitim fakültesi uygulaması. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 75-80.
- Cavkaytar, A. (2011). Okul-Aile İş Birliğini Geliştirme Etkinlikleri. E. A. Küçükıymaz (Ed.), *Okul, aile ve çevre iş birliği* (s. 77-95) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Celep, C. (2005). *Meslek olarak öğretmenlik*. Ankara:Anı.

- Ceyhun, R. (2020). *İngilizce öğretmenlerinin iletişim becerisinin ilköğrencilerinin dil öğrenmesine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Cheng, Y. ve Chen, Y. (2018). Enhancing classroom management through parental involvement by using social networking apps. *South African Journal of Education*, 38, 1-14.
- Cüceloğlu, D. (1998). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2004). *Yeniden insan insana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2020). *İletişim donanımları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2006). *Anne-baba eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çağlak, U. (2019). Whatsapp, whatsapp grupları ve kullanım alışkanlıkları: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 66 (12), 625-639.
- Çakmak, Ö. Ç. (2010). Okul öncesi eğitim kurumlarında aile katılımı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi – Journal of Social Sciences*, 20, 1-17.
- Çalık, M. (2009). *İletişim kuramlarında hedef kitle konumlandırmalarının karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çalışır, G. (2019). Kültürlerarası İletişim ve Beden Dili. S. B. Okmeydanı ve M. Saran (Ed.), *Kültürlerarası iletişim: İletişim odaklı güncel yaklaşımlar* (s.221- 238) içinde. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Çalışkan, N. ve Ayık, A. (2015). Okul aile birliği ve velilerle iletişim. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 69-82.
- Çatalkaya, E. (2020). İlköğretim velilerine göre okul aile işbirliği. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- Çavdar, M. (2009). *Çalışanlara sağlanan eğitim ve iletişim olanaklarının iletişim kurma davranışları üzerindeki etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çayak, S. (2013). *Öğretmen-veli iş birliği ile ilkokul öğrencilerinin sınıf içindeki istenmeyen davranışları arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çelenk, S. (2003). Okul başarısının ön koşulu: Okul aile dayanışması. *İlköğretim-Online* 2 (2), 28-34.
- Çelenk, S. (2003). Okul aile iş birliği ile okuduğunu anlama başarısı arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 33-39.
- Çelik, N. (2005). *Okul-aile ilişkilerinde yaşanan sorunlar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çepni, B.K. (2021). *Okul aile iş birliği ile değerler eğitimi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çetin, M. ve Baklavacı, G. Y. (2024). Öğretmenlerin dijital vatandaşlık kavramına yönelik algıları: Nitel bir analiz. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 13(4), 139-163.
- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 567-576.
- Çınkır, Ş. ve Nayır, F. (2017). Okul aile iş birliği standartlarına ilişkin veli görüşlerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 245-264.
- Çiftpınar, B. (2011). *Beden dili*. Bursa: Ekin.
- Dağıtmaç M.ve Özbay O. (2017). *Dijital haçlı savaşları*. İstanbul:Motto.
- Dağıtmaç, M. (2015). *Sosyal medya bizi neden kullanır*. Ankara:Pegem Akademi.
- Dan, A. ve Simon, E. (2021). WhatsApp: Communication between parents and kindergarten teachers in the digital era. *European Scientific Journal, ESJ*, 17(12), 2-14.

- Demir, B. (2022). *Okul-aile iş birliğine ilişkin öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Deniz Kan, Ü. (2007). Okul öncesi eğitimde değerlendirme aracı olarak portfolyo. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 169-178.
- Deniz, A. (2012). *Sosyal ağ kullanımı ve sosyal ağlarda benlik algısı: Muğla ili örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Dilmen, N. E. (2012). Sosyal Medya/Akademi. T. Kara ve E. Özgen (Ed.), *Sosyal paylaşım ağlarının reklam ve pazarlama disiplinleri içerisinde kullanımı* (s.174-186) içinde. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Dinar Dizdar, T. (2018). *Kişilerarası iletişimde beden dilinin iknaya etkisi*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Doğan, B. (2015). *Okul yöneticilerinin velilerle iletişiminin okulu iyileştirilmesine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Dökmen, Ü. (2004). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul:Sistem.
- Dündar, P. ve Özel Koralp, E. (2012). Kurum içi İletişimin Kaliteye olankatkısı: Yeni iletişim teknolojilerinin kurum içi iletişimin kalitesine olan etkisini İncelemeye yönelik bir araştırma. *ODTÜ Sosyal BilimlerEnstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 104-129.
- Eraslan, P. (1993). Kitle toplumunun kültürel yapısı ve günümüzün açıklama biçimi olarak magazin söylemi, *Marmara İletişim Dergisi*, (4), 139-156.
- Erbaşlı, E. (2020). *Yeni iletişim araçlarının kullanım sıklığı ile dönüşen kişiler arası iletişim biçimi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- Erdem, C. ve Avcı, F. (2020). Okul öncesi eğitimde aile katılımının sağlanması için bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımı: Whatsapp uygulaması örneği. *Başkent University Journal of Education Dergisi*, 7(2), 439-452.
- Erdem, M. (2007). Türk Eğitim Sistemi. (Ed. A. Balcı). *Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri*. Ankara: PegemA.
- Erden, M. (2009). *Eğitim bilimlerine giriş*. Ankara: Arkadaş
- Erdoğan, İ. (2005). *İletişimi anlamak*. Ankara: Erk.
- Ergin, A. (1995). *Öğretim teknolojisi iletişim*. Ankara: Pegem.
- Ergin, E. E. (2015). *Sosyal medyada reklam kullanımı örneği olarak yerli reklamların incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Eroğlu, F. (1996). *Davranış bilimleri*. İstanbul: Beta Basım.
- Erol, S. (2022). *Kişilerarası iletişimde emoji kullanımı: WhatsApp örneğinde bir inceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Ersoy, Ö. (2003). Aile Katılım Çalışmaları. E. Ömeroğlu (Ed.), *Yıllık plan örnekleri ve aile katılım çalışmaları* (s.115-231) içinde. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Ertürk, S. (1974). *On yıl öncesine kıyasla öğretmen davranışları*. Ankara: Meb.
- Golan, V. ve Albulescu, I. (2020). Whatsapp with teacher-parent communication within kindergartens. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*.
- Gökçe, E. (2002). İlköğretim öğrencilerinin görüşlerine göre öğretmenlerin etkiliği. *A.Ü.EBF Dergisi*, 35(1-2), 111-119
- Gökdağ, R. (2021). *Kişiler arası iletişim (insan ilişkilerinin psikolojik temeleri)*. Ankara: Ankara Töz.
- Gönenli, G. ve Hürmeriç, P. (2012). Sosyal Medya/Akademi. T. Kara ve E. Özgen (Ed.), *Sosyal medya: Bir alan çalışması olarak facebook kullanımı* (213-242) içinde. İstanbul: Beta Yayınevi.

- Gutierrez-Aguilar, O. Rodríguez-Rios, M., Patiño-Abrego, E. ve Cateriano-Chavez, T. (2021). Co-teaching and the use of WhatsApp as a mediation tool between parents with children with disabilities and their teachers. In *2021 4th International Conference on Inclusive Technology and Education*, p.47-52.
- Güçlü, H. (2022). *Dijital iletişim çağında sosyalleşme veyalnızlaşma; günlük rutin, boş zaman, sosyal medya*. (Yülsek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Gül, G. (2007). Okuryazarlık sürecinde aile katılımının önemi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 17-30.
- Gülcan, M. G. ve Taner, N. (2011). Öğretmen görüşlerine göre ilköğretimde ev ziyaretinin okul başarısına etkisi (Kahramanmaraş İl Örneği). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (22), 129-144.
- Günay-Bilaloğlu, R. (2014). *Okul öncesi eğitimde aile katılımı etkinliklerinin uygulanmasında karşılaşılan sorunlar ve aile katılımı etkinliklerinin dil-matematik becerilerinin geliştirilmesine etkisi*. (Doktora Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Günaydın, S. (2017). *Öğretmenlerin sosyal medya kullanım endişeleri ve farkındalıkları*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Güngör, N. (2013). *İletişim / kuramlar ve yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güngör, N. (2018). *İletişime giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gürgen, H. (1997). *Örgütlerde iletişim kalitesi*. İstanbul:Der Yayınları.
- Gürses, Y. (2006). *Eğitim örgütlerinde yöneticilerin etkili iletişim kurma becerilerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma (kütahya merkez ilçe örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Güz, N., Küçükdoğan, R., Sarı, N. ve Zeybek, I. (2002). *Etkili iletişim terimleri sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

- Güzel, B. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin fen bilgisi dersine ilişkin tutum, akademik risk ve öz-kavram algılarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Hasdemir, M. (2018). *Anlık mesajlaşma uygulamalarının telekom operatörleri ile kullanıcı alışkanlıklarına etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Hatipoğlu, E. (2021). *Kültürlerarası iletişimde çeviri metinlerle imaj oluşturma*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Hoşgörür, V. ve Taştan, N. (2018). Eğitimin İşlevleri. Ö. Demirel ve Z. Kaya (Ed.), *Eğitime Giriş*, (s. 283-300) içinde. Ankara: Pegem A. Yay.
- Instagram (2024). Instagram Tanımı. Erişim Adresi: <http://instagram.com/about/faq/>.
- Işık, M. (2018). *İletişim bilimlerine giriş*. Konya: Eğitim.
- İlgar, L. (1996). *Eğitim yönetimi, okul yönetimi, sınıf yönetimi*. İstanbul: Beta.
- Kaplan, A. M. ve Michael, H. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68.
- Kara, T. (2012). Sosyal Medya/Akademi. T. Kara ve E. Özgen (Ed.), *Sosyal medya KOBİ'ler için bir fırsat mı? Facebook ve LinkedIn üzerinden bir inceleme* (s.113-128) içinde. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Kara, T. ve Özgen, E. (2012). *Sosyal medya / Akademi*. İstanbul: Beta Basım
- Karabekiroğlu, K. (2014). *Ergenin ruhsal gelişimi*. İstanbul: Say.
- Karaca, E. (2018). *Öğretmenlerin iletişim becerileri ile politik becerileri arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Karakaş, R. (2023). *Ergenlerde sosyal onay ihtiyacı, risk alma davranışları, depresyon ve akran ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Karel (2023). Eğitim Unsurları, Erişim Adresi: <http://www.karel.com.tr>

- Kaypakoglu, S. (2008). *Kişilerarası iletişim cinsiyet farklılıklar, güç ve çatışma*. İstanbul: Derin.
- Kılıç, H. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İletişim Becerilerinin Belirlenmesi ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kırcı, S. (2016). *Yeni Neslin Yeni Dünyası: Ortaöğretim Öğrencileri ve Facebook*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kızıltoprak, A. A. T. (2020). İletişim Çalışmaları. S. Ulağlı (Ed.), *Sosyal medya örgütlenmesi bağlamında toplumsal hareketler: Arap baharı ve sarı yelekliler protestoları* (s.114-129) içinde. İstanbul: Motto Yayınevi.
- Koçak, Y. (1991). Okul-aile iletişiminin engelleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 129-133.
- Koçoğlu, M. ve Ayten, B. K. (2022). Covid-19 pandemi dönemi başlangıcında 1. sınıfta olan öğrencilerin bu süreçlerinin ve 2. sınıfa hazır bulunuşluklarının değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 225-260.
- Kosaretskii, S., ve Chernyshova, D. (2013). Electronic communication between the school and the home. *Russian Education & Society*, 55(10), 81-89.
- Köksoy, E. (2020). İletişim Çalışmaları. S. Ulağlı (Ed.), *Kişilerarası etkili iletişim ve ikna* (s.63-104) içinde. İstanbul: Motto Yayınevi.
- Köseoğlu, Ö. ve Köker, N. E. (2014). Türk üniversiteleri X Platformu diyalogsal iletişim açısından nasıl kullanıyor: Beş Türk üniversitesi üzerine bir içerik analizi. *Global Media Journal: TR Edition*. 4(8). 213-239.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuyumcu, M. (2017). *Çağdaş dünyanın yeni kitle iletişim araçları: youtube üzerine bir inceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- Mavnacıoğlu, K. (2011). *Kurumsal iletişimde sosyal medya yönetimi: Kurumsal blog Odaklı bir yaklaşım*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Meb (2024). Bülten. Erişim Adresi: <https://www.meb.gov.tr/veliler-icin-aylik-bulten-bizden/haber/19881/tr>.
- Memurlar (2024). Haber Mektubu. Erişim Adresi: <https://www.memurlar.net/haber/63092/iste-karne-ile-birlikte-verilecek-veli-mektubu.html>.
- Mimaroğlu, M. (2019). *Yalan haberin yeni medya aracılığıyla dolaşıma Sokulması: whatsapp Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Mollacami (2024). Eğitimin Genel İlkeleri. Erişim Adresi: <https://egitim.mollacami.com/konu-279.html>.
- Mutlu, E. (1998). *İletişim sözlüğü*. Ankara: Ark.
- Nazlı, K. (2020). *Veli, öğretmen ve okul yöneticilerinin veli toplantılarına ilişkin yaşantılarının analizi: bir olgubilim çalışması*. (Doktora Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Oktay, A. (1991). Öğretmenlik mesleği ve öğretmenin nitelikleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3, 187-193.
- Oktay, A. (2020). *Yaşamın sihirli yılları: Okulöncesi dönem*. İstanbul: Epsilon.
- Oskay, Ü. (2017). *İletişimin ABC'si*. İstanbul: İnkılap.
- Önür, N. (2002). *Küresellesen dünyada iletişim ve toplum*. İstanbul: Alp.
- Özkan, E. B. (2011). *Mobil haberleşmede 3g iletişim ve bir kısa mesaj servisinin tasarım modelinin analizi haliç üniversitesi*. İstanbul: Ankara.
- Özkaya, B. (2020). Dijital Evrenin Yeni İletişim Kodları. S. Deneçli (Ed.), *Sosyal medya tabanlı marka karşıtı topluluklar* (s.77-97) içinde. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Özmutlu, A. (2009). *Grafik tasarım atölye derslerinde afiş konusunun uygulama ve çözümleme süreçlerinde göstergebilimsel çözümleme yönteminin kullanımı*.

- (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi:
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Özodaşık, M (2012). *Halkla ilişkiler ve iletişim anadolu üniversitesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Özpolat, H. (2019). *Ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin okuldaki iletişim engelleri ile iş doyumları arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Öztürk, G. B. (2023). *Öğretmen ile velilerin okul-aile ilişkilerindeki rol ve sorumlulukları*. (Yüksek Lisan Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Parlayıcı, H. (2010). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Anne Baba Eğitimine İlişkin Anne, Baba ve Yönetici Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Polat, A. (2022). Nitel araştırmalarda yarı-yapılandırılmış görüşme soruları: Soru form ve türleri, nitelikler ve sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (2), 161-182
- Robot (2024). Afiş. Erişim Adresi: <https://robot.meb.gov.tr/organizasyon/afis2022>.
- Sabuncuoğlu Z. ve Gümüş M. (2008). *Örgütlerde iletişim*. İstanbul: Arıkan.
- Sabuncuoğlu, Z. ve Tüz, M. (1998). *Örgütsel psikoloji*. Bursa: Alfa Basımevi.
- Sarıtaş, M. (2006). Öğretmen Veli Görüşmelerinin Yönetimi. Şişman, M. ve Turan, S. (Ed.). *Sınıf yönetimi* (s.153-166) içinde. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Seçkin, N. ve Gürcü K. (1997). *Okulöncesi eğitim kurumlarında program, Yaşadıkçav Eğitim Dergisi*, 57, 6–9.
- Seviniş, S. (2017). *Yetişkinlerde sosyal ağ kullanımının beş faktör kişilik özellikleriyle ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Sillars, S. (1997). *İletişim*, (Çev. Nüzhet Akın). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Sözlük (2023). İletişim Tanımı. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>.

- Sözlük (2024). Öğrenci Tanımı. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Şahin, A. (2007). *İlköğretim okulu yöneticilerinin kişiler arası iletişim becerileri ve çatışma yönetimi stratejileri arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Şahin, İ. ve Işıklı, O. (2022). İlkokul ve ortaokul velilerinin çocuklarının eğitim sürecine katılımı. *Milli Eğitim Dergisi*, 235, 2061-2084.
- Şimşek, M.Ş. (1999). *Yönetim ve organizasyon*. Ankara: Nobel.
- Tatar, K. (2004). *Sınıf içi öğretmen öğrenci iletişiminin öğrenci başarısı üzerine etkileri ve bir uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Taymaz, H. (1997). *Hizmet içi eğitim*. Ankara: Takav Tapu ve Kadastro.
- Tekmen, T. (2019). *Kişilerarası iletişim bağlamında yeni iletişim teknolojilerinin rolü: lise düzeyi öğrencileri örneğinde anlık mesajlaşma programları üzerine bir uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Tezel Şahin, F. ve Özyürek, A. (2010). *Anne baba eğitimi ve okul öncesinde aile katılımı*. İstanbul: Morpa.
- Tizard, J., Schofield, W. ve Hewison, J. (1982). Collaboration between teachers and parents in assisting children's reading. *British Journal of Educational Psychology*, 52, 1–15.
- Tuna, Y. (2014). İletişim. İ. Vural (Ed.), *İletişim kavramı ve iletişim süreci* (s.1-24) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Tuncer, E. (2014). *Sosyal medya imparatorluğu patron*. İstanbul: Akis.
- Tuncer, N. (2021). Aileler ve öğretmenler arasındaki iletişim için güncel bir uygulama: Whatsapp grubu örneği. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(2), 1037-1063.
- Tuncer, N. Sak, R. ve Şahin, İ. T. (2018). *Aile eğitimi*. Ankara: Vize.
- Tutar, H. ve Yılmaz, M.K. (2003). *Genel iletişim*. Ankara: Nobel.
- Tutar, H. ve Yılmaz, M.K. (2012). *İletişim*. Ankara: Seçkin.

- Türkmenoğlu, H. (2014). Teknoloji ile Sanat İlişkisi ve Bir Dijital Sanat Örneği Olarak Instagram. *Ulakbilge*, 2(4), 87-100.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 6(4), 539-559.
- Twitter (2024). X Platformu. Erişim Adresi: <https://about.twitter.com/tr.html>.
- Ünal, T. A. (2015). *Sosyal medya bağımlılığı: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma*. (Doktora tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Üstün, E. (2023). *Kişilerarası iletişimde mükemmeliyetçilik, özgüven ve olumsuz değerlendirilme korkusu*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Vural, Z. B. A ve Bat, M. (2013). *Teoriden pratiğe kurumsal iletişim*. İstanbul: İletişim.
- Wahyuni, S. ve Febianti, K. (2019). The use of WhatsApp group discussion to improve students' writing achievement. *Indonesian Educational Administration and Leadership Journal*, 45-51.
- Wasserman, E. ve Zwebner, Y. (2017). Communication between teachers and parents using the WhatsApp application. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 16(12), 1-12.
- Wearesocil (2025). Öğretmen Veli İletişimi. Erişim Adresi: <https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024-5-billion-social-media-users/>
- Yalçın, C. (2018). *Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve yaşam doyumu ilişkisi: Selçuk Üniversitesi örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Yaman, E. (2016). *İletişimin Türkçesi*. Ankara: Akçağ.
- Yavuz, B. (2014). *Yeni iletişim ortamı olarak mobil iletişim teknolojilerinin pazarlama iletişimi etkinliğini arttırmada bağlam temelli kullanımı*. (Doktora Tezi).

- Erişim adresi:
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Yayla, H. (2014). *Afiş sanatının görsel iletişim sanatlarındaki yeri*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: Erişim adresi:
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Yaylagül, L. (2006). *Kitle iletişim kuramları*. Ankara: Dipnot.
- Yazıcı, T. (2015). Kişilerarası iletişimde anlık mesajlaşma uygulamalarının yeri: WhatsApp uygulaması ile ilgili niversite öğrencileri üzerine bir inceleme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(4), 1102-1119.
- Yengin, D. (2012). Sosyal Medya/Akademi. T. Kara ve E. zgen (Ed.), *Sosyal iletişim aracı olarak akıllı telefonların oluşturduğu uygulama toplumu olgusu: WhatsApp uygulaması* (s.345-565) içinde. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Yeniıktı, N.T. (2016). *Sosyal medya kullanım motivasyonları: Facebook ve twitter kullanıcıları üzerine kullanımlar ve doyumlar araştırması*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi:
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Yıldırım, A. şimşek, H. (2023). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, F. (2015). *Siyasal iktidarın inşasında simetri vadeden lider retoriği*. (Doktora Tezi). Erişim adresi:
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Yılmaz, H. (2015). *Okul yöneticilerinin kişiler arası iletişim becerilerinin okul öncesi ğretmenlerinin görüşleri açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi:
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Yılmaz, N. (2020). *Kurumsal iletişimde diyalojik sosyal medya kullanımı: vakıf ve devlet niversiteleri açısından karşılaştırmalı bir değerlendirme*. (Doktora Tezi). Erişim adresi:
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- Yiğittürk, N. (2020). *Sosyal medya kullanımının okul yönetim başarısına etkisi: keçiören ilçesi temel eğitim kurumları “whatsapp” araştırması*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Yurttekin, F., Toyran, M. ve Ezgin, S. (2020). İletişim Çalışmaları. S. Ulağı (Ed.), *Kişilerarası iletişimde dijitalleşme ve kültüre etkileri* (s.159-177) içinde. İstanbul: Motto Yayınevi.
- Zılhoğlu, M. (2003). *İletişim nedir?* İstanbul: Cem.

